

Тиждень

український www.ut.net.ua

ОЛЕГ ГОРДІЄВСЬКИЙ:
ШПИГУН
ЇЇ ВЕЛИЧНОСТІ
СТОР. 16

№ 8 (69) 27 ЛЮТОГО – 5 БЕРЕЗНЯ 2009 р.

ГРОШІ НА БОЧКУ

За рахунок кого уряд
наповнюватиме скарбницю.
Стор. 24

ПОВОРОТ ЛІВОРУЧ

Глобальна криза
реанімувала лівий рух.
Стор. 28

КРАХ ІЛЮЗІЙ

Режисер оскароносного
фільму про «реалізм»
у Голлівуді. Стор. 56

КРИМ РОЗРИВАЮТЬ

безправ'я та корупція.
Кримські татари – заручники.
Стор. 30

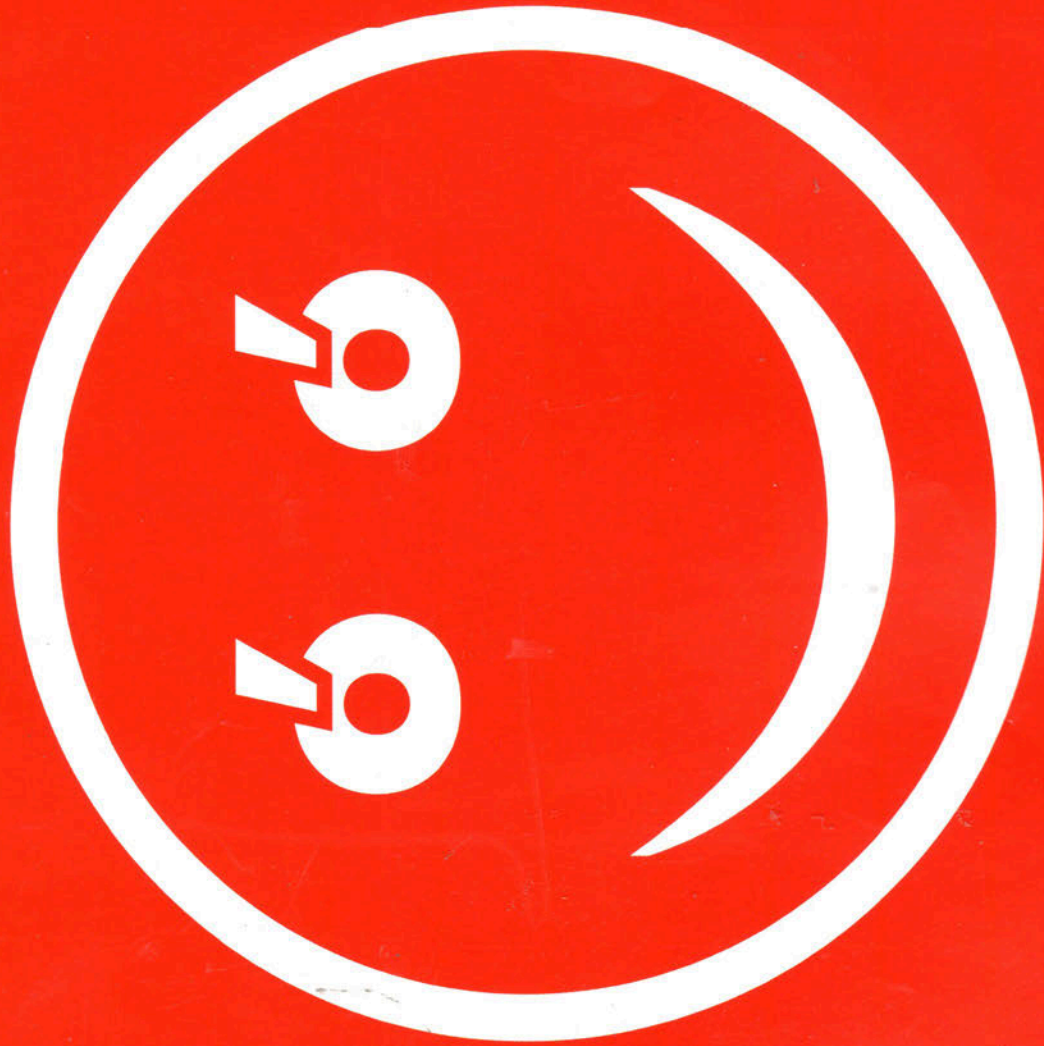

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

Олена Шовкопляс
Петрова, Світлана Стовп
Олександр Грищенко
Світлана Єгорова,
e-mail: yes69@ut.net.ua
PR Наталя Сап'ян
Ганна Кашеїда

НОВА
КУЛЬТУРА СПІЛКУВАННЯ

ПОСЛУГИ З ОРЕНДИ. 8 (044) 517-05-81

Продавці люксових товарів – автовок, годинників, антикваріату, електроніки преміум-класу – свідчать, що криза поки ніяк не вплинула на

років тому буржуї також не зважали на чоловіка з вилами. Малюнок Дмитра Скаженника.

попит. Цікаво: в Америці вплинула, а в нас – ні. Мають, наші мільяртери справжніші за їхніх.

Є одна відмінність. В них мільярдер ризикуює стати мільйонером. У нас... боронь боже, навіть сказати вгolos, ким. Є прецеденти: менше ста

Тижень

Засновник ЕСЕМ Медіа ГмбХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»
Шеф-редактор Юрій Макаров
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора
 НАТАЛІЯ ВАСЮТИН
Редактори Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарпінянц
 Ігор Кручик, Андрій Лаврик,
 КАТЕРИНА ЛИГА, Вікторія Поліненко
Журналісти Анна Бабінець, Богдан Буткевич,
 Василь Васютин, Сергій Гузь, Інна Завгородня,
 Роман Кабачій, Вероніка Кюфчак,
 Олександра Киричук, Валентина Кузик,
 НАТАЛІЯ ПЕТРИНСЬКА, Олена Чекан
Літературні редактори Олександр Григор'єв,
 ЛАРИСА МІНЧЕНКО
Контент-редактор сайту Таня Овчар

Генеральний директор Микола Шейко
Виконавчий директор Роман Чигрин
Фінансовий директор Андрій Решетник
Відповідальний секретар Віталій Столига
Дизайнери Юрій Довбах, Ганна Єрмакова,
 Тимофій Молодчиков
Художники Андрій Єрмоленко, Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чемен'єв, Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Коректори Марина Петрова, Світлана Стовпова
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Світлана Єгорова,
 (097) 962-55-42, e-mail: yes69@ut.net.ua
Відділ ПРОМО та PR НАТАЛІЯ САЛ'ЯН
Відділ маркетингу Ганна Кашеїда

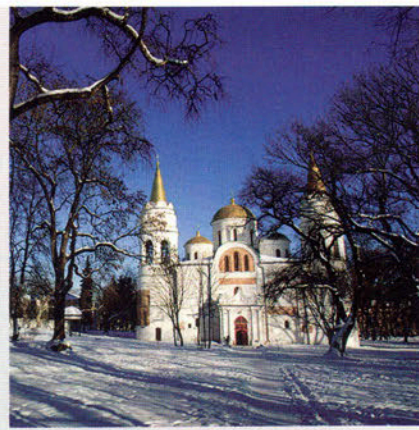
Свідоцтво про державну реєстрацію
 КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
 Друж ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
 Київ, вул. Магнітогорська, 1
 № зам. 093432
Наклад 30 700
Адреса для листування
 03067, Київ, а/с №2
E-mail: office@ut.net.ua
Телефон (044) 351 1300
 Виходить щоп'ятниці
 Розповсюджується
 в роздрібній торгівлі
 та за передплатою
Ціна договірна
 Передплатний індекс 99319

22 ПРОКУРОРСЬКИЙ СЛІД
Хто стріляв у прокурора,
дотичного до гучних справ

38 НЕДОЕКСТРЕМІСТИ
Тижень розвінчує міфи про банди
ТАТАРСЬКИХ СЕПАРАТИСТІВ у КРИМУ

48 ГРОМНИЦЯ І 12 ГАРМАТ
У Чернігові зустрілися
ЗИМА, ВЕСНА І **Тижень**

ОБРАЗ

3 КАРИКАТУРА ТИЖНЯ
Малюнок Дмитро Скаженник

НА ЧАСІ

6 ФОТО ТИЖНЯ

8 ТЕНДЕНЦІЯ ТИЖНЯ
Валізі КПУ прилаштували ручку

10 НАСПРАВДІ
Усе, що треба знати про відключення тепла

11 МАЙЖЕ СЕРІОЗНО
ПРО ЕКОНОМІЧНУ КРИЗУ в Україні

ВПРИТУЛ

16 КДБ у СВОЇЙ ТАРИЦІ
Колишній радянський шпигун
ПРО АКТИВНІСТЬ РОСІЙСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ

24 ПОЗИКИ НЕ ДАНО
За рахунок кого уряд ЛАТАТИМЕ БЮДЖЕТ

28 ЛІВИЙ МАРШ
Світом шириться лівий рух

ТЕМА ТИЖНЯ:
КРИМСЬКІ ТАТАРИ

30 КРИМ, МИР І САМОБУДИ
Тижень вивчав ПРОБЛЕМИ КРИМСЬКИХ
ТАТАР, ЩО ПОВЕРНУЛИСЯ НА БАТЬКІВЩИНУ

40 ЗАЙНЯТО!
Як розв'язати КРИМСЬКУ ПРОБЛЕМУ

42 З ТОГО СВІТУ
Історія РЕПАТРИАЦІЇ КРИМСЬКИХ ТАТАР

МИ

44 КИРИМ-СТОЛИЦІ
Як колишні кочівники зводили
в Криму свої столиці

НАВІГАТОР

52 ВЕРХИ НА ЯДРІ
Чому геолопя стоїть на порозі РЕВОЛЮЦІЇ

54 МІЛЬЙОН У КОШИКУ
Тижень з'ясував, чи на користь
УКРАЇНСЬКОМУ БАСКЕТБОЛУ ДВОЛІГОВІСТЬ

56 РЕАЛІСТ НА ВСІ СТО
РЕЖИСЕР «Темного лицаря»
ПРО АБСОЛЮТНЕ ЗЛО,
ТВОРЧУ ОСАДЛИВІСТЬ І ЗМІНУ ФОРМАТІВ

60 ВІДГУКИ
Вистави, фільми, виставки,
книжки, музичні записи

64 АНОНСИ
Коротко про культурні події

НАШ ТИЖЕНЬ

66 Кілька слів від
журналістів **Тижня**

36 БІЙ ТАК БІЙ
Мустафа Джемільов про міжнаціональні
відносини І ЗЕМЕЛЬНІ КОНФЛІКТИ в Криму

Пропозиція для бізнесу – вигода для Вас

Супер BUSINESS life 30
та

Samsung C140

за **49** грн*

Супер BUSINESS life 50
та

Samsung C170

за **99** грн*

- 0,00 грн всередині мережі
- 0,50 грн на номери інших операторів
- 0,50 грн дзвінки в Росію
- 1,00 грн всі міжнародні дзвінки

** На кожні п'ять ліній, що будуть підключені на умовах пропозиції.

* Більш детальну інформацію отримуйте в ексклюзивних точках продажу life), у центрах обслуговування абонентів life), за номером 8 800 20 5433 0 безкоштовно зі стаціонарних телефонів України або 5433 безкоштовно в мережі life) та на сайті www.BUSINESSlife.com.ua.

Послуги рухомого (мобільного) зв'язку, ліцензія НКРЗ АБ № 222715 від 17.11.2005 р. ТОВ «Астеліт», 03110, м. Київ, вул. Солом'янська, 11, літера «А», коди мережі 063 та 093.

BUSINESS life

GSM:

Індивідуальні мобільні рішення

СВЯТО ЖИТТЯ

У Бразилії закінчився щорічний карнавал. Всесвітньо відоме свято відзначають чи не в кожному куточку цієї країни, але карнавальною столицею планети є, звісно, Ріо-де-Жанейро. Карнавал традиційно починається за 40 днів до католицького Великодня (в суботу) і триває чотири дні (до «Жирного вівторка»). У середу в католиків починається піст. Цього року церемонія відкриття карнавалу була присвячена 200-річному ювілею прибуття в Ріо-де-Жанейро португальського королівського двору, тож костюми багатьох учасників параду були стилізовані під вбрання початку XIX ст.

Подивитися на карнавал у Ріо зібралися 85 тис. місцевих мешканців і туристів. Криза й тут далася взнаки: квитки на самбадром продавалися не так жваво, як торік, кількість заявок на бронювання номерів у готелях зменшилася на 20%, а кілька великих компаній відмовилися спонсорувати шоу. Але свято все одно вдалося, й світові слід повчитися у бразильців радіти життю. Адже танцювальні паради – це краще, ніж агресивні демонстрації.

NOVA
SCHIN

HA CHACI

П'ЯТЬ ОБЛИЧ

ЛЕОНІД КРАВЧУК
 закликав Ющенка
 подати у відставку

Перший президент України зауважив, що ніколи не дозволив би собі різких критичних випадів на адресу чинного глави держави, але переконався, що Віктор Ющенко вже не здатен виправити ситуацію у країні.

ВІКТОР ЮЩЕНКО
 зареєструвався
 в соціальній мережі

Відкрилось офіційне інтернет-представництво президента України в соціальній мережі Twitter. Тепер його можна знайти за адресою http://twitter.com/President_UA.

ЮРІЙ ЛУЦЕНКО
 пропонує продавати
 зброю людям

Міністр внутрішніх справ запропонував ВР на законодавчому рівні визначити, чи можна населенню купувати травматичну зброю не смертельної дії для самозахисту.

АДРІАН СЕВЕРІН
 попросив ЄС
 допомогти Україні

Депутат Європарламенту, співголова Комітету парламентської співпраці Україна-ЄС попросив Єврокомісію подумати про надання фінансової допомоги Україні. «Сподіватимемося, що це питання знайде відображення в завершальному документі», — сказав співголова Комітету Борис Тарасюк.

ОЛЕГ СКРИПКА
 фігурує в скандалі

У своєму інтерв'ю на «5 каналі» співак сказав, що веде переговори з НТКУ щодо участі в Євробаченні. При цьому Скрипка пояснив, що не буде участі в попередніх відборах, тому що був зайнятий іншими справами, наприклад, проводив за кордоном свої «Вечори». У прес-службі НТКУ заявили: «Наше керівництво не може це прокоментувати, адже ми вперше чуємо про наші переговори зі Скрипкою».

Валізі прилаштували ручку

Компартії нарешті знайдено не епізодичне, а системне використання

Ні, не чекайте жодного кривого слова на адресу особисто комуніста №1 Петра Симоненка. Він уперше за багато років спромігся зробити щось корисне для країни: народити доньку. Так само не слід поглиблювати психотравму комуніста №2 Леоніда Грача: минулої суботи позачерговий пленум ЦК КПУ вивів його зі складу президії за порушення принципів демократичного централізму, бо саме він якщо не оприлюднив (не доведено), то нескромно коментував у пресі love story свого лідера й таким чином провокував розкол.

Комуністи давно так не купалися у променах слави. І відповідно — в потоках бруду. Опоненти Леоніда Івановича почали згадувати йому зв'язки з бізнесменом Фірташем і Партією регіонів, а опоненти опонентів — закидати Петрові Олексійовичу орієнтацію на БЮТ та бізнесмена Григоришина. Обмін люб'язностями — у межах норми, в демократії подеколи не жіноче обличчя. До того ж основні фігуранти виховані в традиціях специфічного,

так би мовити, дискурсу: для комуністів «розкол» — найстрашніше слово, навіть гірше, ніж «опортунізм» чи «аморалка».

Відокремити чутки від пліток складно, доведеться аналізувати дії.

ОПИТУВАННЯ

За Севастопаль атвєтім?

17% росіян вважають можливим збройний конфлікт з Україною за Крим

Конфлікт між Україною та Росією щодо Криму може розгорітися вже найближчим часом. Так вважають 69% росіян, опитаних Всеросійським центром вивчення громадської думки. 52% упевнені, що він може спалахнути на дипломатичному рівні, а ось 17% допускають навіть збройне протистояння. Тільки 13% вважають, що такий конфлікт не має права на існування.

Водночас 73% переконані, що необхідно захищати інтереси росіян у Криму, навіть попри можливе ускладнення відносин з Україною. Таку думку висловлюють ті, хто побував на півострові ще за радянських часів. 15% вважають, що Росії краще не конфліктувати з Україною, навіть якщо це піде на користь кримським росіянам.

На стор. 30-42
читайте про кримську проблему

НА ЧАСІ

«Чемодан — вокзал — Америка». Кільканадцять тисяч демонстрантів під червоними прапорами закликали президента залишити свою посаду так рішуче, ніби в українській мові немає слова «валіза», а до Вашингтона можна дістатися потягом. Такі акції потребують грошей, і чималих. Партія функціонує за рахунок членських внесків, стверджують її речники. Але ж поміж сотиссячного загону українських комуністів більшість становлять пенсіонери з місячним доходом до 500 грн, відтак 1% їхніх сукупних статків зaledве вистачить на один Lexus. Утримувати КПУ з усіма її *Brioni* за такі копійки — все одно, що побудувати маєток на депутатську платню (був, щоправда, один напівзабутий епізод: 2002 року Сімферопольський райсуд зняв Леоніда Грача з дистанції на виборах до ВР Криму за те, що він «забув» зазначити у майновій декларації триповерхову садибу із сауною, розарієм та альпінарієм на ділянці в гектар вартістю \$270 тис. у тодішніх цінах).

Залишається припустити, що *Ум, честь і совість* остаточно залучили до «битви гігантів» і вписали до відповідної платіжної відомості. Відтак чи не варто розглядати згадане шоу в контексті протистояння між президентом і прем'єром?

Торік товариш Грач видав книжку «Україна — не Європа». А й справді...

Юрій Макаров

Забудьмо навіть про дипломатичну хворобу сімох депутатів-комуністів під час голосування 2 лютого за відставку уряду. В понеділок КПУ провела на столичному Майдані фінальний раунд усеукраїнського хепенінгу

П'ЯТЬ ПОДІЙ

ГРИВНЯ ВНИЗ. Національна валюта знову послабшала щодо долара — різко підвищився попит на готівкові «зелені»

СОЛОДКА КРИЗА. Коли людина нервує, вона заїдає горе солодким. Але в Україні виробництво шоколаду за рік впало на 20%.

ЧУЖЕ-ДОРОГЕ. Імпорт в Україну низки продуктів, одягу, техніки оподатковуватиметься надбавкою до мита у розмірі 13%

ДЕФІЦИТ. У Полтаві, Лубнах і Кременчуці несподівано виник дефіцит солі. Артемиськ уже два місяці не постачає продукту.

СИЛОВИЙ РЕЗЕРВ. Президент РФ формує федеральний кадровий резерв силовиків для подолання внутрішніх конфліктів.

РОСІЯ МАЄ АКТИВНІШЕ ЗАХИЩАТИ ІНТЕРЕСИ РОСІЯН У КРИМУ ЧИ КРАЩЕ НЕ ПОГІРШУВАТИ ВІДНОСИНИ З УКРАЇНОЮ?

ЧИ МОЖЛИВИЙ КОНФЛІКТ МІЖ РОСІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ ЗА КРИМ НАЙБЛИЖЧИМ ЧАСОМ?

Опитування провів Всеросійський центр вивчення громадської думки (ВЦВГМ). Опитано 1600 респондентів у 140 населених пунктах і 42 областях, краях і республіках Російської Федерації. Статистична похибка не перевищує 3,4%

ФОТО: ПЛАВОНІЦ

ФОТО: РЕУТЕРС, АНДРИЙ МАКІН, ОЛЕКСАНДР ЧЕМЕНЬСЬКИЙ, УНАН, АНАТОЛІЙ БЕЛІВ

УСЕ, ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ПРО ВІДКЛЮЧЕННЯ ТЕПЛА

Облгази припиняють постачання газу підприємствам теплокомуненерго, вимагаючи повернути борги. Без тепла залишилися райони в Дніпропетровську, Луганську, Донецьку, деякі міста в Криму. Мешканці Івано-Франківська силоміць зупинили працівників облгазу. Напруження зростає – питання загострюються

1 Чому облгази вдалися до жорстких дій?

Заборгованість підприємств теплокомуненерго перед НАК «Нафтогаз України» становить 4,6 млрд грн і далі зростає. 19 січня цього року Нафтогаз і Газпром уклали нову угоду про купівлю-продаж природного газу в 2009 – 2019 рр. Згідно з умовами контракту покупець має розраховуватися за отриманий газ щомісяця, не пізніше 7 числа наступного місяця. Порушення цієї умови призводить до того, що Газпром постачатиме газ за стовідсотковою передплатою. В січні НАК заплатив за газ близько 1,5 млрд грн. Дефіцит ліквідності в лютому змусив прем'єрку Юлію Тимошенко вимагати своєчасних розрахунків за газ від облгазів, які, своєю чергою, почали тиснути на підприємства теплокомуненерго.

2 На якій підставі обмежують газопостачання?

Постанова Кабміну №1687 «Про затвердження порядку пооб'єктового припинення (обмеження) газопостачання споживачам, крім населення» (від 8 грудня 2006 р.) визначає процедуру припинення газопостачання підприємствам – споживачам природного газу в разі порушення ними терміну розрахунків за спожиті енергоносії. Зокрема, стаття 3 постанови надає право облгазам обмежувати постачання газу боржникам.

ФОТО ОЛЕКСАНДР ЧЕРМЕНЬОВ

3 Як захищатися від облгазів?

Закон «Про теплопостачання» (від 2 червня 2005 р.) забороняє відключати об'єкти теплопостачання від газу в опалювальний період. Стаття 28, зокрема, зобов'язує облгази письмово попереджати органи місцевої виконавчої влади не пізніше як за 24 години до запровадження будь-яких обмежень. Припинення подачі газу можна легко оскаржити в суді.

4 Кому належать облгази?

Більшість облгазів перебувають у приватній власності. За даними відкритих джерел, экс-заступникові голови Нафтогазу Олегові Бахматуку належать облгази в Івано-Франківській, Чернівецькій, Чернігівській, Львівській, Закарпатській, Волинській, Вінницькій, Сумській областях. Житомирський, Хмельницький, Миколаївський облгази – концерну «Укргаз» Андрія

Карпенка. Луганський облгаз асоціюється з колишнім нашоукраїнцем Олексієм Шкрибляком. Донецький, Дніпропетровський, Харківський, Криворізький – із російським олігархом Віктором Вексельбергом.

5 Скільки газу витрачається на житлово-комунальне господарство?

За інформацією НАК «Нафтогаз України», щороку підприємства ТКЕ споживають 10 млрд м³ газу – розраховуються на 40%. Населення, яке користується приватними системами опалення, отримує 12 млрд м³ – розраховується на 95%.

6 Що таке «ліміти на газ»?

У деяких регіонах постачання газу планували припинити внаслідок відсутності лімітів на газ. Наприклад, за словами заступника мера Житомира Едуарда Кругляка, якби міська влада за день до кінця першої декади не домовилася з ДК «Газ України» про ліміти, місто залишилося би без тепла. Лімітами називаються підписані ДК угоди про постачання газу підприємствам житлово-господарського сектора. В цих угодах визначається не кількість газу, яку отримає підприємство, а ціна, яку воно платитиме за отриманий газ. Саме через те, що влада Житомира розраховувала на ціну газу в 1800 грн за тис. м³, а їм запропонували платити 2570 грн, відповідних домовленостей не підписували.

МАЙЖЕ СЕРІОЗНО

Зазіхання на рай

Економічна криза в Україні – міф, брехня і провокація. Скоро \$1 буде по 4,5 грн

20-річний узбек Рустем Ф. подолав пішки тисячі кілометрів і переплив Керченську протоку, щоб потрапити на омірану землю – в Україну. Адже коли найпотужніші у світі економіки сиплються, як карткові будиночки, наша країна лишається острівцем стабільності, де текілу закушують запеченою фореллю.

125 млрд грн пенсій отримали торік усі українські пенсіонери разом узяті. Немало з-поміж них таких, котрі за трудові звершення минулих літ щомісяця отримують понад \$3 тис. (за старим курсом), а це в 1,5–2 рази більше, ніж мають пенсіонери європейських країн. Віктор Пінчук, Ганна Антоньєва, Сергій Тігіпко та багато інших колишніх депутатів можуть розраховувати щомісяця десь на 15 тис. грн «пенсії». Звісно, якщо перераховувати за нинішнім курсом, 15 тис. грн – це трошки більше \$1,5 тис. Утім у Національному банку України заспокоюють, що далі буде краще. А лютневий різкий обвал гривні пояснюють виключно провокаційними заявами. «Сталися дві події: одні заявили, що середньорічний курс буде 8,6 грн за \$1, а інші – що держава не буде гарантувати повернення банківських внесків в іноземній валюті», – викрич диверсію в.о. голови НБУ Анатолій Шаповалов. Він запевнив, що держава й надалі гарантуватиме внески у валютах ЄС та США. Впевненість чиновника дає підстави для прогнозів, що невдовзі держгарантії отримають депозити у монгольських тугриках, зімбабвійських доларах та сомалійських шилінгах, а вже в другому кварталі за один долар даватимуть лише 4,5 грн.

Але нас і далі лякають страшилками про масові заворушення, які буцімто невдовзі розпо-

чнуться через нібито масове збожіння населення. «Це може призвести до всенародного стихійного бунту!» – не втомлюється нагнітати атмосферу голова Національного форуму профспілок Мирослав Якібчук. Однак усі ж чудово знають, де насправді корінь зла. «Алкоголь і раніше засуджені громадяни – ось головна причина масових злочинів у нашій країні», – розвінчує міфи міністр внутрішніх справ Юрій Луценко і попереджає: понад 2/3 усіх убивств здійснюються на ґрунті спільного розпивання спиртного.

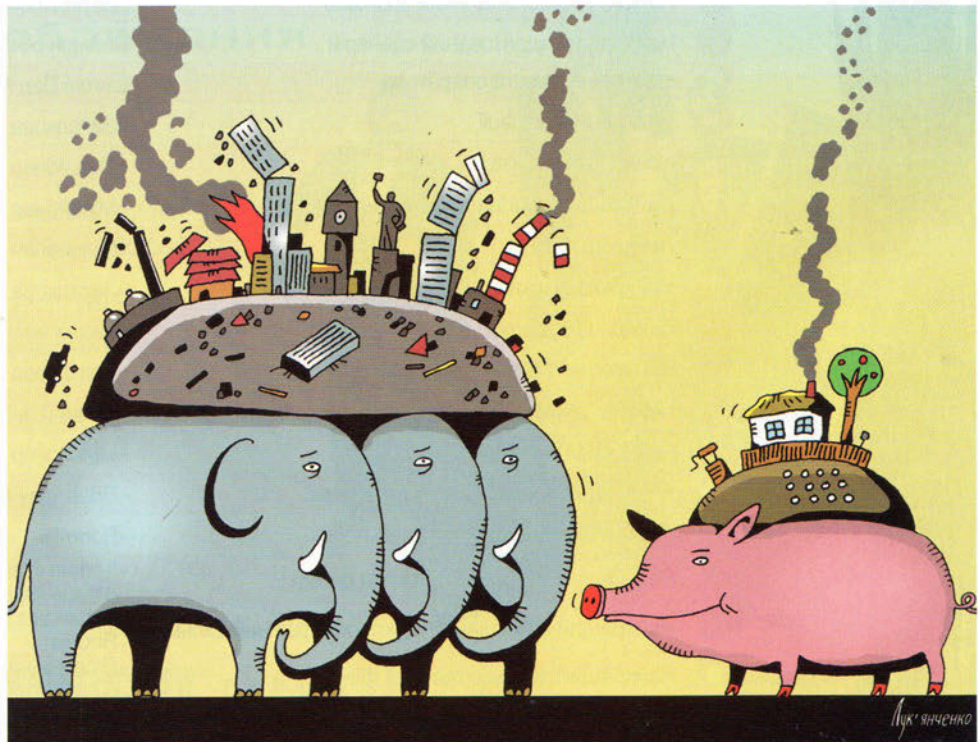
Оскільки криза майже не позначилася на достатку українців, вони можуть менше працювати і частіше зазирати в пляшку. Ось, наприклад, як, за словами співрозмовника газети «Сьогодні», відбувається святкування дня народження в маленькому селі Гута на Івано-Франківщині: «...На стіл

виставили криль та форель, запечену в фользі. Стоїть горілка, бельгійське пиво Leffe (до 10 грн/пляшка – Авт.) і текіла (від 150 грн/пляшка – Авт.). Ось її, рідну, і п'ю». За власним досвідом автора, така grimуча суміш (горілка + пиво + текіла) може призвести до непередбачуваних наслідків. А винуватець свята Віктор Ющенко, наскільки відомо, пив ще й шампанське! Втім, повідомлень про загиблих та поранених на святкуванні 55-річчя Віктора Андрійовича не надходило. «Те, що в системі світової економічної кризи Україна знаходиться у найгіршому стані – це абсолютно не відповідає дійсності», – підсумовує прем'єр-міністр Юлія Тимошенко. В окремих галузях у нас справи і дійсно вже найкращі за всіх. Зокрема, національна збірна посіла перше місце, обійшовши у безкомпромісній боротьбі команди Росії, Швеції і

США у змаганнях з ловлі риби на мормишку.

Та розслаблятися, втрачати пильність не варто. «Ситуація погіршується через саботаж, – попереджає голова Верховної Ради Володимир Литвин. – Діє принцип: чим гірше – тим краще». «Сьогодні на всіх телеканалах стоїть кошачий хор, але ці люди не знайомі з рішеннями уряду і взагалі нічого не розуміють», – уточнює Юлія Тимошенко. До речі, на телекрани зібрався повернутись іще один саботажник, не знайомий із рішеннями уряду – Анатолій Кашпировський. Та в наших політиків готова асиметрична відповідь недоброзичливцям. Зокрема, «Інтернет-партія України» ініціює створення вітчизняних авіаносних ударних з'єднань і комп'ютеризацію всієї країни. Тим, хто зазіхне на наш маленький рай, буде непереливки.

Антон Лузер

Крізь нетрі до зірок

Бойлівуд переміг Голлівуд

Англо-індійська стрічка Денні Бойла «Мільйонер з нетрів» отримала найбільшу кількість «Оскарів»: із десяти номінацій – вісім нагород. У Голлівуді жартують, що після торішнього звитязця – депресивного фільму братів Коенів «Старим тут не місце» – члени Американської кіноакадемії виправилися, проголосувавши за яскраву й життєствердну казку. Натомість стрічку Девіда Фінчера «Загадкова справа Бенджаміна Баттона» втішили 13 номінаціями, але відзначили тільки технічними «Оскарами»: за грим, спецэффекти і декорації. Несподівано на фінішній прямій Міккі Рурка, якому пророкували статуєтку за роль у «Рестлері» Даррена Аронофскі, обійшов Шон Пенн – створений ним образ сенатора-гомо-

сексуаліста в політкоректному фільмі Гаса Ван Сента «Харві Мілк» визнали переконливішим.

В офіційній частині свята більше сюрпризів не зафіксовано. Хіба саму церемонію злегка затьмарила світова фінансова криза: У 2009-му відмовилися від ведучих-коміків на користь австралійського «тамади» Г'ю Джекмана – не менш блискучого, але стриманішого. Скорочений бюджет шоу не дозволив розвернутися на повну, тому церемонія пройшла по-родинному скромно, під акомпанемент нескінченних подяк батькам, продюсерам і Богові. Загалом легкі трансформації «Оскарів» не зашкодили, принаймні показники телевізійних рейтингів були не такими катастрофічними, як 2008-го.

ЛАУРЕАТИ КІНОПРЕМІЇ «ОСКАР-2009»

	Найкращий фільм	«Мільйонер з нетрів»
	Найкраща чоловіча роль	Шон Пенн («Харві Мілк»)
	Найкраща жіноча роль	Кейт Вінслет («Читець»)
	Найкращий режисер	Денні Бойл («Мільйонер з нетрів»)
	Найкраща чоловіча роль другого плану	Хіт Леджер («Темний лицар»)
	Найкраща жіноча роль другого плану	Пенелопа Крус («Вікі, Крістіна, Барселона»)
	Найкращий оригінальний сценарій	Дастін Ленс Блек («Харві Мілк»)
	Найкращий адаптований сценарій	Саймон Бофой («Мільйонер з нетрів»)
	Найкраща робота оператора	Ентоні Дод Ментл («Мільйонер з нетрів»)
	Найкращі декорації	«Загадкова справа Бенджаміна Баттона»
	Найкращий монтаж	«Мільйонер з нетрів»
	Найкращий оригінальний саундтрек	«Мільйонер з нетрів»
	Найкраща пісня	«Мільйонер з нетрів»
	Найкращі візуальні ефекти	«Загадкова справа Бенджаміна Баттона»
	Найкращі костюми	«Герцогиня»
	Найкращий грим	«Загадкова справа Бенджаміна Баттона»
	Найкращий звук	«Темний лицар»
	Найкращий монтаж звуку	«Мільйонер з нетрів»
	Найкращий фільм іноземною мовою	«Проводи» (Йохіро Такіта, Японія)
	Найкращий анімаційний фільм	«Волл-І»
	Найкращий короткометражний фільм	«Країна іграшок» (Йохен Фрайданк, Німеччина)
	Найкращий анімаційний короткометражний фільм	«Будинок з маленьких кубиків» (Кунію Ката, Японія)
	Найкращий документальний фільм	«Людина на канаті» (Джеймс Марш, США – Велика Британія)
	Кращий короткометражний документальний фільм	«Посміхайся, Пінкі» (Меган Мілан, США)

94.2
радіо
КОНТИНЕНТ

генеральний радіо партнер

Найкращі композиції
Живий звук

4 березня
ПАЛАЦ «УКРАЇНА» 19:00

АероСвіт
Українські авіалінії

Пригортає
SOHO
Сторони
NEW LOOK STYL AND HAIRDRESS

Замовлення та безкоштовна

ДОСТАВКА
КВИТКІВ:

432-19-73
www.ps-agency.com

**Кейко
МАТСУІ**

у супроводі оркестру

Організатор ТОВ "Преміум С": 234-33-99

МЕДІА-ПАРТНЕР

Тиждень

ГЛАВРЕД

7+7

TV-ПАРК

WHAT'S ON

Бізнес

ХРЕШАТИК

НАТАЛІ

САННІТ

БІОКОН

Фоновий звук

Системи відображення інформації

- комутація та наладка роботи обладнання в приміщеннях площею від 100 до 100 000 м²
- гарантійна, сервісна та технічна підтримки
- розробка та впровадження нестандартних інноваційних рішень

Послуги "під ключ" - від розрахунків до запуску в експлуатацію

ПрессКом® TECHNOLOGY

тел./факс: (044) 585-97-27

www.presscom.ua

ПЕРШИЙ.УКРАЇНСЬКИЙ.ІНФОРМАЦІЙНИЙ

Ліцензія НР з питань телебачення та радіомовлення НР №1292 від 01.12.2003 р.

ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ

www.5.ua

УВЕСЬ СПЕКТР НОВИН

КДБ у своїй тарілці

СПІЛКУВАВСЯ

Олександр Народецький (Лондон, Велика Британія)

Олег Гордієвський – колишній радянський шпигун, а нині британський експерт зі спецслужб – про старе-нове обличчя свого відомства

Після отруєння Олександра Литвиненка у Лондоні за допомогою радіоактивного полонію-210 його товариш Олег Гордієвський, як і інші перебіжчики з СРСР та Росії, змушений вести таємний спосіб життя. Приводом для інтерв'ю, яке Олег Антонович дав нашому кореспондентові зі збереженням усіх правил конспірації, стала поява на Заході кількох нових книжок, присвячених викриттю активності російських спецслужб (переклад однієї з них щойно вийшов друком в Україні: Елен Блан. Родом із КДБ. Система Путіна. — К.: Темпора, 2009)

«ЧЕРВОНІ ПІД ЛІЖКОМ»

У. Т.: Нещодавно відомий підприємець Борис Березовський заявив на англійському телебаченні, що російський бізнес за допомогою російської ФСБ (Федеральної служби безпеки) активно проникає в економіку західних країн і вже диктує їм політику. Ви з цим згодні, й чи є у вас якісь конкретні приклади такого проникнення?

— Хоча Березовський майже завжди все перебільшує, у цьому ж випадку — ні. Дуже великим є проникнення Росії. Особливо в тому, що стосується нафти і газу. Вона намагається встановити контроль над газопроводами, підприємствами з переробки нафти й газу. Фактично бере Європу за горло. Тому що тільки дві країни не залежать від російських газу і нафти: Велика Британія та Іспанія. Перша отримує газ і нафту з Норвегії, друга — з

Після нагородження британським орденом святих Михаїла і Георгія

ФОТО REUTERS

Марокко. Якщо говорити про решту країн, то їхні підприємства частково залежать від Росії. Дуже багато вкладено російського капіталу, куплено пакети акцій багатьох підприємств. Якщо говорити загалом, то нафтогазова промисловість Європи практично в руках Росії.

У. Т.: А цьому якось протистоять у європейських країнах?

— У Європі знають про це: є люди, які пишуть статті й книжки, цьому присвячують цілі засідання в Євросоюзі й інших європейських структурах. Але вдіяти нічого не можуть, бо немає рішучості. Крім того, росіяни скуповують політиків. Вони купили колишнього німецького канцлера Шредера, який, використовуючи свої зв'язки у Німеччині, переконує німців якнайтісніше співпрацювати з Росією. Щодо прем'єр-міністра Італії Берлусконі було проведено агентурне розвідування. Він

Тепер ФСБ працює довготерміново – з таким розрахунком, щоб зробити Україну проросійською не одразу, а за десять років

був «зачарований» Путіним. Берлусконі — дуже розумний політик, але випадку з Путіним зовсім втратив критерії й також заохочує тісний зв'язок із Росією. Крім того, деякі країни просто слабкі, бо маленькі, тому проникнути туди дуже легко. Це Чехія, Словаччина, Угорщина, Хорватія, Сербія, Чорногорія, Македонія, Греція. Це й країни Балтії, й Україна — вона велика, але теж слабка. Є ще острів Кіпр, точніше дві держави: грецька і турецька, що намагаються знову об'єднатися. Так ось, цей острів узагалі в кишені у Росії. Росіяни діють з Кіпру на Європу, як хочуть, це їхній плацдарм... Тож Березовській на 80% має рацію.

У. Т.: А чи можуть у цій ситуації спецслужби пострадянських країн бути для них плацдармом, «п'ятою колоною»?

— Вони працюють над цим, заповнили шпигунами Естонію, Латвію і Литву. Заповнили шпигунами Польщу. Заповнили Словаччину, Чехію, Угорщину, Болгарію та Сербію. Україна аж кишить шпигунами, причому подвійними: і СЗР (Служба зовнішньої розвідки), і ФСБ (ці ві-

домства тепер трохи різні), але переважно ФСБ. Між службами була домовленість, що ФСБ бере на себе республіки, а СЗР — Захід і країни Балтії.

У. Т.: Усі ці агенти завербовані на місцях чи заслані з Росії?

— Заслані й завербовані. Заслані — це кадрові офіцери: майори, підполковники. Вони вербують агентуру з-поміж людей, які працюють у важливих структурах: парламенті, уряді, органах безпеки, армії тощо. Велика увага приділяється комунікаціям. Вони ж слухають усіх. У них є служба прослуховування ФАПСІ — це найпотужніша у світі служба перехоплення інформації. Ось ми зараз говоримо, а вони слухають. Мій телефон прослуховують постійно.

У. Т.: Коли інформовані спеціалісти розповідають про всюдисущі КДБ — ФСБ, невтаємничені ці роз-

повіді сприймають як конспірологію. Чи немає тут схильності до перебільшення? А може, цей міф створюють самі органи?

— Ні-ні-ні. Усе це елементарно. Люди були налякані сталінськими репресіями. У них виникло хибне враження, що все під контролем, що всі телефони прослуховують, листи читають. Насправді телефонів не прослуховували, тому що в них не так багато людей. Мікрофони ставили тільки в готелях і квартирах дуже важливих дипломатів і об'єктів відпрацювання. Тобто більшість була ні при чому, за нею ніхто не стежив. На звичайних людей — інженерів, працівників підприємств — ніхто не звертав уваги. А інтелігенція завжди вважала, що за нею стежать. Була група з 30–40 осіб, за якими стежили. А ось дипломати всі перебували під суворим контролем. Ви знаєте, як Пеньковського спіймали? Поставили зовнішнє спостереження за всіма без винятку працівниками британського посольства. Уявляєте, 42 дипломати плюс їхні дружини, тобто 84 особи, і всі вони кілька тижнів перебували під потужним зовнішнім спостереженням. Й

органи помітили операцію між Пеньковським і дружиною другого секретаря, який був розвідником. З дипломатами вони працювали поголовно — там усе в облозі. У посольствах Америки, Британії, Німеччини зайняті дуже багато місцевих, і всі вони щонеділі приносять звіт у ФСБ, у колишнє Друге, а нині Оперативне управління ФСБ. Демонізація КДБ була, але насправді він ніколи не був таким всемогутнім, особливо після Сталіна.

У. Т.: А як тоді виник і підтримувався міф про тотальну поінформованість КДБ?

— Річ у тім, що люди, виховані радянською владою, схильні до доносів. Часто КДБ звертав свою увагу на те, що відбувалося, тільки завдяки донощикам. Доноси відкрито заохочувалися з 1936 року. І так триває досі. Те саме відбувалося в Німеччині. Я запитував німців, чому Гестапо (а Гестапо було усемеро меншим за КДБ) все знало? А вони відповідали: тому що кожен любитель слав доноси. І їх розглядали. І не потрібно було стежити, відпрацьовувати — реагували на донос. Коли німці окупували Францію, на будівлі Гестапо в Парижі з'явилася вівіска: «Відсьогодні доноси не приймаємо». Тому що все заповнили французькі доноси. Ось так: і французи, і німці, й особливо росіяни дуже схильні до доносів. Тому потрібно боятися не КДБ, а людей, які можуть написати на тебе донос. Як-то кажуть добровільне доносництво. Була, звісно, численна агентура КДБ. Були завербовані люди — не як офіцери, а як інформатори, але це меншість. Більшість — це доносництво.

ФСБ ЯК ВЕЛИКИЙ БІЗНЕС

У. Т.: Олегу Антоновичу, є такий парадокс: КДБ вважався в СРСР найменш корумпованою частиною радянського апарату. Це визнавали навіть дисиденти. Якщо це справді так, то як сталося, що КДБ став зрощуватися з тінювим бізнесом і криміналітетом?

— Справа доволі проста. КДБ, що перетворився на ФСБ, завжди працював зі злочинним елементом. Як міліція — вона ж працює зі злочинцями, відпрацьовує їх, засилає агентуру. Арештовують злочинця і кажуть: ми тебе не посадимо на де- ▶

Біографічна нота

Олег Гордієвський, колишній полковник Першого головного управління (розвідка) КДБ СРСР і агент розвідки MI-6 Великої Британії. 1938 р. – народився у Москві. 1962 р. – закінчив Московський державний інститут міжнародних відносин і вступив на службу до КДБ. 1966–1985 рр. працював у радянських резидентурах Данії та Великої Британії, а також у Центральному апараті КДБ (Москва). У 1960–1961 рр., а за іншою інформацією, у 1974 р. був завербований британською розвідкою. Липень 1985 р. – був викритий, втік із СРСР. 14 листопада 1985 р. заочно засуджений до смертної кари за зраду Батьківщини. Вирок дотепер не скасовано. 2007 р. – нагороджений орденом святих Михаїла і Георгія за служіння безпеці Об'єднаного Королівства Великої Британії.

сять років, але ти будеш нашим агентом, робитимеш те і те. Тривалі роки вони працювали з елементами, обізнаними в шахрайстві. У таборах і тюрмах був спеціальний опер чи кілька оперів, які вербували для КДБ, кого хотіли. З часом ті виходили на волю – досвідчені майстри злочинності, злочинці в законі – і йшли на зв'язок з працівниками ФСБ. А ті, працюючи з ними щодня, переймали їхні прийоми, манери і допомагали тим, кому було вигідно, робити бізнес.

У. Т.: Яку оперативну користь бізнесмени приносили КДБ?

– Безпосередню, але не оперативну, а фінансову. В КДБ міркували так: «Ми зробили цих людей багатим, а що ми з цього матимемо?» І вони почали брати данину зі своїх колишніх агентів. У 1990-ті це стало системою. Від них цим зарилася і Служба зовнішньої розвідки. Справді, у радянський період там завжди була дрібна корупція: люди мали привозити з-за кордону начальника магнітофони, відеоманітофони, інші подарунки. Але у 1990-ті роки ФСБ зрослася з кримінальним світом. Наприклад, головним претендентом на посаду її голови був Філіп Бобков. Тоді його переміг Владімір Крючков – відзначився тим, що успішно провів в Америці операцію зі шпигуном Еймсом, і Горбачов за це призначив його, а не Бобкова. Тобто Бобков практично був другою людиною в КДБ. І ця, на їхню думку, заслужена людина пішла на службу до телемагната Гусинського. Уявляєте, тризірковий генерал КДБ йде гарантувати безпеку Гусинському, який, вочевидь, збив свої статки злочинним шляхом! У 1990-ті роки всі служби безпеки фірм та олігархів були укомплектовані працівниками КДБ.

У. Т.: Ця система функціонує й досі?

– Ні. Пізніше, після 2000 року, коли потреба так турбуватися про безпеку відпала, їх стали звільняти, на них почали заощаджувати. Але самі служби ФСБ і СЗР стали криміналізованими.

У. Т.: ФСБ, як і КДБ, завжди були сильні своїм бюджетним підживленням, безконтрольними грошми. А як може поводитися контора, коли

грошове джерело зміліє? Адже раз-раз серйозна криза, грошей дедалі менше.

– Брежнев любив армію і КДБ. І коли КДБ просив більше грошей, йому з бюджету офіційно їх виділяли. На ці додаткові кошти збудували ультрасучасний комплекс Першого головного управління зовнішньої розвідки. Це були величезні гроші. Усіх людей возили на роботу і з роботи на 50 автобусах. При Єльцині намагалися скоротити, але тільки-но кадебіст став президентом, він, звісно, знову почав відпускати гроші. Торік економічна ситуація стала погіршуватися. Не виключено, що в резидентури направлена телеграма скоротити оперативні витрати. Адже на них безконтрольно спрямовувалися величезні суми. Наприклад, організували зустріч із кількома чарками коньяку. Коштує це 10 фунтів. Вони у звіті пишуть: «Обід із контактом таким-то – 75 фунтів. Рахунок з міркувань безпеки не брався». І це був шлях привласнення зайвих грошей. Зараз у них, можливо, виникли труднощі з коштами із держбюджету. Але за кордоном, приміром у Німеччині, Англії, Австрії та Угорщині, величезна кількість олігархів. Усі вони – колишні агенти КДБ. Всі вони мають рильце в пушку. І до них звертаються оперативники: «Допоможіть нам в оперативному плані, нам бракує грошей на відпрацювання важливих іноземців». І вони дають. Ось Абрамовіч в Англії передає мільйони КДБ. А таких тут близько п'ятдесяти. КДБ ніколи не бракуватиме грошей.

BACK IN THE USSR!

У. Т.: Повернімося знову в регіон. Як ви вважаєте, російські спецслужби відпрацьовують якісь варіанти повернення всіх колишніх радянських держав до якоїсь нової союзовної структури?

– Реалізувати це дуже складно, хоча вони й намагаються. Ось бачите, Киргизію переконали відмовитися від американських транзитних баз. Казахстан практично цілковито залежний. Білорусь залежна. Решта чинять опір. Україна чинить спротив, але ми не знаємо, як довго вона це робитиме. Таджикистан і Киргизія в кишені, а Узбекистан – ні. Узбекистан дуже великий, там близько 30 млн осіб. Узбеки знають свою силу і не хочуть бути в чийсь кишені. Азерб-

байджан також — його зусібч пригублюють і Іран, і Туреччина, і Америка, і Британія, тому що там нафта й інші ресурси. Азербайджан почуватся краще з будь-ким, аніж із Росією. Вірменія дуже податлива, але при цьому не хоче зіпсувати відносин із Грузією. Сама Грузія налаштована абсолютно вороже, з Грузією в Росії ніколи не вийде. Взагалі Північний Кавказ, можливо, почне полихати. Там безліч підпільних організацій. На південь від Ростова, де починається неросійське населення — караївці, аварці, лезгини, чеченці, інгуші, весь етнічний Північний Кавказ — всі вони носять пістолет у кишені й очікують моменту, коли повстануть і відокремляться від Росії.

У. Т.: А чи вигідно самій ФСБ дестабілізувати процеси в країнах колишнього Радянського Союзу?

— Звісно, вигідно. Тому що з'являється можливість маніпулювати. Американці, як і англійці, навпаки, прагнуть стабільності. Вони не хотіли революцій, вони проти будь-яких хвилювань. Ви пам'ятаєте, що Буш-старший сказав у Києві? За кілька днів до того, як Україна відокремилася від Росії, він закликав збе-

регти Радянський Союз. Уявляєте цю грубу політичну помилку! На їхню думку, Путін хоча і обмежує права людини, хоча й стоїть за вбивством Литвиненка, хоча й учинив агресію в Грузії, але загалом Росія стабільніша, ніж була у 1990-х. Західні люди — за стабільність будь-якою ціною, навіть якщо це відбувається за рахунок прав людини у цих країнах. А КДБ, ФСБ, путіні і медведеви мислять короткотерміновими категоріями. Що більше нестабільності, то більше рибки вони виловлять у цій каламутній воді.

У. Т.: Якщо взяти окремо український напрям, це для КДБ — ФСБ провал? З Україною в Москві не дуже виходить. І Путін помилився, поставив не на тих, хто пізніше виграє вибори в Україні. Це прорахунки ФСБ?

— Можна сказати, так. Але це було спочатку. Зараз вони оговтуються. Спершу, коли Янукович «переміг», це було організовано за допомогою КДБ і тодішніх українських спецслужб, що перебували під російським упливом. А потім маси, люди (Путін казав: «американці підлаштували»), а насправді люди повстали) провели нові вибори і пока-

зали реальне співвідношення сил. Тобто ліберальна коаліція мала солідні 60%. А Путін уже привітав Януковича з перемогою. Це був неабиякий конфуз. Але в Москві сказали: «Добре, ми почекаємо, візьмемо тепер їх тихою сапою. І ось вони беруть. Уже двічі перекривали газ, ціни підвищують, замишляють лихе. Вербують агентів в уряді, парламенті тощо. Тепер ФСБ працює довготерміново — з таким розрахунком, щоб зробити Україну проросійською не одразу, а за десять років».

У. Т.: Підбиваючи підсумок нашої розмови, щось змінилося в сьогоднішній ФСБ на рівні концепції, місії?

— За Євгенія Прімакова вони створили концепцію: «У нас немає головного противника, у нас є тільки наші інтереси, і ми працюємо за нашими інтересами». Але радянська інерція така потужна, що їй дуже важко протистояти. Тільки-но Путін прийшов до влади, все повернулося до старого. Головний противник — Америка, решта — неважливо, і КДБ знову почуватся у своїй тарілці. Усе по-старому: є чіткий ворог — Америка, Західна Європа, НАТО... ■

ВОНИ ОБРАЛИ СВОБОДУ

Натан (Людвіг) Рейсс (Ігнатій Порецький), співробітник закордонного відділу НКВС. У 1937 р., дізнавшись про таємні переговори щодо підготовки угоди між

СРСР та гітлерівською Німеччиною, написав лист начальству про своє рішення порвати всі зв'язки з СРСР. За деякий час разом з дружиною розстріляні групою ліквідації на кордоні між Францією та Швейцарією.

(Ісламбек?) Ахмедов, офіцер ГРУ. Напередодні Другої світової війни провадив чистки у закордонних резидентурах СРСР. З 1940 р. — резидент в Туреччині. У травні

1942 р., дізнавшись про репресії кримських татар у СРСР, здався турецьким властям. Отримав політичний притулок у США. Прийняв іслам.

Сергій Левченко, майор ГРУ. З 1975 р. служив в резидентурі Першого головного управління КДБ у Токіо. У 1979-му його було відкликано до Москви,

але він попросив притулку у США. У 1981 р. засуджений до розстрілу. До виходу на пенсію працював в американській газеті «Новое русское слово».

Віктор Шеймов, майор КДБ, співробітник управління КДБ, що відповідало за шифрування. У 1979 р. вийшов на контакт із ЦРУ і у 1980 р. був таємно вивезений до США. До 1985 р., поки перебіжник Олдрідж Еймс не повідомив про нього, КДБ вважав пана Шеймова зниклим безвісти і не міняв шифрів.

Віктор Резун (Суворов), співробітник легальної резидентури військової розвідки у 1074 1070 рр. у Женеві. Потім з'ясувалося, що увесь цей час працював на SIS. У 1987 зник з дому разом із сім'єю. Нічого особливого не видав.

Олександр Литвиненко, підполковник, у 1988–1999рр. співробітник

КДБ–ФСБ. Спеціалізація – боротьба з тероризмом та організованою злочинністю. В листопаді 1998 р. на прес-конференції у Москві заявив,

що отримав наказ вбити Бориса Березовського. Після кримінальних переслідувань, побоюючись за своє життя, переїхав до Великої Британії. Помер внаслідок отруєння полонієм-210.

Ледве не щомісяця в українському медіа-просторі вибухає одна або й кілька новин авторства Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі (НЕК). Під удар комісії потрапляють рекламисти, газети, телеканали і навіть музиканти. Останньою її жертвою став роман лауреата Малої Шевченківської премії Олесе Ульяненка «Жінка його мрії», який визнано порнографічною продукцією. **Тиждень** вирішив розібратися, що являє собою цей державний орган. Як виявилось, суспільну мораль в Україні захищає потужна позавідомча експертна та контролююча структура, що фінансується з державного бюджету (3,7 млн грн цього року) і навіть має своїх представників у регіонах.

ЧИМ КЕРУЄТЬСЯ НЕК?

Законом «Про захист суспільної моралі» №1296-IV від 20 листопада 2003 року та Положенням про Національну експертну комісію України з питань захисту суспільної моралі, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів № 1550 від 17 листопада 2004 року.

ЯКІ ПРАВА МАЄ НЕК?

Проводити у межах своєї компетенції перевірку діяльності засобів масової інформації, юридичних осіб усіх форм власності, що займаються організацією видовищних заходів та діяльністю з обігу продукції сексуального чи еротичного характеру або такої, що містить елементи насильства і жорстокості. Рішення НЕК, ухвалені у межах її повноважень, є обов'язковими для розгляду центральними та місцевими органами влади, засобами масової інформації усіх форм власності, а також фізичними та юридичними особами. ■

Моральний кодекс

Тиждень знайомить своїх читачів із Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі

НЕК –
колегіальний орган.
До складу Комісії входить 31
особа, зокрема:

Богдан БЕНЮК, Святослав ВАКАРЧУК,
Василь ВОВКУН, Іван ДЗЮБА, Ігор
ЛУБЧЕНКО, Павло МОВЧАН, Юрій
ПАВЛЕНКО, Данило ЯНЕВСЬКИЙ
та ін.

Голова Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі КОСТИЦЬКИЙ ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, член-кореспондент Академії правових наук України, народний депутат України I, II, III скликань.

Днями письменник Андрій Курк вирішив залишити НЕК через значну завантаженість громадськими обов'язками, а також скандальну експертизу книжки Олесе Ульяненка «Жінка його мрії».

НАЙРЕЗОНАНСНІШІ РІШЕННЯ ТА ВИСНОВКИ НЕК

Січень 2009 року

Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, спираючись на висновки Національної експертної комісії з питань захисту суспільної моралі, рекомендувала кільком каналам утриматися від показу програм і передач, що порушують чинне вітчизняне законодавство у сфері захисту суспільної моралі. Зокрема, ці рекомендації стосувалися програм «Речовий доказ», «Свідок», «Найвідоміші українські маніяки», що транслювалися в ефірі НТН, та розважальної передачі Comedy Club (російської та української версії), що виходила в ефірі «Нового каналу».

Листопад 2008 року

• У телесеріалі «Леся+Рома» НЕК виявила епізоди, в яких не раз вживалися брутальні слова і велися непристойні розмови про секс. Ці серії не було марковано спеціальними позначками для відповідної категорії програм. Щодо усунення порушень законодавства у сфері захисту суспільної моралі НЕК вирішила звернутися безпосередньо до телеканалу ICTV.

• У газеті «Блик» НЕК виявила публікації порнографічних зображень і матеріали, що посягають на національні цін-

ності й ображають релігійні почуття віруючих. Відповідно до ст. 2 і 6 Закону України «Про захист суспільної моралі» публікації такого змісту заборонено. За фактом виявлених порушень Національна комісія ухвалила рішення направити до Генеральної прокуратури України клопотання щодо можливості прокурорського реагування. У зв'язку з неодноразовими порушеннями газетою вимог законодавства України про захист суспільної моралі та нехтуванням рекомендаціями НЕК її члени ухвалили рішення звернутися до Міністерства юстиції щодо можливості позбавлення газети «Блик» свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації.

Вересень 2008 року

НЕК визнала текст пісні «Мумітроль» гурту «Скрябін» таким, що «порушує етичні норми, правила поведінки, що склалися в суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявленнє про добро, честь, гідність, громадянський обов'язок, совість, справедливість, та завдає шкоди моральності суспільства».

Апарат НЕК

Управління моніторингу та аналітичного забезпечення діяльності у сфері захисту суспільної моралі – 11 осіб

Відділ регіонального моніторингу дотримання законодавства у регіонах
Відділ з роботи із засобами масової інформації

Юридичне управління – 13 осіб

Відділ законопроектної роботи
Відділ договірно-правової та претензійно-позовної роботи
Сектор взаємодії з правоохоронними органами

Керівництво – 6 осіб

Управління експертизи у сфері захисту суспільної моралі – 16 осіб

Відділ експертизи у галузі телебачення, радіо та інтернету
Відділ експертизи у галузі видовищних заходів, художнього мистецтва та кіновідеопродукції
Відділ експертизи у галузі друкованої продукції, товарів та послуг

Управління справами – 13 осіб

Відділ кадрового забезпечення, документообігу та міжнародних зв'язків
Відділ матеріально-технічного забезпечення
Сектор науково-методичного забезпечення

Фінансовий відділ – 6 осіб

Управління дозвільно-контрольної та профілактичної роботи – 11 осіб

Відділ дозвільно-контрольної роботи
Відділ профілактично-попереджувальної роботи

Представники комісії в регіонах – 14 осіб

Прокурорський слід

КОРАЖ ПАРВОНІ

АВТОР: Василь Васютин

У Києві стріляли в заступника начальника Головного слідчого управління Генпрокуратури. Цей підрозділ ГПУ дотичний до вельми гучних справ, зокрема про отруєння Віктора Ющенка

Колеги постраждалого розцінюють інцидент як замах на убивство і пов'язують його з професійною діяльністю жертви. Який епізод роботи Кармана привів його до зустрічі з кілером, не уточнюють. Утім відомо, що Головне слідче управління ГПУ курирує розслідування низки резонансних кримінальних справ, зокрема про отруєння Віктора Ющенка.

ТАЄМНИЦЯ СЛІДСТВА

36-річний слідчий Генпрокуратури Василь Карман 17 лютого близько 20-ї години вийшов із будівлі ГПУ і попрямував до автостоянки, де

зранку залишив машину. Раптом одержав сильний удар у щелепу і, впавши, знепритомнів. Коли прийшов до тями, викликав по мобільному брата Юрія, який і відвіз його в обласну лікарню. Фахівці Інституту нейрохірургії під час огляду вилучили з голови слідчого кулю калібру 7,62 мм. За фактом замаху ГПУ порушила кримінальну справу за статтями 15 і 115 Кримінального кодексу («замах на вбивство» і «навмисне вбивство»).

Генпрокуратура дала широке поле для побудови різноманітних версій. Інформацію про цей випадок відомство надає скупу й дозовану, йосилаючись на таємницю

слідства. «Слідство ведеться в таємному режимі, і ми не зобов'язані повідомляти пресу про кожен свій крок», — заявляє Юрій Бойченко, керівник прес-служби ГПУ. Наразі всі матеріали справи, які попередньо зібрали працівники ГУ МВС Києва, вилучені генеральною прокуратурою. Міліціонерам заборонено давати будь-які коментарі.

«Це недопустимо! — обурюється Юрій Кармазін, народний депутат України. — В той самий день, коли стався інцидент, Генеральний прокурор України мав би особисто вийти до журналістів і поінформувати

КОНТРАБАНДА-NONSTOP

«Можливо, і не скромно про це говорити, але прокуратура сьогодні залишається одним із небагатьох органів, які ще дотримуються у своїх діях букви закону. А це не може не викликати спротиву», — так прокоментував **Тижню** замах Олексій Баганець, прокурор Львівської області, экс-заступник Генпрокурора.

Утім колеги пана Баганця не схильні романтизувати свою професію, при цьому просять вимкнути диктофон і не згадувати їхні прізвища. Говорячи про замах на Василя Кармана, вони радять звернути

Якщо версія слідства (професійна діяльність) щодо причин замаху на Василя Кармана підтвердиться, це викличе неабиякий скандал

їх про цей випадок. Злочин, учинений проти будь-якого правоохоронця, є підставою для обговорення в парламенті. Я особисто ініціюватиму створення тимчасової депутатської слідчої комісії щодо цього випадку. Однак не впевнений, що Генпрокуратура дасть нам можливість доступу до матеріалів слідства і не відповідатиме тими самими відмовками, що й пресі».

Якщо версія слідства (професійна діяльність) щодо причин замаху на Василя Кармана підтвердиться, це викличе, швидше за все, неабиякий скандал. Адже в такому разі причетним до спроби вбивства прокурорського слідчого виявиться хтось із його «підопічних». Як уже згадувалося вище, підрозділ ГПУ, де Карман був другою людиною, дотичний до вельми гучних справ. Окрім справи про отруєння Віктора Ющенка, він розслідував справу стосовно екс-міністра внутрішніх справ Василя Цушка за фактом силового захоплення того-таки ГПУ, щодо екс-міністра транспорту Миколи Рудьковського, справу про побиття київського міського голови Леоніда Черновецького нинішнім головним міліціонером Юрієм Луценком. Не виключено, що у провадженні Головного слідчого управління перебуває ще кілька кримінальних справ із іменитими фігурантами, проте відомості про них через таємницю слідства не потрапляли в ЗМІ.

увагу на деякі деталі його біографії. Свою нинішню посаду він обійняв торік у березні. До цього, з липня 2007-го, був заступником начальника Головного управління з розслідування особливо важливих справ ГПУ. Слід зауважити, що Головне слідче управління та Головне управління з розслідування особливо важливих справ часто дублюють функції одне одного. Як стверджують деякі співрозмовники **Тижня**, ці структури фактично створені під заступників Генпрокурора. Перше підпорядковане Миколі Голомші, друге — Ренату Кузьміну.

Наприкінці 2007 року Голомшу називали ймовірним претендентом на посаду генерального прокурора. І саме тоді він почав формувати команду «під себе». В обіймі опинився і Василь Карман. Слід зауважити, що на роботу в Головне слідче управління він потрапив майже одночасно з призначенням його старшого брата Юрія директором департаменту митної варті та організації боротьби з порушеннями митного законодавства Держмитслужби. Минулоріч Юрій Карман двічі мало не позбувся свого крісла: спочатку після нищівної критики роботи митниці президентом Віктором Ющенком, удруге — коли на Південній митниці на хабарі в \$333 тис. піймався його підлеглий, заступник начальника підрозділу боротьби з контрабандою.

Прикметно, що Головне слідче управління ГПУ здійснює також нагляд за кримінальними справами, пов'язаними з контрабандою. Тож певним чином робота обох братів Карманів перетиналася. І саме справи про контрабанду, які вів Василь Карман, неофіційні джерела називають головною причиною нападу. «Вкотре щось там «не зрослося» в Одесі, от на нього і спробували натиснути», — стверджує джерело. Те, що нападник (чи нападники) лише прокурора живим, вказує на одне — його намагалися не прибрати, а тільки залякати. ■

ПРОКУРОРСЬКІ ХРОНІКИ

Полювання на законника

Листопад 2008 року. В Парижі невідомі викрали колишнього прокурора Київської області й заступника Генпрокурора Юрія Гайсинського, котрий як юридичний консультант супроводжував бізнесмена Володимира Воронцова. Викрадачі спочатку зажадали за нього \$20 млн, однак відпустили через шість днів без сплати викупу.

Грудень 2008 року. Анонімні джерела повідомили, що під час сварки, яка виникла в одному з кафе Харкова, працівник УБОЗу вистрілив у прокурора міста Євгена Поповича. Офіційно ані міліція, ані прокуратура інформацію про інцидент не підтвердили, але Служба безпеки України зайнялася перевіркою цієї інформації.

Жовтень 2008 року. Від пострілу з карабіна в серце загинув прокурор Дніпропетровської області Володимир Шуба. За версією слідства, смерть стала наслідком необережного поводження зі зброєю.

Грудень 2007 року. В кабінеті заступника Генерального прокурора Миколи Голомші виявили пари ртуті. Слідство за цим фактом триває досі. Одна з версій — високоставленого прокурора намагалися отруїти.

Травень 2006 року. В центрі Києва BMW «підрізав» авто бориспільського міждрайонного прокурора Олександра Кузовкіна. Це стало причиною з'ясування стосунків між пасажирами обох машин, унаслідок чого прокурора побили та двічі вистрелили в нього гумовими кулями. Стверджувалось, що вчинили це охоронці Андрія Ющенка, сина президента.

Позики не дано

АВТОР: Артем Зеленський

Вирішити проблему різкого зниження податкових надходжень уряд може двома шляхами: секвестром бюджету або пришвидшенням роботи друкарського верстата

На початку 2000 року, коли Юлія Тимошенко обійняла посаду віцепрем'єра з питань ПЕК в уряді Віктора Ющенка, Україна була занурена у темряву енергетичної кризи. На електростанціях не було палива, російський Газпром традиційно звинувачував Україну в несанкціонованому відборі газу, населення час від часу відключали від електроенергії. Вирвати його з п'яни вдалося лише після того, як пані Тимошенко домовилася про ціну палива для електростанцій з московським постачальником — компанією «Ітера».

На початку 2008 року країна переживає значно глибшу кризу. В січні обсяги виробництва металургійних підприємств зменшилися на 46% рік до року, машинобудування — на 58,3%, легкої промисловості — на 38,4%. За інформацією Держкомстату, навіть виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, попит на які мав би бути відносно стабільним, протягом січня знизилася на 22,5%.

БЮДЖЕТНІ РОЗКЛАДИ

Наслідок тенденцій у промисловості — різке скорочення податкових надходжень. У січні уряду вдалося зібрати до загального фонду держбюджету лише 9,1 млрд грн — на 18% менше, ніж у січні минулого року. В лютому ситуація ще гірша. За оперативними даними Держказначейства, станом на 16-те число до скарбниці надійшло 4,23 млрд грн — 34,6% плану на місяць.

Наразі уряд виплачує пенсії й зарплати бюджетникам, а також фі-

нансує інші видатки за рахунок раніше накопичених резервів: у грудні — січні НБУ відобразив перевищення доходів над видатками і перерахував до держбюджету близько 4 млрд грн. З початку до середини лютого залишок коштів на єдиному казначейському рахунку зменшився з 7,95 до 2,5–2,7 млрд грн. Звісно, такими темпами довго фінансувати державні видатки не вдасться — грошові запаси незабаром вичерпаються.

Бюджет, затверджений парламентом наприкінці 2008 року, надто оптимістичний. Його видаткову частину порівняно з фактичними показниками бюджету-2008 збільшили на 7,2 млрд грн (3,1%). При цьому планові надходження з податку на прибуток підприємств у законі про держбюджет-2009 встановили на рівні 41,93 млрд грн — майже стільки, скільки й торік, а з ПДВ — на

Навряд чи Україна отримає хоча б долар безпосередньо від США, Японії або Норвегії

8,77 млрд грн більше (94,84 млрд грн).

Вже зрозуміло, що план надходжень з бюджетоформуючих податків виконати не вдасться. Дірка у головному фінансовому плані країни величезна. І справа не тільки в труднощах зі збиранням податків. Поперше, певний дефіцит коштів, який мають покрити за рахунок приватизаційних доходів і запозичень, є запланованим — офіційно перевищення видатків держбюджету над доходами має становити 31,1 млрд грн (3% ВВП). Однак крім цього є й прихований дефіцит — ще 44,9 млрд грн (4,5% ВВП), які мають витратити на підтримку банківської системи. По-друге, деякі видатки у бюджеті занижено. Не передбачено, наприклад, додаткових дотацій Пенсійному фонду, надходження до якого суттєво зменшилися через зниження зарплат та їх «конвертування». Близько \$1 млрд потрібно на компенсацію збитків НАК «Нафтогаз України», що постачає газ підприємствам теплокомуненерго за пільговими тарифами.

Загалом, за оцінками експертів, дефіцит може перевищити третину видатків держбюджету, або 10% ВВП. Схожий брак коштів у скарбниці зафіксовано 1992-го (тоді дефіцит зведеного бюджету становив 13,7% ВВП) та 1994-го (8,9% ВВП).

ГРОШОВА ВЕРСТКА

Зараз, як і в першій половині 1990-х років, уряд може покрити бюджетний дефіцит за рахунок пришвидшеної роботи друкарського верстата. Закон про держбюджет-2009 дозволяє уряду емітувати і розповсюджувати поміж комерційними банками облігації, які, своєю чергою, зобов'язаний викуповувати Нацбанк. По суті, йдеться про емісійний механізм: купуючи облігації, НБУ випускає в обіг нові гроші. Механізм безвідмовний — не придбати цінні папери уряду Нацбанк не має права.

Якщо друкарський верстат запрацює на повну потужність, Україну очікує поглиблення економічної кризи. Найочевиднішим наслідком цього стане зростання інфляції, що перевищить закладені до держбюджету 9,5% і становитиме, на думку економістів, 20–30%. Реальні доходи

населення відповідно знизяться. «Інфляція — єдиний податок, для введення якого не потрібен закон». — стверджував батько монетаризму Мілтон Фрідман. Водночас незабезпечена емісія ставить під загрозу стабільність банківської системи. Чимало клієнтів уже не можуть виплачувати кредити внаслідок зниження доходів і девальвації гривні. Якщо долар і надалі дорожчатиме, є ризик, що більшість зі 180-ти банків, зареєстрованих в Україні, припинять своє існування. До того ж розгортання масштабної емісії заблокує отримання кредиту від МВФ, який мав би бути використаний на підтримку національної валюти. Таким чином, у разі реалізації емісійного сценарію підвищення курсу долара може бути дуже стрімким.

ПОШУК ДОНОРІВ

Щоб не вмикати друкарського верстата, уряд Юлії Тимошенко шукає фінансову підтримку за кордоном. На початку лютого Москву відвідала делегація на чолі із заступником міністра фінансів Анатолієм Мярковським, що провела попередні переговори про отримання кредиту в розмірі \$5 млрд. Прохання про допомогу надіслано й до інших країн, зокрема до США, Японії, Китаю, Саудівської Аравії, Норвегії. ▀

Крім того, уряд намагається відновити призупинене фінансування МВФ, який минулої осені надав Україні кредит на \$4,5 млрд, а цього року мав перерахувати ще \$9,8 млрд. Певні результати урядового пошуку вже є — президент ЄБРР Томас Миров повідомив, що до кінця року на підтримку українських банків планується виділити до \$600 млн. А Світовий банк заявив про намір надати Україні \$1,75 млрд

Навіть виробництво харчових продуктів протягом січня скоротилося на 22,5%

протягом наступних 12 місяців: \$750 млн на підтримку банків та \$1 млрд на інвестиції в інфраструктуру. Про це повідомив Мартін Райзер, директор Світового банку у справах України, Білорусі та Молдови. Але цього явно недостатньо.

На думку експертів, профінансувати дефіцит бюджету за рахунок закордонних позик нереально. Навряд чи Україна отримає хоча б долар безпосередньо від США, Японії або Норвегії, адже, власне для надання такої допомоги вони і створили Міжнародний валютний фонд. «Ми вважаємо, що Україна має напружено працювати з МВФ, щоб забезпечити виконання узгодженої економічної програми», — відреагував на урядові ініціативи в. о. речника Департаменту США Роберт Вуд.

Отримати позики у комерційних структур також нереально. Уряд може запропонувати закордонним кредиторам щонайбільше 10–15% річних при тому, що прибутковість раніше емітованих єврооблігацій України, які торгуються на західних фінансових ринках, перевищує 60%

річних. Вартість паперів дуже низька, оскільки інвестори вважають високою ймовірність дефолту. «Якщо ми отримаємо гроші, то піддамо тиску цих боргів наступні покоління. Не виключений і ризик дефолту через два роки», — попереджає Олександр Пасхавер, директор Центру економічного розвитку.

Кредит від Росії на суму \$5 млрд міг би покрити дефіцит бюджету лише частково. Але його отримання

під сумнівом через позицію президента Віктора Ющенка, який порівняв домовленості прем'єра з Москвою із пактом Молотова — Ріббентропа. «Які мотиви того, хто дає гроші? Якщо це, наприклад, західні країни, що забезпечують виконання зобов'язань, які мають українські фірми перед фірмами з цих країн, то це раціональний мотив. Якщо йдеться про кредит від Росії, то до нього потрібно ставитися дуже обережно, тому що існує візантійська традиція висувати непроголошені умови», — вважає Володимир Дубровський, старший економіст дослідного центру «Case-Україна».

АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ШЛЯХ

На думку експертів, найкращий спосіб хоча б частково вирішити проблему дефіциту бюджету — приватизація. В умовах світової кризи повторити приватизаційний успіх Криворіжсталі, вочевидь, не вдасться, проте ліпшого виходу уряд не має. За Укртелеком, на думку інвестиційних аналітиків, можна виручити до 4 млрд грн. Хоча Фонд держмайна розраховує отримати

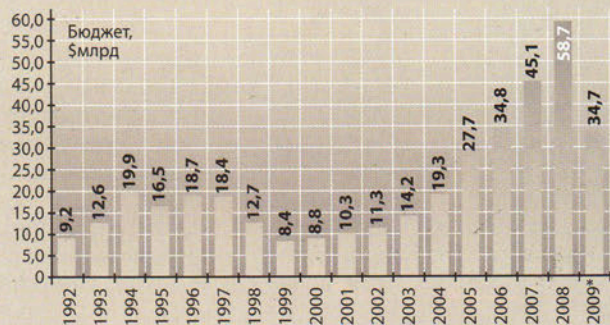
від продажу 67,79% акцій підприємства 7,5 млрд грн (номінальна вартість — 3,173 млрд грн).

Другий кандидат на продаж — Одеський припортовий завод. 2007 року за нього можна було вторгнутися понад \$1 млрд, зараз — удвічі-втричі менше, оскільки фінансові кондиції основних претендентів на цей об'єкт погіршилися.

Ще ефективніший і доцільніший метод вирішення проблеми дефіциту держбюджету — підперізування пасків. Гіпертрофовані адміністративні витрати (утримання лише Державного управління справами обійдеться платникам податків у 832,16 млн грн, Верховної Ради — у 740,85 млн грн) можна скоротити без суттєвої шкоди для економіки. Те саме економісти кажуть і про державні видатки на інвестиційні проекти та підтримку окремих підприємств і галузей. «У нас виробництва неефективні, а ринки монополізовані. Коли підвищується попит, монополісти збільшують не обсяги виробництва, а ціни. Цієї проблеми політика роздавання грошей не вирішить», — вважає Володимир Дубровський. Розраховувати на зменшення соціальних видатків напередодні виборів президента не випадає.

Схоже, терези схиляються до помірною інфляційного сценарію. МВФ, що спочатку вимагав від уряду бездефіцитний бюджет, вже погодився на дефіцит у розмірі 4,5% ВВП для рефінансування банківського сектору. Тепер предметом для обговорення є механізми латання решти бюджетних дірок. Якщо уряд зможе досягти компромісу з Фондом, Україна отримає \$9,8 млрд, яких вистачить для стримування зростання курсу долара та інфляції. ■

ПОВЕРНЕННЯ В ДЕВ'ЯНОСТІ (дані Держкомстату, розрахунок за даними Мінфіну, НБУ)

*дані тільки по державному бюджету (без місцевих)

*дані тільки по державному бюджету (без місцевих)

Великий Скульптурний Салон

4-15 березня

2009

ПРАДАВНЯ
СКУЛЬПТУРА

СУЧАСНА
СКУЛЬПТУРА

ШЕДЕВРИ СВІТОВОГО
АВАНГАРДУ

СПЕЦІАЛЬНИЙ ГІСТЬ
ЗУРАБ ЦЕРЕТЕЛІ

Організатори

Український дім
журнал «ART-Ukraine»

Приймає готель

Офіційний автомобіль

Страховий партнер

Інформаційна підтримка

Лівий марш

Французи завжди готові до нової революції

АВТОР: Анн-Клер Гра (Париж)
спеціально для **ТИЖНЯ**

**Франція
традиційно бере
на себе роль лідера
антикапіталістичного
руху в Європі**

Економічна криза посилює позиції лівих на європейському континенті. Поки французький президент Ніколя Саркозі шукає шляхи виведення країни з кризи, французькі ліві отримали шанс мобілізувати своїх прихильників та відплатити за минулі поразки. 29 січня на масові демонстрації вийшло близько 2 млн французів, наступний етап загаль-

нонаціональної акції протесту – 19 березня.

30-річна Сесіль, пробувши півроку безробітною, в жовтні минулого року знайшла роботу на інтернет-сайті, присвяченому жіночим проблемам. Контракт мав тривати три місяці. Але за два тижні після початку роботи її викликали в кабінет відповідального за кадри. «Він заявив, що через кризу компанія втратила близько половини реклами, і сайт закривають. Я опинилася на вулиці разом зі своїми шістьма колегами», — скаржиться жінка.

Загальна кількість безробітних у Франції зросла за минулий рік на 8,2%. Проте, як запевняє науковий співробітник Інституту економічних та соціальних досліджень (IRES) Крістіан Дюфур, «криза, схоже, зачепила Францію менше, ніж її європейських сусідів. Безробітні тут відносно краще захищені різноманітною допомогою, ніж за найближчим кордоном. Крім того, 20% зайнятих працюють у державних органах і тому застраховані від звільнень».

ПЛАН ОБРІ ПРОТИ ПЛАНУ САРКОЗІ

За прогнозами, французький ВВП цього року зменшиться щонайменше на 1%. Торік на початку грудня Саркозі презентував план порятунку економіки на €26 млрд. На думку французів, цього недостатньо: від 59% до 66% опитаних висловлюють незадоволення діями президента, який є представником правлячої партії UMP («Союз за народний рух»). Саркозі спробував перехопити ініціативу, оголосивши про додаткове вливання €2,5 млрд, які нібито підуть на підвищення купівельної спроможності населення.

Головна опозиційна сила — Соціалістична партія — негайно завдала удару у відповідь. «Країна, на жаль, не має плану оздоровлення, який був би гідний її імені», — рубнула перший секретар соцпартії Мартін Обрі. Соціалісти оприлюднили власний проект поживлення економіки. Він обійдеться державі в €50 млрд, тобто майже вдвічі більше, ніж запропонований Саркозі.

Цей план подають як збалансований між споживанням та інвестиціями, він також передбачає контроль за звільненням працівників. «Ми гадаємо, що компанії, які позбуваються персоналу й водночас розподіляють прибутки серед акціонерів, не мають отримувати жодної допомоги від держави. Треба припинити тринькати державні гроші!» — вважає Льем Гуанг Нгок, викладач економіки і член національної ради Соціалістичної партії.

ЗІРКОВИЙ ЧАС БЕЗАНШО

Соціалісти, проте, не є монолітною політичною силою. Партію вже кілька місяців розхитує зсередини суперечка між двома «сильними жінками». З одного боку, це нинішній керівник соціалістів Мартін Обрі, яка походить із лівого крила партії. З іншого — Сеґолен Руаяль, яка більш схильна до центристської політики. Саме розгром Руаяль на останніх президентських виборах залишив порожнечу на лівому крилі французької політики.

Відтак «золоту акцію» отримує лідер крайніх лівих Олів'є Безансно, який щойно очолив Нову антикапіталістичну партію (НАП). Цей 34-річний листоноша не новачок у політиці, хоч і з'являється на людях у джинсах та кедах частіше, ніж у костюмі з краваткою. 2002 та 2007 року він уже брав участь у президентських виборах від Комуністичної революційної ліги і забезпечив цій партії найкра-

щий результат за всю її історію. «Нові антикапіталісти неодмінно скористаються харизмою Безансно. Це людина з вулиці, який більше подобається брати участь у демонстраціях, аніж у дискусіях за столом переговорів», — аналізує Дюфур. Як свідчать опитування, в останні тижні рейтинг громадського схвалення його дій сягнув 50%!

Офіційно зареєстрована 6 лютого партія налічує близько 10 тис. членів, серед яких правозахисники, колишні члени й симпатки Комуністичної партії та Зелених. У своїх засадничих деклараціях НАП захищає соціалізм зразка XXI ст. «Нова модель, безумовно, підтримує головну мету соціалізму — віддати владу трудящим, але також враховує нові проблеми: екологічні виклики, права меншин, виклики демократії, — уточнює П'єр-Франсуа Грон, один із засновників партії. — Ми прагнемо винайти нову модель, яка поривала б із тим, що було пов'язано з радянським блоком у минулому і наслідками цього зв'язку».

ГРЕЦЬКИЙ СИНДРОМ

Французькі нові антикапіталісти мають чимало послідовників. Криза світової економіки сприяє зростанню популярності нових лівих на континенті. Особливо ця тенденція відчутна на Півдні Європи, де найбільше від хронічного безробіття потерпає молодь. В Іспанії та Італії людей віком від 20 до 30 років називають поколінням 1000 євро (у Греції — поколінням 600 євро), оскільки більш високооплачувану роботу молодим людям знайти дуже важко. Щоб вижити, навіть випускникам університетів доводиться погоджуватися на низькокваліфіковану роботу у сфері послуг або задовольнятися тимчасовими контрактами без жодних гарантій постійного працевлаштування.

Розчарована молодь поповнює лави ультралівих угруповань, популярність яких зростає. На парламентських виборах 2004 року коаліція радикальних лівих SYRIZA здобула у Греції 3,3% голосів. Зараз опитування свідчать, що її підтримують 20% громадян країни.

Європейські ліві перебувають у постійному контакті. Коли торік у грудні поліцейський застрелив 15-річного школяра в Афінах, заворушення негайно перекинулися на інші європейські країни та навіть Туреччину. В Євросоюзі цю тенденцію вже назвали грецьким синдромом і уважно відстежують настрої молоді.

Та доки в європейських країнах зростатиме безробіття й падатимуть економіки, гасла нових лівих приваблюватимуть молодь. 30-річна парижанка Сільвіан вступила у французьку НАП, бо вона підтримує ідею солідарнішого світу та відмову від капіталізму. «Нинішня криза — беззаперечний доказ нестабільності та небезпеки цієї моделі економіки. З НАП ми вступаємо в новий період боротьби», — пояснює вона свій вибір. ■

TravelSIM

Взяв з собою за кордон свій мобільний телефон? І дзвонити будеш всім? Тоді для тебе TravelSIM !!

РОУМІНГ: ДЕШЕВШЕ, НІЖ ВИ ОЧІКУВАЛИ ;)

w.TravelSIM.ua

- безкоштовні вхідні у 60 країнах
- незмінний балтійський номер, що стає відомим до поїздки
- відсутність абонплати і плати за з'єднання
- швидкий GPRS-Інтернет
- доречна послуга «Мобільний Перекладач»

Країна перебування	Вихід	\$	Вхід	Країна перебування	Вихід	\$	Вхід	Країна перебування	Вихід	\$	Вхід
Австрія	0,55	0,00		Латвія, Литва	0,55	0,00		Туреччина	0,55	0,00	
Білорусь	0,75	0,00		Польща	0,60	0,00		Угорщина	0,65	0,00	
Єгипет	0,55	0,00		Португалія	0,60	0,00		Фінляндія	0,55	0,00	
Іспанія	0,60	0,00		Росія (мтс)	0,45	0,00		Франція	0,60	0,00	
Італія	0,60	0,00		Словаччина	0,55	0,00		Чехія	0,55	0,00	

довідка та інформація про точки продажу:
(044) 223-8008 (050) 800-1001 (098) 800-1001

Їхній дім

Зима в Криму знову спекотна. Звістки про конфлікти навколо самозабудов кримських татар надходять мало не щодня. Востаннє до сутички готувалися минулої п'ятниці: мовляв, 800 міліціонерів із собаками збираються зносити самопоселення репатріантів у Сімферополі на вулиці Балаклавській. Міліція надала спростування: внутрішні війська лише готуються до антитерористичних навчань.

Українцям зараз непросто. Але найскладніше за всіх – кримським татарам. Історія їх повернення на батьківщину – це й досі історія ооротью за дотримання елементарних людських прав.

У Криму в усі часи жили різні етноси: греки, італійці, готи... Татари тут оселилися в XIII сторіччі й відтоді є безперечними автохтонами, до російського завоювання їх мешкало 92,6%. Слов'яни ж масово на півострів прийшли тільки в часи СРСР.

У ці дні півострів відзначає – хто з радістю, хто з люттю – 55-ту річницю входження Криму до складу України. Річниця насильницької депортації, хто пам'ятає, згадувалася не з таким розголосом. За роки незалежності України кількість татар на своїй землі зросла з 0,3% до 12%.

Нинішні господарські конфлікти, що спорадично виникають на півострові, а тим більше кримінал чи бійки, – одразу ж переводяться у міжнаціональну площину. Нагнітається загроза ісламського екстремізму, який справді незрідка проростає на ґрунті бідності, безробіття, необлаштованості, причина яких – брак законодавчої бази і корумпованість місцевої кримської влади. Мова кримських татар також загрожена: за оцінками ЮНЕСКО, її внесено до списку таких, що перебувають під загрозою зникнення. А втім, молодь, як завжди, подає надії. «Вікіпедія» кримськотатарською – яскравий приклад. Національних шкіл на півострові поки що лише 14 (замість мало не 1700, які були практично в кожному селі до депортації).

Повернення, утвердження, відстоювання своїх прав – із цього нині складається життя кримських татар.

Крим, мир

З Лінари Асанової (праворуч) правлять по суду 100 тис. грн за цю хатинку в Курбан-Кой

АВТОР: Інна Завгородня,
Київ – Крим

За весь час репатріації кримські татари так і не змогли облаштуватися у себе на батьківщині

Бахчисарайський район. На полі над дорогою бачимо селище з недобудованих хаток. З усього видно, що це і є оті самобуди реінтегрованих.

СЕЛО БЕЗ НИКОГО

Виходимо на трасі, продираємося крізь посадку. Йдемо від одного будиночка до іншого – усі порожні. Це радше коробки з ракушняка з голими стінами, деякі напівзруйновані, з вибитими вікнами, в інших – сліди від пожежі або підпалу. Усюди купи будівельного каміння.

Підходимо до найбільшого з будинків – він уже побілений. На стіні напис: «Мурадлі – житловий квартал компактного проживання кримських татар, які повернулися з місць депортації». Тим часом певні ознаки життя все таки знаходимо: біля однієї будівлі – умивальник, зроблений із пет-пляшки, на даху іншого – щось схоже на димар. У вікні третього помічасмо рештки їжі на столі. Хочеться побачити хоча б когось.

і самобудди

ФОТО: АНАТОЛІЙ БІСЮК

Це порожнє селище з коробками-самобудами розташоване на межі Сімферопольського і Бахчисарайського районів. А за кілька кілометрів звідси у подібних недобудованих хатах з ракушняка люди живуть уже по кілька років.

КУРБАН-КОЙ

Зупиняємося біля селища Чистеньке. Вже стемніло. На полі у подібних незатишних на вигляд будинках горять якісь вогні. Йдемо на ліхтар — він світить поблизу хатки з прибудованими конструкціями із целофану, рейок і сітки-рабиці. Біля воріт гуде прикритий шифериною електрогенератор і заливається гавкотом пес. Наближатися лачно — нас не раз попереджали, що татари, які проживають на самозахоплених

землях, неохоче йдуть на контакт. Однак стукаємо у вікно. Нас, попри побоювання, запрошують у дім і пригощають кавою.

Це житловий район Курбан-Кой селища Чистеньке Сімферопольського району.

«Друга хвиля самоповернень почалася три роки тому, — розповідає мешканець самобуду Ридван Аблякімов. — Ми хотіли закріпитися хоч будь-де. У свої села нас не пускали — лишалися степові райони. Але деякі татари прагнуть до цивілізації та міста». Ридван роз'яснює позицію самозахопників на власному прикладі. Приїхав 1989 року, зачепитися зміг у селі Наумівка Сакського району: «Але село вимирає, зараз там залишилося близько 12 дворів. Ні роботи, нічого. А тут я сів на маршрутку — і вже в місті, де завжди знайду якийсь заробіток».

У Курбан-Кой комунальних вигод обмаль. Вода привозна. Якщо якась цистерна заїздить у район самозахоплення, слідом за нею, буває, прямує міліція. У водія забирають права. Усі комунікації — електрика, газ, водогін — є поблизу, в старому облаштованому мікрорайоні Чистенького. Але підключаються самовільно і загострювати конфлікт самозахопники з Курбан-Кой не хочуть.

«Як ми організувалися? — продовжує Ридван. — Є базар — там татари торгують, кучкуються. Пішли розмови — всі незадоволені, ніде жити. Є люди, які з 1990-х років по кутках поневірялися. Зібралось нас 500–600 осіб — поставили намети. Це сталося 11 січня 2006 року. Тоді вдарив лютий мороз. Ми влаштували акцію і висунули вимоги, щоб на наші проблеми звернули увагу. Два роки жили в тих наметах. Далі завезли будматеріали, потроху почали будуватися. За весь час хто сюди тільки не приїжджав: і «Беркут», і ще якісь маски-шоу. Міліція сюди й досі ранками їздить і влаштовує нам пробудження своїми сиренами».

На цьому самозахопленні близько 50 дворів живуть постійно, хоча тут і незатишно: під сиренами мілі-

ції, в необлаштованих коробках. Будується й мечеть.

Поки нас пригощають, тут-таки на завішені тканиною ліжка кладуть дітей спати. Діти ходять до школи в Чистеньке. Маленькому Абдухасану лише четвертий місяць — його у селищі з гордістю й іронією називають «корінним»: дитина народилася вже тут. Але решта хіба не корінні?

Поки спілкуємося, до кімнати заходять ще люди — подивитися на пізніх гостей із **Тижня**. Приходять і найстаріші мешканки самозахоплення. Вони пережили депортацію і на старість повернулися до Криму.

Сафінар Маметовій 71 рік. Народилася в Бахчисараї, там і досі стоїть її будинок. У ньому тепер мешкають інші. Під час депортації їй було шість років. Повернутися змогла лише у 2001-му. П'ять років винаймала кутки по квартирах, але вже четверту зиму живе тут, на самозахопленні: «Мої діти Бахтіор і Айше в Узбекистані. Мають приїхати. Онука й онук живуть тут у времянці зі мною».

Старенька зітхає: «Дуже обраливо — моя бідна мама нічого з собою взяти не могла, ми залишили у Криму все, що мали. Ось повернулися, а в наших хатах живуть чужі. Ми ж до себе додому повернулися, не будь-куди!»

Черговий гість сповіщає останню новину, що передається між татарами з вуст в уста: дружина мера Москви мільярдерка Єлена Батурина отримала від Ради міністрів Криму 900 га землі. «Вай-вай-вай», — прицмокують бабці, похитуючи головами.

У слов'янського населення Чистенького ставлення до самозахопників негативне — зрештою, вони теж претендують на ці землі.

«По цьому самозахопленню є рішення суду — звільнити. Воно не виконується вже протягом двох років, — скаржиться **Тижню** Михайло Кулешов, голова сільської ради Чистенького. — Це розпайовані землі колгоспу «Радянська Україна», у них три власники — колишні колгоспники, які отримали державні акти на право власності. ►

У Чистенькому була ситуація, коли слов'яни пішли захоплювати ділянку 1,8 га неподалік вулиці 45 років Перемоги. Так їх одразу затримала міліція на три години до з'ясування обставин. А поки склали протоколи, цю ділянку захопили татари. На сьогодні там уже стоять їхні будівлі. Тобто діє отаке вибіркове ставлення до кримсько-татарського та інших народів.

На сесії сільради було прийнято положення про порядок надання земельних ділянок. Ми хочемо вирішити цю ситуацію за принципом соціальної справедливості — дати ділянки тим, хто їх потребує. За документами, які надають до сільради татари, визначити рівень потреб неможливо — деякі самозахопники вже мають ділянки».

ВІКТОРІВКА, АБО КЮЧУК-ЯШЛАВ

Село Вікторівка, що до депортації називалося Кючук-Яшлав, розкинулося на глинистих землях неподалік від Бахчисарая. На початку 1990-х у селі залишилося сім-вісім дворів, воно вимирало, зараз уже близько 400. Майже 1,5 тис. кримських татар — це більш ніж половина постійних мешканців Вікторівки. Ді-

тей до бахчисарайської школи возять два шкільних автобуси, бо у селі є лише початкова.

У Вікторівку люди повертаються й досі, хоч і не так масово, як у 1990-х. «Буквально в середу надійшла заява, люди щойно приїхали з Узбекистану, зупинилися у своїх родичів, отримали громадянство і просять виділити земельну ділянку, — розповідає місцевий сільський голова Асан Чабанов. — Розглянемо на сесії».

Дороги у Вікторівці без асфальту. Йде дощ, тому може здатися, що їх узагалі немає. «Будуть, — каже голова, — вода в нас є, світло вже горить, далі візьмемося за дороги». Водогін справді діє, проте воду подають лише протягом двох годин на день — з 16.00 до 18.00. Газу ще теж не провели, однак уже виділено місце під будівництво мечеті.

У гості до 49-річного Шевкета Беялова заходимо без попередження, як дощ на голову (сніг тут буває рідко). А втім, нас радо зустрічають і частують кавою з місцевими солодощами — це незмінний ритуал у усіх кримськотатарських оселях. Поки господар показує нову, власноруч збудовану двоповерхову доріжку, господиня йде на кухню, а

донька стрімголов кидається до пилососа й закінчує прибирання. Стіни з ракушняка ще голі, нештукатурені, але власний дах над головою — це головне. Роззирнувшись у кухню, заходимо до вітальні. Хочеться підійти якнайближче до грубки, адже в інших кімнатах тем-

Земля необітована

**Зевджен Куртумеров,
голова Земельної
комісії Меджлісу
кримськотатарського
народу**

ЗАПИСАЛА Інна Завгородня

Кримські татари почали повертатися до Криму після Указу Президії Верховної Ради СРСР від 5 вересня 1967 року «Про громадян татарської національності, що проживали в Криму». Цей указ знімав звинувач-

чення з народу. В ньому зазначалося, що ми вкоренилися в місцях депортації, проте не було заборони повертатися до Криму. Люди думали: раз реабілітували, значить, кожен громадянин СРСР має право проживати будь-де. Проте для Криму існували окремі умови. Діяла Постанова «Про обмеження прописки в деяких населених пунктах Кримської області і Краснодарського краю», згідно з якою на кожного прописаного мало бути 13,65 м² житла. Якщо сім'я складалася з п'яти осіб — житлова площа мала сягати 70 м². Татарам на основі цієї статті часто відмовляли в прописці. В той час можна було оселитися лише в степових районах Криму — Красноперекопському, Раздольнічеському, Первомайському, Чорноморському, Радянському, Нижньогірському, Ленінському. В інші райони потрапити було нереально, навіть якщо мав гроші на будинок.

До 1990-х років чисельність кримських татар, наприклад, у Херсонській області сягла 10 тис. Селилися татари також у Новоолексіївці, Генічеську, частково в Миколаївській та Одеській областях. Водночас близько 25 тис. кримських татар осіли в Російській Федерації, у Краснодарському краї. Тобто це люди, котрі приїхали до Криму й не змогли тут прописатися, затриматися.

На самозахопленні Мурадліхтось мріє жити

ФОТО: АНТОЛІЙ БЕЛІВ

пература майже не відрізняється від вуличної. Живе сім'я з п'яти осіб фактично у двох кімнатах на другому поверсі — троє дітей сплять покотом поряд, так тепліше.

Родина переїхала із Самарканда 2006 року. Спершу винаймали квартиру в сусідньому селі Маловид-

ному. Стали в чергу на ділянку в сільраді й отримали. Заселилися вже після того, як під'їдали електрику. Нинішня зима для них — перша у власному будинку.

Шевкет одразу ж улаштувався працювати на Бахчисарайський комбінат благоустрою. Дружина Ділляра за фа-

хом — хімік-технолог, роботи ще не знайшла. В Узбекистані у Ділляри лишилися батьки й сестри, вона телефонує їм майже щотижня.

«Дітям важко було з мовою, адже вчилися в узбецькій школі, — пригадує перші труднощі Ділляра. — До того ж інший клімат: в Узбекистані сухий, а тут вологий. Діти усі троє злягли з температурою, а я все бідкалася: навіщо переїхали? Шевкет заспокоював».

Хліб Беялови печуть самі, точніше паляниці, — купувати магазинний дорого. Та й свій смачніший. Мішка борошна вистачає майже на місяць.

ВДОМА, ЯК У ГОСТЯХ

Попри проблеми, якими зустрів Крим, татари не називають Вітчизну мачухою: молодяк вже здобув освіту й працює на престижній роботі.

Їхні біографії подібні: ці молоді люди народилися в Узбекистані, до Криму потрапили на початку 1990-х, розселилися спершу по степових селах, а тепер винаймають квартири у Сімферополі. Працюють на єдиному у світі кримськотатарському радіо «Мейдан». Воно вже чотири роки охоплює мовленням центральний і степовий Крим. ■

На сьогодні в Криму є близько 300 місць компактного проживання кримських татар. Подібно до будинок, що зараз вирости навколо Сімферополя, самозахоплення, чи то пак самоповернення, були й у 1989—1991 роках. Тому що влада землі не давала, а пропозицій на ринку житла вже майже не було. Залишався єдиний шлях — будувати самим.

За двадцять років виросло ціле покоління — хлопчик, який повернувся на батьківщину в 5-річному віці, зараз уже 25-літній. Сьогодні ці люди хочуть одружуватися, облаштовуватися — на шести сотках тепер проживають дві й більше сімей. Влада знову не йде назустріч. Землі роздають різноманітним організаціям, але не кримським татарам.

От приклад. У мене на руках рішення лише однієї сесії Масандрівської сільради — а таких на рік буває до десяти: землю в смт Нікіта (це біля Ялти, де розташований відомий Нікітський ботанічний сад) виділяла організація й підприємствам. Вихідці з цього населеного пункту з 2003 року просять землю для побудови житла. У декого там ще з часів депортації стоять старі будинки — але в них живуть інші люди.

Міністерство аграрної політики навіть зробило відчуження певної кількості земель саме для будівництва житла для депортованих громадян — 10 гектарів на території Гаспрівської сільської ради. Але її віддали не репатріантам.

З'явилося таке явище, як слов'янські самозахоплення. Це без урахування чиновницького «самозахо-

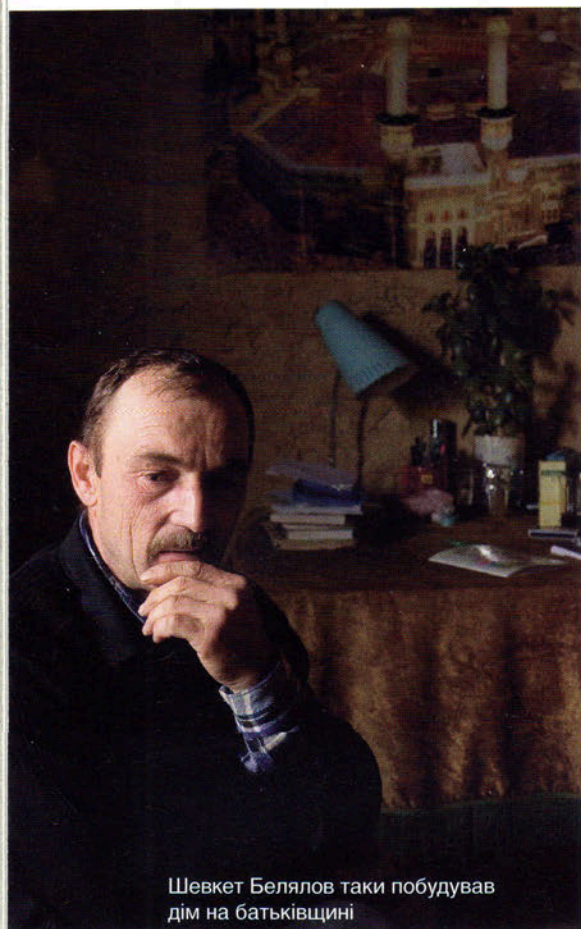
плення». А якщо подивитися, скільки захопили медведчуки, франчуки, януковичі й ахметови, причому в заповідних зонах, в тому-таки Нікітському ботанічному?

Нам закидають, що через 10 років ми знову захочемо землі. Пояснюю: зараз кожен росіянин, українець чи громадянин іншої національності може успадковувати нерухомість своїх бабусь і дідусів. Наша молодь цієї можливості позбавлена, їм поки що немає чого успадковувати.

За моїми оцінками, татарам по всьому Криму треба близько 3—4 тис. га землі. Переважно це стосується степової частини Криму. По Великій Ялті потрібно лише 83,5 га.

В Україні діє Закон «Про реабілітацію жертв політичних репресій», але в ньому прописано, що депортовані громадяни під нього не підпадають. Вирішення земельних питань наштотується на те, що Україна, на превеликий жаль, досі не ухвалила закону про відновлення прав депортованих громадян. Це основоположний документ, який потягне за собою прийняття низки інших, пов'язаних із поверненням і облаштуванням татар, зокрема й із земельними ділянками.

У проекті цього закону кожному, хто повертається після депортації та оселяється в сільській місцевості, гарантують земельну ділянку для зведення житлового будинку. 2004-го Леонід Кучма наклав вето на цей закон. Якби він набрав чинності, ситуація в Криму була би зовсім інша. ■

Шевкет Беялов таки побудував дім на батьківщині

ФОТО: АНАТОЛІЙ БЕЛЮБ

Для Діллари Беялової та її молодшого сина Ісмета це перша зима у власному будинку

Спочатку всім без винятку було тяжко, зараз звикли. «У школі спершу місцеві діти з нами не спілкувалися, — пригадує 23-річний Гірей Сейдаметов, системний адміністратор. — А ми звикли в Узбекистані: до будь-кого підходиш й одразу дружиш. Сусідська дівчинка зізналася, що спілкуватися з нами їй не дозволяла мама. Вже коли здружилися, сусіди розповідали, що до них приходили люди і лякали: «Приїдуть татари й почнуть різати людей і мазати кров'ю дахи». Потім побачили, що ми не варвари».

У маленькій кімнатці «Мейдану» від комп'ютера доносяться орієнтальні мотиви, а з радіорубки виходить темноволоса красуня Севіля, яка щойно читала новини. Вона жартує, що в Криму її часто впізнають по голосу, особливо в маршрутках, коли просить зупинити. А вже водії маршруток — переважно кримські татари, вони постійно слухають не «Шансон», а «Мейдан».

Культ землі батьків, рідної мови у дітях виховували з дитинства. Гірей Сейдаметов до восьми років говорив лише рідною кримськотатар-

ською, у школі йому довелося опанувати узбецьку, а згодом в Україні — ще й російську та українську. Зараз ходить на курси вдосконалення рідної мови, які заснувала громадська організація «Бизим Къырым» («Наш Крим»).

«Мої батьки щороку приїздили з Узбекистану сюди відпочивати, — підтверджує Ридван Халілов, головний редактор «Мейдану». — Нас, маленьких, теж брали. А діди часом показували, хто в якому будинку мешкав до вигнання. Казали: це наші помешкання. І нові власники не завжди не пускали старих навіть на поріг. Бували випадки, коли колишні господарі зупинялися у господарів теперішніх — це історія мого діда. Він так щороку їздив у гості до себе додому».

МІНІ-ЗЕМЛЯЦТВА

«Відбувається гуманітарна катастрофа кримськотатарського народу, — тривожиться відомий кримськотатарський художник Ісмет Шейх-Заде. — Частково це пов'язано із загальною стратегією ставлення

держави до кримськотатарської культури, цивілізації. Звісно, на ці процеси впливають і повернення, облаштування. Я бачу проблему, що влітається в загальноукраїнську, — це криза ідентичності».

У Криму з'явилася нова традиція, що згуртовує кримських татар, — щорічні зустрічі колишніх односельців. А вже у 1944 році народ було розпорошено. Повертаючись до Криму, люди намагалися купити будинок де завгодно, селилися не за родинним принципом і не в місцях колишнього проживання, а там, де була можливість.

І ось у колі земляків старші знайомляться з молодшими односельчанами, родичі мають нагоду побачитися. Зазвичай зустрічі відбуваються влітку, десь на околиці селища з музикою і застіллями збираються по кілька сотень осіб. Окрім того, це добра нагода зафіксувати старі назви річок і потічків, гір або окремих скель, джерел, святих місць і навіть пов'язаних із регіоном рослин, а також казки й легенди місцевості предків. А вже топоніміка — це зна-

ФОТО: АНАТОЛІЙ БЕЛОВ

чна частина історії. Нині в кожному районі постали свої Іванівки, Червоноармійські, Новоселівські, Танкові й Гвардійські, а колись були Кок-Коз, Сюйрень тощо.

ЛІКИ ВІД НЕПОРОЗУМІННЯ

59-річна мешканка Бахчисарая Зеніфе Комурджи часто пригадує конфлікт навколо місцевого ринку, що розташовувався на місці старовинного кримськотатарського поховання — Азіза Малік-Аштера. Ще б пак — вона брала у ньому безпосередню участь.

Пенсіонерка і мати п'ятьох дітей мешкає у затишному будиночку в Бахчисараяї з 1990 року. Родина повернулася до Криму однією з перших — ще у 1968-му. «Чого тільки не довелося нам перетерпіти, — пригадує Зеніфе, — і поневір'яння, і сутічки з міліцією, коли нас забірали й просто вивозили за територію Криму... Ми тут навіть повоювали трохи — ліквідували ринок».

Ринок розташовувався неподалік будинку Зеніфе. Зараз цей залитий бетоном майданчик порожній, поряд

височіють стародавні культові споруди майбутнього меморіального комплексу. Біля однієї з них і досі стоять залізні прилавки, вже порожні. Утім, події трирічної давнини наче вчорашні: «Отут ми стояли, — показує Зеніфе. — Отут на нас летіло каміння, і, погляньте, не було навіть куди сховатися. Ми побігли за оту будівлю, багато хто з наших дістав поранення. Отам через дорогу аптека. Поки ми стояли, мені стало погано, і я пішла по ліки. Але продавщиця відмовилася їх продавати. Каже: «Що ви, татари, тут стоїте і вимагаєте?» Який там Гіппократ! Відмовилася обслуговувати — і квит».

Мирна акція протесту відбулася влітку 2006-го. Татари чергували на заблокованому ринку з наметами декілька тижнів. «Двічі на наших нападали вночі, били. Я особисто стояла, як і вся моя родина: син, чоловік, донька, старший онук, зять... Зранку встаю, готую термоси, гарячу воду, сухий пайок — несу тим, хто чергував уночі. Погодувала, помила посуд — і так щодня. Увечері ми готували їжу. Від російськомовних сусідів підтримки не бачила, навпаки, проходили і казали: «Що цим татарам треба?» Але звідусіль нас приїздили підтримувати наші співвітчизники і чергували разом із нами. Одного дня ми стояли, як завжди, на чергуванні, а потім чуємо — гуркіт, біжать нападники. І як полетіло на нас каміння, наче град, це було жахливо. А скільки попсували тоді машин і порізали коліс! Деяким татарам розбили голову. А на дорозі вже стояли бронетранспортери».

Після того як конфлікт було вирішено на користь кримських татар, облого зняли. «Одна сусідка потім приходила до мене вибачатися. Ми дружили завжди з нею. Але коли навкрут ринку стояли, ця жінка кричала: «Що цим татарам ще треба?»

Мусульманські цвинтарі в Криму і досі громлять вандалі. Останні випадки траплялися у селищах Чистеньке, Нижньогірське та поблизу Гвардійського. «Винних не знайшли, ще нікого не покарали. Вони чекають, щоб ми у відповідь руйнували слов'янські цвинтарі? Ми цього не робитимемо».

Пані Зеніфе не вірить, що конфлікти вичерпано: «Можуть бути провокації. Ми не знаємо, з якого боку на нашу голову може полетіти каміння». ■

Майже узбеки

АВТОР: Олеся Фефелова, спеціально для **Тижня** з Ташкента

Кримськотатарська родина поки що не хоче покидати країну заслання

«В Узбекистані зараз проживають близько 70–80 тис. кримських татар, включаючи змішані сім'ї», — називає **Тижню** цифру Нусрет Джемільов, голова культурного центру кримських татар «Авдет» у Ташкенті. При цьому чимало кримськотатарських сімей не хочуть кидати нажите в Узбекистані.

Гузалья та Іса Аблязови з дитинства жили в селищі Авангард ташкентської області, навчалися в одній школі. Батьки майбутнього подружжя довго дружили, поки не стали родичами. Усі вони — кримські татари, депортовані до Узбекистану.

Іса вже багато років працює шофером. Гузалья працювала перукарем, а нині вже менеджер-консультант у міжнародній організації. Аблясови живуть не надто заможні, але й не бідують. У родині двоє синів.

У Гузалі та Ісі багато родичів у Ташкенті, Таджикистані й, звісно, на рідній землі — у Криму. Там живуть, зокрема, і два брати Ісі з великими родинами. Вони не раз кликали Аблясових до себе, але ті не наважуються. Добре знають, що в Криму не матимуть такого житла, роботи і загалом дружнього ставлення місцевих мешканців, які вони мають в Узбекистані. Кажуть: «Ми тут народилися, знаємо всі ходи й виходи і не збираємося кидати те, що нажили. Але це не означає, що ми гордуємо історичною батьківщиною. Мріємо поїхати десь ближче до старості, завести там господарство, одним словом, піти на заслужений відпочинок. А так... ми тут свої, не чужі». ■

Бій так бій

АВТОРИ: Наталія Гузенко

Мустафа Джемільов – про міжнаціональні відносини і земельні конфлікти в Криму

Рецепт вирішення кримської проблеми від голови Меджлису кримськотатарського народу – відновлення прав депортованих.

У. Т.: Леонід Грач нещодавно виступив із заявою про те, що ситуація в Криму зараз така напружена, що невдовзі може статися вибух. Що він мав на увазі?

– Нічого нового. Ситуація в Криму дуже напружена майже завжди завдяки зусиллям нашого північного сусіда, якому вигідні міжнаціональна та політична ворожнеча в Криму. Не думаю, що Росія розраховує забрати Крим, але вона воліє постійно тримати Україну в напруженні. Наприклад, якщо проаналізувати, під яким кутом відображалися у кримських ЗМІ газетні суперечки цього року, то побачимо, що більшість із них були на боці Росії. Взагалі будь-яка суперечка між Росією та Україною загострює міжнаціональну ворожнечу в Криму. Особливо між кримськими татарами та росіянами.

Більшість російських переселенців селили в будинках депортованих і розповідали їм, що ми всі зрадники, які не заслуговують на кращу долю. Коли кримські татари поверталися з депортації, ті росіяни бачили в них ворогів. Відносини досі напружені. Приміром, 2006 року проводили соціопитування поміж студентів – як вони ставляться до депортації кримських татар. Близько 70% російськомовних виправдовують її. Думаю, в структурах влади і правоохоронних

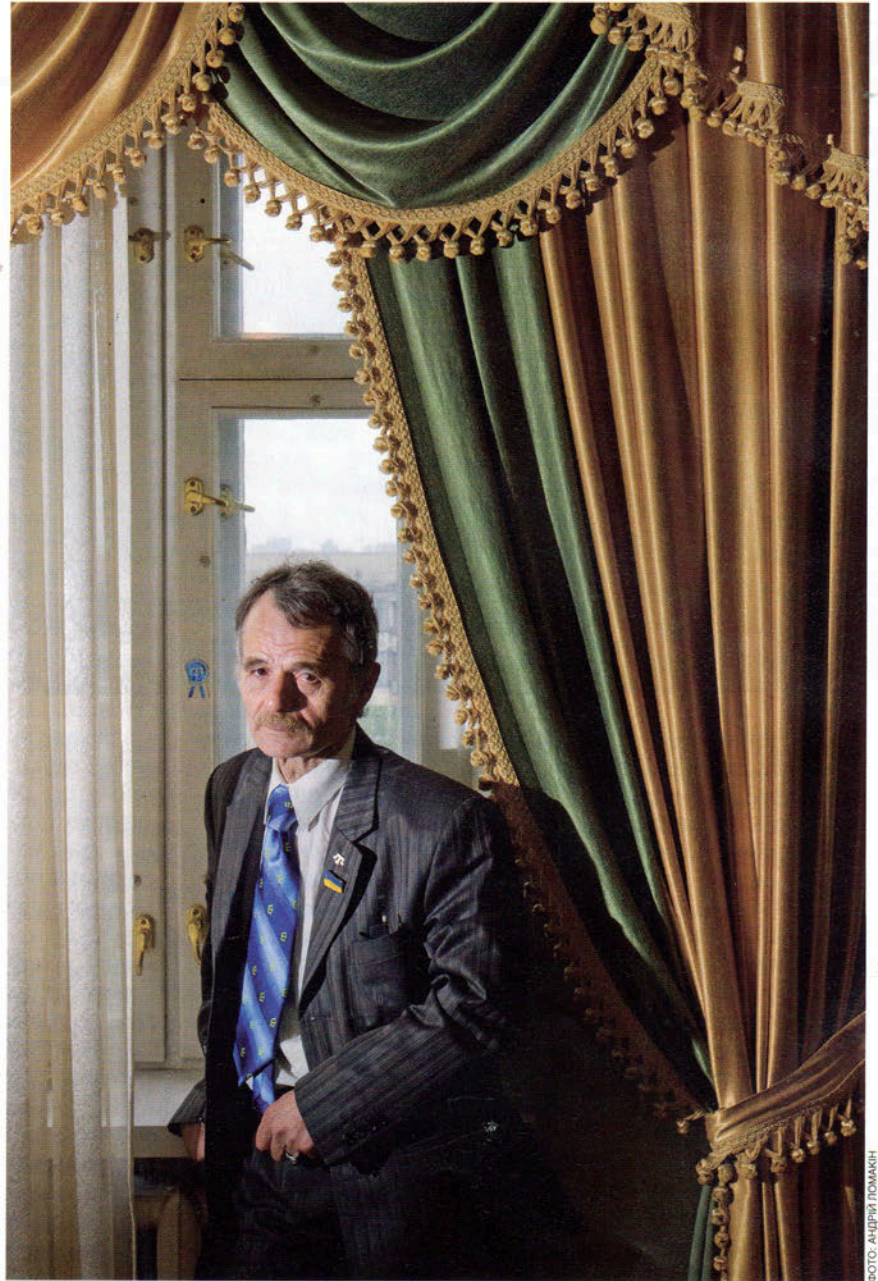

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКІН

органах АРК ставлення аналогічне, тобто розраховувати на справедливість у такій атмосфері кримським татарам не випадає.

Наприклад, кілька місяців тому було зруйновано велике кладовище кримських татар, розбито 270 надгробків, потім через три тижні на ін-

шому кладовищі розбили ще 70. Постійно трапляються випадки наруги над мечетями, пам'ятниками жертвам депортації. І жодного разу нікого не спіймали.

У. Т.: Чи помічають ці міжнаціональні конфлікти у Києві й чи на-

магаються якось їх залагодити? СБУ реагує?

— Майже ні. Щодо служби безпеки можу сказати словами одного з її працівників: емблемою СБУ слід зробити Чебурашку. Вуха великі — вони про все знають і все чують, але ручки маленькі — нічого не можуть зробити. У Криму багато сепаратистських організацій. Наприклад, «Севастополь — Крим — Росія», лідери якої прямо говорять, що Крим треба віддати Росії. Справу проти них порушили вже тоді, коли вони дозволили собі не тільки відверто сепаратистські, а й антидержавні висловлювання. Якось це питання розглядалося

«Я не думаю, що Росія розраховує забрати Крим, але вона воліє постійно тримати Україну в напруженні»

на засіданні РНБО. Я, зокрема, звернув увагу на проросійське козацтво, яке, не маючи історичного підґрунтя, фактично є воєнізованими загонами сепаратистів.

Зараз багато говорять про те, що кримські татари незаконно захоплюють землю. Але вже навіть прокуратура визнала, що ці захвати — лише 12% загальної кількості незаконно отриманих земель. Набагато більше роздається за хабарі.

У. Т.: Є інформація, що влада Криму готує операцію зі знесення поселення кримських татар у межах Сімферополя. Що це за поселення?

— Був пустир на околиці Сімферополя. Кримські татари просили місцеву владу, щоб їм виділили цю землю під будівництво. Їм відмовили з міркувань екологічності міста. Тоді татари самовільно зайняли цей пустир, розчистили його і звели будинки. Звісно, формально це незаконно, але майже постійно, коли ми звертаємося до місцевої влади з проханням виділити землю, нам відмовляють.

Земельне питання — джерело конфліктів на півострові. Підґрунтя було закладено, коли починалася приватизація. Під час розробки закону про приватизацію сільгоспземель ми не раз просили владу врахувати особливості кримського півострова, адже ми, депортовані до Середньої Азії, не були членами колгоспів в Україні й не могли роз-

раховувати на землю. Лише 7–8% татарських сімей після повернення з депортації отримали житло коштом держави. Несправедливе паювання і відмови виділити землю призвели до виникнення конфліктів. Тобто лишається тільки захоплювати землю і самим її освоювати. Починаються суди. А що таке судові рішення в Криму? Хто заплатить більше, той отримує потрібне.

Ось і з тим пустирем вийшло так само: попри екологічні міркування, землю виділили якійсь компанії. Ми відмовилися звільнити її, адже просили перші. Керівники компанії на-

магалися з нами домовитися. Дали спробу вирішити питання силою. Не вдалося, і до справи долучився Мін'юст, який мав виконати судові рішення. Наприкінці січня зібрали силовики — розробляти детальну програму виселення. Шукали техніку, міліціонерів з інших областей, навіть виділили місця в лікарнях для постраждалих «з характерними ушкодженнями». Але потім зрозуміли, що питання коштуватиме дорого, — з усього Криму почали з'їжджати татари. Бій так бій.

У. Т.: Ви намагалися вплинути на міністра юстиції Миколу Онищука, адже його було призначено за квотою «Нашої України», до якої входите і ви?

— Я говорив з міністром внутрішніх справ Юрієм Луценком, і він відповів, що все розуміє, але на нього тиснуть із Мін'юсту: потрібно виконувати судові рішення. Потім я запитав про це й Онищука, і він відповів, що вже відкликав те рішення. Хіба обов'язково було нагнітати ситуацію? Поруч із тим пустирем є землі Міноборони, що не використовуються. Міністр оборони Юрій Єхануров казав мені, що готовий віддати землю, але він має бути впевнений, що частина її потрапить до депортованих, а інвестори побудують певну кількість квартир для військових. Але це не вигідно місту.

У. Т.: Скільки взагалі самовільно збудованих селищ у Криму?

— Зараз близько 300. Частина вже узаконені, але кожне узаконення було результатом тривалої боротьби. Загалом вважається, що на території Криму було виділено близько 48 тисяч ділянок для депортованих.

Хочу сказати, що хоча ми дотримуємося принципів ненасильства, та після того, як у листопаді 2007 року було проведено операцію зі зносу поселення татар на горі Ай-Петрі, зібрався Меджліс і було прийнято проєкт постанови про загальну мобілізацію. Я наклав на нього вето — не хотів загострювати ситуації. Але Меджліс не може вічно стримувати татар і на всі утиски казати: «Терпіть».

У. Т.: Зараз до розгляду готується законопроект, згідно з яким у Севастополі зможуть обирати міського голову (зараз призначається президентом. — Прим. ред.). Хто за ним стоїть?

— Так, знаю, що цей законопроект уже готові підтримати багато політичних сил: комуністи, ПР. Причини — бажання догодити Москві, насолити президентові. Надати прикордонному місту, де розташована іноземна військова база, право самостійно обирати керівництво недалекоглядно. На відміну від інших регіонів там практично немає татар — лише близько 700 осіб. Тобто єдиної сили, що стримує проросійські сили, там немає.

У. Т.: Деякі праві сили в Україні вважають, що чимало кримських питань можна зняти, скасувавши автономію півострова...

— Ні, думаю, було б краще, якби держава вела правильну національну політику. Якби в Києві думали, кого призначають у кримські міліцію, прокуратуру, СБУ, податкову, тоді півострів можна було би спокійно контролювати і не ризикувати, провокуючи конфлікт скасуванням автономії. Проти скасування автономії виступатимуть і кримські татари. Автономія була створена саме тому, що на півострові мешкав корінний народ — кримські татари. І ліквідована після нашої депортації. Тепер ми тут, і її поновили. Але ми навіть не можемо повернути власну історичну топоніміку. Щоб вирішити проблеми кримських татар, потрібно відновити права депортованих. ■

Недоекстремісти

АВТОРИ: Василь Васютин,
Богдан Буткевич,
Андрій Лаврик

Банди татарських сепаратистів: казки та реалії народів Криму

Лідери російськомовного населення півострова говорять про сепаратизм і криміналізацію кримських татар. Як передає інформаційна агенція «Е-Крим», днями депутат парламенту АРК Олег Родівілов заявив: «У нас є така нелегітимна партія «Адалет» — «справедливість» татарською. Це партія боксерів, яку очолює майстер спорту з боксу, він же член нелегального Меджлісу-Курултаю». На думку Родівілова, основний напрям діяльності згаданої партії — «повернення боргів серед співвітчизників та забезпечення порядку на масових заходах кримських татар». Своєю чергою Ігор Беркут, голова партії «Велика Україна», переконаний, що в осяжному майбутньому татари зажадають відокремлення від України. «Коли Росію сварили за Чечню, нам варто було поміркувати, що нас чекає точнісінько така сама Чечня в Криму за декілька років», — заявив він у інтерв'ю інтернет-виданню «Обозреватель».

Ці страхи мають цілком раціональне пояснення.

ТАТАР-БРИГАД

Міністерство внутрішніх справ України, досліджуючи проблему етнічної злочинності, в останні роки фіксувало існування кримськотатарських організованих угруповань, що спеціалізуються на самозахопленні земельних ділянок. Народний депутат Геннадій Москаль, генерал міліції, який в 1997–1998 рр. очолював кампанію з ліквідації бандформувань півострова, має

цьому пояснення. «Скажу так: татар штовхає до самозахоплень та нечесних методів отримання землі повністю непрозорий механізм розподілу земельних наділів», — розповів він **Тижню**. Віталій Кулик, директор Центру досліджень проблем громадянського суспільства, запевняє, що в середовищі татар сформувалися неформальні лобістські угруповання з земельних питань. «Вони досить могутні та вже в змозі забезпечити прийняття вигідних для себе рішень на високих щаблях влади», — переконаний він.

«Хоча в мене і немає доступу до свіжих даних правоохоронних органів, я впевнений, що татарські угру-

ташувалася в Бахчисараї, зона впливу поширювалася на Євпаторію, Судак, Ялту та інші міста Криму.

«Імдату» були потрібні союзники. Зокрема, татари співпрацювали з Олегом Дзюбою (Аліком), який організував убивство лідера «Башмаків» Віктора Башмакова у червні 1994-го. Цей епізод призвів до кримінальної війни, в якій загинули майже 200 людей. Алік лише на рік пережив свою жертву, загинула і його родина. «Імдатівці» аж до його смерті забезпечували йому охорону. Остаточо це бандформування правоохоронці ліквідували лише у 2000 році.

«Головною небезпекою з дестабілізації ситуації в Криму є не татари. Загроза йде від організацій проросійського штибу»

повання, безумовно, існують, — говорить Віктор Чумак, директор програм політичного аналізу та безпеки Міжнародного центру перспективних досліджень. — Звичайно, вони не повністю замкнені для представників інших національностей. Є як змішані, так і суто етнічні угруповання. Це диктується логікою виникнення злочинності як такої. Татари — аж ніяк не виняток.

Повернення татар із заслання збіглося в часі з розквітом злочинності на півострові. Банди обклали даниною всіх, при цьому вели жорстоку безкомпромісну боротьбу за сфери впливу. Репатріанти не забарилися з відповіддю місцевим злочинцям. Так виникло кілька етнічних ОЗУ, серед яких «Імдат» («Сприяння»), яке діяло під офіційною вивіскою об'єднання підприємців. За числом активних членів — трохи більше трьох десятків — вони не могли тягатися зі своїми конкурентами, чиї загони налічували кілька сотень бойовиків. Тому у відкриті бійню не вступали, обмежуючись переважно збиранням данини з одноплемінників. Керівниками ОЗУ називали братів Асана й Алі Белялових. Штаб-квартира роз-

«Після того, як були знищені могутні кримінальні клани «Башмаки» та «Сейлем», у інших угруповань зникла потреба у формуванні великих об'єднаних злочинних структур для свого захисту, — підсумовує Віталій Кулик. — Це стосується і татар».

ПРИВИД ТЕРОРИЗМУ

Півострів час від часу збуджують тривожні чутки про виявлення спецслужбами арсеналів зброї, що належать місцевим ісламістам-терористам. «Постійно лунають розповіді про якісь секретні бази бойовиків зі зброєю, — говорить генерал Москаль. — Але їх ніхто ніколи так і не знайшов».

Кримські татари сповідують іслам, в більшості вони суніти. Головний релігійний орган у Криму — Духовне управління мусульман (ДУМК). Водночас діють мусульманські громади, які ДУМК не визнають. Гроші з Йорданії, Єгипту, Кувейту, а найбільше — з Саудівської Аравії у 1990-ті роки до Криму принесли нове явище — «нетрадиційний» іслам. Спонсори пропонували мусульманським громадам кошти на будівництво мечетей за умови, що самі рекомендуватимуть

11 липня 2006 р. Бахчисарай. Татар і росіяни розбороняє українська міліція

ФОТО: PHIL

імама. Натомість кримська влада, сподіваючись підірвати вплив Меджлісу кримськотатарського народу на ДУМК, усіяко спрощувала процес реєстрації автономних мусульманських громад, кількість яких стрімко зростала. У 2001 році тодішній голова Верховної Ради Криму комуніст Леонід Грач офіційно приймав представників благодійних фондів із Саудівської Аравії, відомих підтримкою ваххабістських течій у світовому ісламі.

Найбільш суперечлива діяльність релігійно-політичної організації «Хізб ут-Тахрір». «Хізб ут-Тахрір аль-Ісламі» (так звучить повна назва) виступає за поширення ісламу у світі шляхом джихаду (священної війни). У Криму «Хізб ут-Тахрір» налічує щонайбільше 600 членів, тобто не є впливовою. Однак постійно згадується у ЗМІ (переважно російських і проросійських) як свідчення радикалізації мусульман Криму.

Торік восени громадськість дізналася про існування ще однієї кримськотатарської громадської організації — «Мілі Фірка» («Національна партія»). Від її імені було оприлюднено звернення до Владіміра Путіна, Дмитрія Медв-

дева та президента Республіки Татарстан Мінтімера Шаймієва з проханням «захистити корінний та інші нечисленні етноси Криму від безперервного геноциду з боку націоналістично налаштованої офіційної влади України».

«Мілі Фірка» вперше заявила про себе в серпні 2006-го. Стратегічною метою ставить відновлення кримськотатарської державності. При цьому у вміщених на офіційному сайті публікаціях неодноразово наголошується, що століттями Крим був суб'єктом міжнародної дипломатії поряд із Османською та Російською імперіями, в той час як про Україну ніхто ніколи не чув. Тому в Києва немає жодного права розпоряджатися долею Криму.

Важливим чинником, що наразі стоїть на заваді радикалам, є менталітет татар, які все ж не дуже войовничі, вважають експерти. «Їх можна зарахувати до так званого сільського ісламу, більш поміркованого», — каже Віталій Кулик. Тож головне питання полягає в тому, наскільки вдасться Меджлісу та Курултаю контролювати татарське середовище. Зараз під їхнім впливом щонайменше 90% кримських татар.

Лише невеликі групи чисельністю до 100 осіб кожна не підконтрольні Курултаю та Меджлісу. «Це — небезпека, — стверджує пан Кулик. — Бо саме такі гуртки і є зародками терористичних груп. На щастя, поки що це не критична маса, і вони не призводять до розколу татарського суспільства на помірковану та фундаменталістську частини, як це сталося, наприклад, у Лівані». Водночас директор Центру досліджень проблем громадянського суспільства застерігає: Меджліс щороку втрачає авторитет. «У найближчі 10 років ми станемо свідками розвалу організованого татарського руху», — прогнозує пан Кулик.

«Головною небезпекою в плані дестабілізації ситуації в Криму є все ж не татари, — підсумовує Віктор Чумак. — Сепаратистська загроза йде від екстремістських організацій проросійського штибу. Найбільша ж проблема Криму — це базування там Чорноморського флоту Росії. Адже при цьому флоті функціонує достатньо серйозно розвинена пропагандистська і розвідувальна інфраструктура». Експерт вважає, що російська сторона активно використовує її в антиукраїнських акціях на території Криму. ■

Зайнято!

АВТОР: Віктор Котигоренко,
Інститут політичних і етнонаціональних
досліджень імені Івана Кураса НАНУ

**Вирішити проблему соціальної адаптації
депортованих можна лише комплексно**

Водій Анафі з Бахчисарая добре знає, хто де будується:
«Отам – донецькі, там – хтось із Харкова, а там – наші»

ФОТО: АНАТОЛІЙ БЕЛОС

Однією з найгостріших суспільних проблем, успадкованих українською державою від радянського минулого, стала проблема повернення в Україну депортованих за національною ознакою кримських татар, болгар, вірмен, греків, німців. Питання їх політичної реабілітації як неправдиво звинувачених і протиправно й антигуманно репресованих було розв'язане ще в останні роки й місяці існування Радянського Союзу. Наприкінці перебудови депортовані добилися від комуністичної влади права повернутися на Батьківщину. На час перепису 2001 року в автономії вже проживали 243,4 тис. кримських татар. Нині їх ще більше.

ЕКОНОМІКА І СОЦІАЛЬНА СФЕРА

На початку масової репатріації кримських татар їх розселяли, переважно, у сільських місцевостях півночі Криму без урахування тієї обставини, що більшість із них до депортації проживали на півдні півострова і прагнули повернутися на землі свого традиційного проживання. З 2002 року, коли помітно зменшилася хвиля зовнішньої кримськотатарської імміграції, піднялася хвиля міграції внутрішньокримської. Крім вищеописаних обставин, її спонукуючою стала ще й висока привабливість перспективи комерційного використання земель Південного берега Криму (ПБК). Також очевидними для більшості кримчан, в тому числі для лідерів та активістів Меджлісу кримськотатар-

ського народу, стали факти незаконного привласнення земельних ділянок на ПБК фізичними і юридичними особами, зокрема, у формі викупу санаторіїв та інших об'єктів із відповідним землевідведенням тощо. Відтак кримські татари активізували практику самозахоплень земельних ділянок на ПБК у формі організації так званих галявин протесту. За відповідними фактами прокуратура автономії відкривала карні справи. Однак з'ясувалося, що до більшості самозахоплень репатріанти не мали жодного стосунку. Тим не менше, міжетнічні відносини з приводу реальних земельних проблем загострювалися. Земельні конфлікти між кримськими татарами і кримчанами інших національностей здебільшого провокували окремі корумповані чи-

новники, керівники органів місцевого самоврядування і криміналізований бізнес. Під прикриттям цих конфліктів вони здійснюють незаконні земельні оборудки.

Врегулювати земельні проблеми в Криму загалом, а також міжетнічні протиріччя цілком можливо. Насамперед потрібна ревізія правочинності рішень органів місцевого самоврядування та влади автономії у сфері земельних відносин. Одночасно має бути здійснена інвентаризація земельного фонду, сформований реєстр власників землі, а також реєстр осіб, які повернулися та збираються повернутися з місць депортації та бажають і мають законне право на отримання землі. Необхідно провести грошову оцінку земель. До її завершення слід накласти мораторій на продаж землі в Криму (незалежно від того, як вирішуватиметься питання про мораторій у загальноукраїнському масштабі). Передовсім заборона має стосуватися двокілометрової прибережної зони. Приватизація, продаж-купівля та освоєння землі в її межах мають відбуватися виключно в рамках державної програми соціально-економічного розвитку чорноморського узбережжя, яка враховувала б його рекреаційний та інший потенціал, інтереси репатріантів і всіх кримчан.

Нині за суто кількісними параметрами забезпечення кримських татар земельними ресурсами виглядає краще, ніж мешканців автономії інших національностей. Це сталося не стільки завдяки діям місцевої влади, скільки в результаті самозахоплень, які згодом влада вимушена була легалізувати. Насамперед це стосується ділянок під житлову забудову. Звичайно, не можна не брати до уваги місце розташування землеволодінь і землекористування та рівень розвитку інфраструктури цих місць. У кримських татар, як відомо, вони чи не найгірші.

Ще один аспект — питання зайнятості. Серед репатріантів рівень безробіття значно перевищує середньокримський.

Бюджетні кошти, що їх виділяють на облаштування репатріантів, використовуються неефективно внаслідок низької якості планування видатків і неузгодженості дій розпорядників.

КУЛЬТУРА ТА ПСИХОЛОГІЯ

Соціологічні дослідження останніх років свідчать про зростання відчу-

женості у відносинах кримчан різного етнічного походження і етнокультурних орієнтацій. Одна з причин — штучна політизація етнонаціональних питань, особливо у зв'язку з виборами.

Оптимізація культурно-цивілізаційних і психологічних параметрів процесу соціальної адаптації репатріантів вимагає зваженої державної політики сприяння захисту й розвитку всіх етнічних мов, культур, віросповідань, традицій, відновлення історичної топонімії, історичних пам'яток. Паралельно на державному рівні необхідно нейтралізувати негативні стереотипи й історичні міфи, налагодити й підтримувати міжетнічний та міжконфесійний діалог і просвітництво.

ПОЛІТИЧНИЙ І ПРАВОВИЙ ВИМІР

Питання політичної активності кримських татар та репатріантів інших національностей вирішили по-різному — від застосування квотного принципу до встановлення єдиних для всіх громадян електорально-правових норм, шляхом створення дорадчих структур при органах центральної влади та влади автономії тощо. І за всіх випадків репатріанти мали і мають підстави бути незадоволеними рівнем свого представництва у владі.

Зокрема, нинішня практика обрання депутатів районних і обласних рад за списками політичних партій і блоків унеможливає право членів територіальних громад з-поміж репатріантів обирати своїх представників до складу відповідних органів місцевого самоврядування.

Найперспективнішим способом правового забезпечення процесу соціальної адаптації кримських татар є ухвалення закону про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою. В червні 2004 року відповідний проект був схвалений парламентом, але не набув чинності через вето президента. Леонід Кучма запропонував тоді низку редакційних змін до тексту документа з метою його вдосконалення і приведення у відповідність до Конституції та інших законів. Головне науково-експертне управління Верховної Ради погодилося з цими пропозиціями. Тож перспектива ухвалити закон є цілком реальною. ■

ІНША ДУМКА

ВАДИМ КОЛЕСНИЧЕНКО
народний депутат України,
Партія регіонів

Ланцюгова реакція

Починаючи з часів Великої Вітчизняної війни, кримських татар, як і будь-яку іншу народність, національність, територіальну общину ділили на дві групи: перша — провокатори, пристосованці, кар'єристи, негідники; друга, найбільша — власне народ.

Кримські татари зараз мають ті самі проблеми, що й кримські вірмени і німці, яких також депортували у 1944 році. Винні у виселенні цих народів їхні ж ідейні керівники, які бачили свої власні перспективи в альянсі з нацистами. Але більшість кримських татар — це прекрасні, працьовиті люди, які прагнуть жити в мирі та спокої.

Провина у зростанні сепаратизму та екстремізму серед кримських татар лежить передусім на керівництві держави й окремих політичних діячів. Вони допустили провокації і виникнення полосу напруги в середовищі татар. Сьогодні ми маємо цілі райони й окремо взяті міста, заселені лише кримськими татарами. Вони перебувають у такій же складній ситуації (як і решта народів Криму — Прим. Ред.), але кар'єристи, які рояться в колі чи то сепаратистів, чи то націонал-патріотів, намагаються цю ситуацію розгойдати. Це дуже небезпечно. Українські націоналісти сьогодні відійшли на другий план, і кримсько-татарський рух став окремою проекцією, це вже внутрішня кримська проблема, яка стане проблемою всієї України за якісь 10–15 років. По суті, це вже запущена ядерна реакція, і якщо татари й надалі житимуть так само погано, як і решта мешканців півострова, як і все українське населення, сепаратизм і екстремізм стрімко поширюватимуться.

З ТОГО СВІТУ

АВТОР: Роман Кабачій

Ненасильницьке повернення до Криму стало справою кількох поколінь кримських татар

Серед інших депортованих у Радянському Союзі народів кримські татари були упосліджені подвійно: по-перше, вибороти право на повернення вони априорі не мали шансів, оскільки їхня батьківщина виглядала перлиною на тлі степів Калмикії чи суворих гір Чечні. По-друге, їм не поталанило з самоназвою: навіть під час хрущовської відлиги, коли тим же калмикам і чеченцям повернули автономію, кримським татарам пропонувалося їхати в Татарську АРСР на Волзі: інших татар в СРСР не могло бути.

ЗАГИНУЛО ДО 50%

Уже сама причина депортації викликала почуття глибокої несправедливості у кримськотатарському середовищі. Приводом стала колаборація окремих представників кримських татар із німцями; формальним, тому що в європейській частині СРСР не було народу, який би не співпрацював із окупантом, але в більшості своїй воюючи на боці СРСР. П'ятеро кримських татар стали Героями Радянського Союзу, один — Ахметхан Султан — навіть двічі. Двоє були повними кавалерами ордена Слави. Виселення цілих народів застосовувалися щодо нечисельних націй. Як резонно зазначив філософ Григорій Померанц, «малі народи як об'єкти переслідування зручніші за великі». Крім того, більшість «кіримтатар», які безпосередньо працювали на німців, у своїй більшості пішли на Захід. Натомість на Схід були депортовані 9 тисяч червоноармійців, котрі повернулися з фронту до спустошених селищ. Хто обурювався — підлягав трибуналу.

Спосіб проведення депортації вражав навіть її безпосередніх вико-

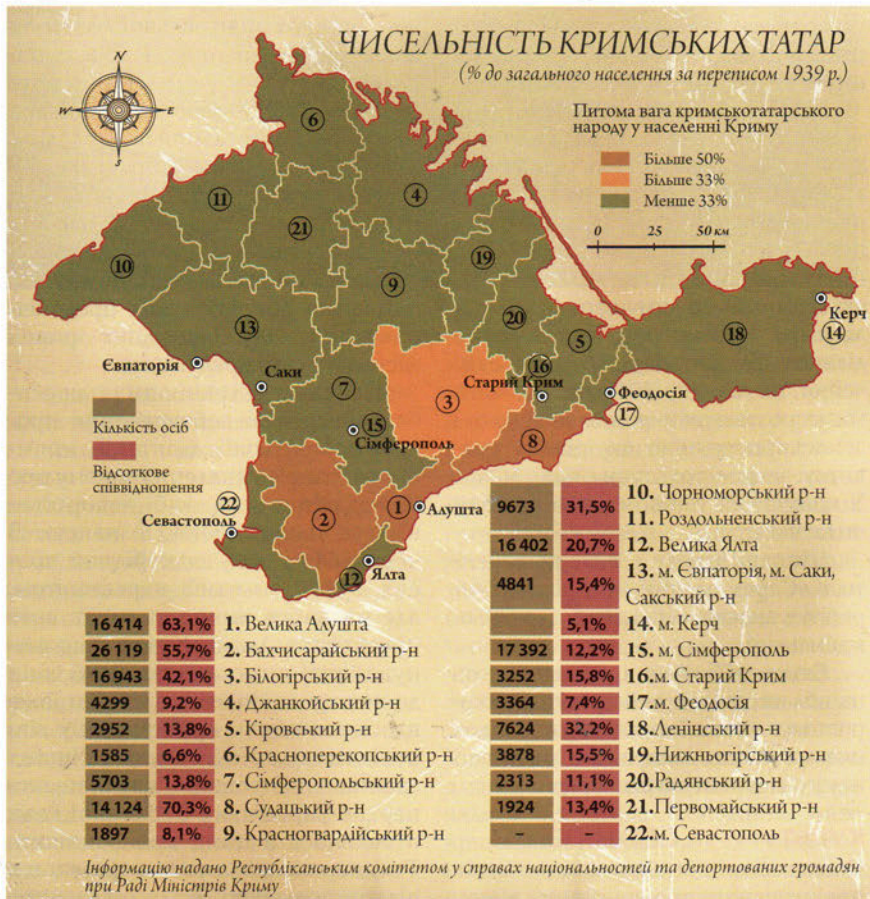
навців: краєзнавець Володимир Поляков цитує спогад лейтенанта-прикордонника: «Сил не вистачало дивитись, як конвоїри закидали цих людей до вантажівок». Депортація татар із Криму відбулася 18–20 травня 1944 р. Всього виселено 193 тис. кримських татар, із них 151 тис. — в Узбекистан. За місяць їх долю повторили 37 тис. греків, болгар і вірмен Криму. На думку французького філософа Алена Безансона, депортації цілих народів належать до найтяжчих злочинів тоталітаризму: «Були навіть випадки, коли гинули всі: депортовані, охоронці й собаки». Ці слова вповні можна вжити і щодо кримських татар: у перші роки в різних місцях «спецпоселень» загинуло від чверті до половини народу.

БЕЗ РОДУ Й ПЛЕМЕНИ

Кримські татари були не лише депортованим, а й репресованим народом: до 1956 р. вони не мали права зміню-

вати місця розселення, а також здобувати вищу освіту. Водночас забороняли вживати саме словосполучення «кримський татарин», національність позначалась як «татарин». Після вигнання татар у Криму провадили політику ліквідації всіх слідів їх присутності: перейменовували 1310 населених пунктів, з них 1155 — назви татарського походження; заорювали в землю кладовища, з надгробків викладали вулиці; нищили мішані фруктові сади, натомість висаджували виноградники; спалювали цілі бібліотеки; в Бахчисарай зруйнували архітектурні ансамблі «Газі-Мансур», «Азиз-Джамі» тощо.

Перший етап боротьби називають «петиційним» — від численних звернень колишніх керівників кримських райкомів, керівників партизанського руху, письменників до властей Узбекистану, України та СРСР. Провідники народу вважали, що в державі Рад не можна ігнорувати положення

«ленінської національної політики». Проте, як виявилось, декларації це одне, а реальність — інше. Показовим був розгін брендспойтами і дубинками 2 тисяч татар під час народного гуляння в узбецькому місті Чирчик в 1968 р., у день народження Леніна. Татари не висували політичних вимог, але 300 осіб заарештували.

НАРОСТАННЯ РУХІВ

Другий етап боротьби за повернення до Криму називають «інтелігентним», або «просвітницьким». Саме тоді отці народу кинули клич національної освіти серед молоді. Сімферопольський дослідник Володимир Поляков вказує, що підпільні лекції з історії кримськотатарського народу кардинально змінювали погляди, які формувала офіційна ідеологія: «Спрага історичної правди була величезна». На зламі 60–70 рр. ХХ ст. кримським татарам вдалося заснувати Національний рух кримських татар (НРКТ), який із допомогою російських дисидентів зумів долучитися до загальноєвропейського гельсінського процесу. Очолив рух поет і дисидент Юрій

Османов (убитий в 1993 р.). Один із провідників кримських татар Мустафа Джемільов був засуджений за спробу поховати батька в Криму та за розповсюдження самвидаву. Тоді ж розпочинається нелегальний рух кримських татар на історичну батьківщину. Чільне місце в історії повернення татар до Криму займала діяльність генерала Петра Григоренка.

Хоч комуністична влада України забороняла оселитися не лише в Криму, а й у прилеглих областях Півдня, до скасування мораторію на прописку, на півострів переїхало до 20% тих, хто зміг повернутися дотепер.

Природним союзником у поверненні кримським татарам їхньої вітчизни стали українські демократи, передусім «Рух» В'ячеслава Чорновола та УРП Левка Лук'яненка.

Проросійська історіографія називає союзництво українців і кримських татар «вдалою маніпуляцією» Києва. Однак українська влада і деякі українці як могли сприяли кримським татарам у поверненні на батьківщину. Зокрема, Київнаукфільм на початку 1990-х зняв документальну

стрічку про долю кримських татар після депортації «Моя батьківщина Крим». Фільм заборонила до широкого прокату в Криму регіональна влада.

Нині Україна прийняла понад 260 тис. кримських татар. Цей результат є наслідком безпрецедентної самопожертви тисяч кримських татар та їх симпатиків в Україні.

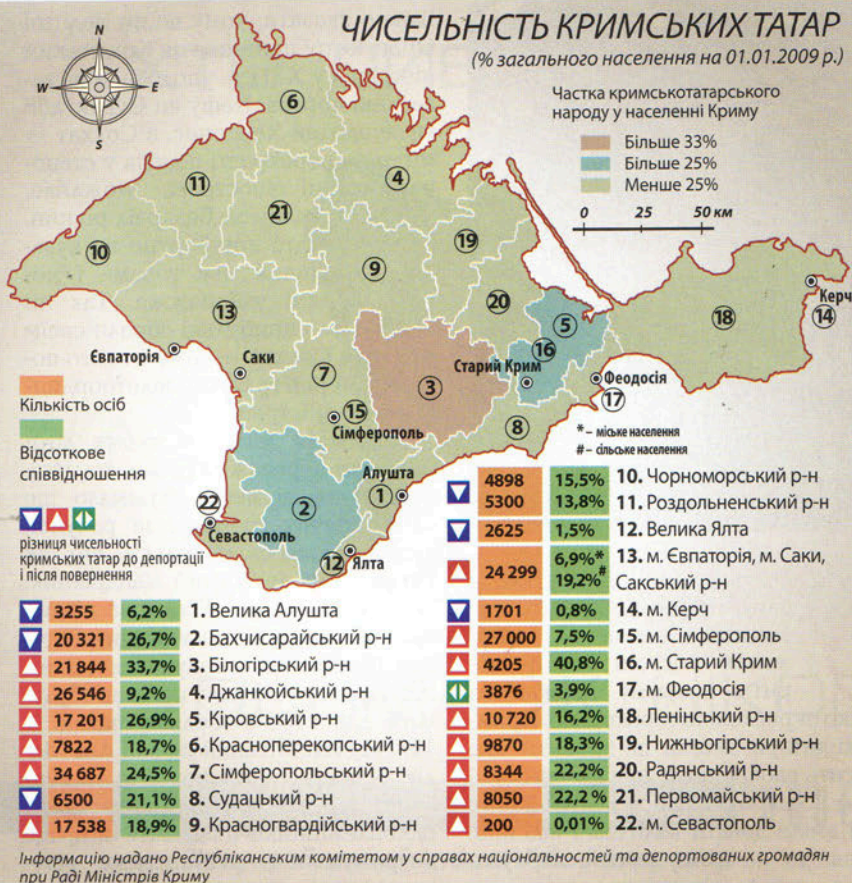
ЄДНАННЯ

Перед II Світовою війною в Криму нараховувалося 218 444 кримських татар. Зараз їх на півострові проживає 262 397 осіб. За прогнозами, 2010 року їхня кількість збільшиться на 53 тис.: лише за останній рік до Криму прибули 2083 осіб.

До депортації чимало кримських татар жило в прибережних районах — Судацькому, Алуштинському, Ялтинському, а також Бахчисарайському та Білогірському (в деяких із них татарське населення становило більшість або практично половину). За початковими планами рееміграції, саме в цих районах і планували розселити прибулих. Однак унаслідок земельних конфліктів більшість із них оселилася в районах, що прилягають до Сімферополя.

Більш-менш рівномірно розселені татари в районах степового Криму. Ніде репатріанти не становлять більшості. Найменше кримських татар проживає у прибережних містах — від 0,8% у Керчі до 6,2% у районі Алушти. Кримські татари також осіли у прилеглих до Криму районах Запорізької і Херсонської областей.

За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року, кримські татари є наймолодшою національністю в Україні — середній вік її представників становить 33 роки. Це означає, що частка кримських татар серед населення Криму збільшуватиметься. ■

За вашу і нашу свободу

Ваш народ був викинутий із власних осель, вигнаний із землі предків і загнаний до резервацій, у такі умови, в яких загинуть кримськотатарської нації здавалася неминучою... Закон на вашому боці. Та, незважаючи на це, ваші права зневажені. Вам треба твердо засвоїти — того, що належить за правом, не просять, а вимагають. ■

Генерал Петро Григоренко

КРИМ-СТОЛИЦІ

Мечеть Хан-Джамі у Гезлеві-Євпаторії

ФОТО: ОЛЕКСИ ГАВРИШАК

полі й майстерно стріляти з лука. Але щойно вступали у рідний Крим, татари ставали типовими «домашніми» мешканцями Сходу — поцінювачами комфорту, косметичних процедур у хамамі, витончених страв, дорогих тканин і парфумів, поезії та інтелектуальних бесід під час неквапливих учт серед квітучих садів. Звісно, все це з поправкою на соціальний статус — рядовий татарський воїн міг тільки мріяти про розкіш, звичну для родовитого бея, а про спосіб життя хана він навіть і думати побоявся б. Миський спосіб життя не з'явився просто так — татари спочатку придивлялися до чужого досвіду, приручали місто, наче дикого коня, аж поки не зрозуміли його природу. Відчувши себе достатньо компетентними у цій справі, кочівники почали й самі будувати міста — на власний смак і для власної втіхи.

СТОЛИЦЯ НАЗВИ

Важко сказати, чому воїни Золотої Орди, котрі прийшли на Кримський півострів у XIII ст., уподобали не галасливі портові Кафу чи Судак, або тисячолітній Херсонес, а Солхат — місто на перехресті шляхів у степовій частині півострова. Можливо, людям, звиклим до безкраїх рівнин, було не надто комфортно на вузькій, затисненій між горами і морем, смужці узбережжя. Так чи інакше, але прибульці обрали своїм центром Солхат — саме з нього походять перші грамоти Золотоординської адміністрації.

Строкате місто, в якому доти мешкали переважно греки, італійці, русини та вірмени, отримало ще одну етнічну громаду, за рахунок якої розрослося настільки, що, як писав один арабський мандрівник, його важко було об'їхати за півдня гарним конем. Сам славетний Батухан (Батий) так спокусився осілим життям, що 1253 року наказав збудувати для себе у Солхаті палац. У 1277-му єгипетський султан Аль-Малік Бейбарс, який походив із кипчацької орди, вирішив просвітити одноплемінників (більшість татар ще дотримувалися шаманських вірувань) і надіслав астрономічну на той

АВТОР: Катерина Липа

Колишні кочівники блискуче впоралися зі створенням статус-символів держави

У світовій історії не так уже й багато народів, яким вдалося змінити кочовий спосіб життя на осілий та ще й створити потужну державу з чітко окресленою територією. Кримські татари змогли це зробити, але досить своєрідно. У військовому поході вони залишалися кочівниками, які вміли долати величезні відстані, міняючи на скаку коней; харчувалися, чим Аллах послав; ночувати в

час суму в 2 тис. динарів для будівництва мечеті у Солхаті. Розкішна споруда з мармуру та порфіру вразила уяву багатьох городян. Правдивість віровчення для середньовічної людини вимірювалася красою храму. Володимир Великий навернув у християнство русів не тільки проповіддю та мечем, але й будівництвом прикрашеної розписами Десятинної церкви, а Бейбарс дистанційно переконав татар у перевагах ісламу за допомогою мечеті небаченої краси. На той час оточену потужними мурами столицю вже називали Солхат-Кири́м («кири́м» або «кри́м» татарською означає «укріплення»). Назва настільки прижилася, що її почали вживати узагальнено до всього півострова — Крим. А от Солхат поступово втратив столичний статус і став зватися Ескі-Кири́м — Старий Крим.

СТОЛИЦЯ ВЕЛИЧІ

За законом природи, будь-яка імперія розпадається, коли її площа по-

чинає заважати ефективному управлінню. Так сталося і з Золотою Ордою. Поки придворні чвари підточували мега-державу зсередини, її околиці жили своїм життям. Кримським татарам, для яких півострів уже став батьківщиною, набридло виконувати вказівки, що надходили від якихось людей аж із Поволжя. Тож золотоординський намісник Хаджи-Гірей за активної допомоги Великого князя Литовського Вітовта у 1428—1430 роках

«Кири́м» татарською означає «укріплення». Назва настільки прижилася, що її почали вживати узагальнено до всього півострова — Крим

відвоював незалежність Криму і став засновником ханської династії, якій судилося правити державою аж до втрати нею незалежності у XVIII ст.

Нова держава потребувала нової столиці, що не асоціювалася б із золотоординськими часами. Її осно-

вою стала резиденція Хаджи-Гірея біля підніжжя гори, де височіло караїмське місто — татари його називали Джуфут-кале. Оскільки хан давно порозумівся з караїмами, він поруч із їхніми оселями збудував свою твердиню — просто на випадок війни. А палац Ашлама-сарай під горою був спочатку головною, а згодом літньою резиденцією. «Ясновельможний хан провів через газони і клумби, що розрослися в тіні дерев, струмки та влаштував со-

тні фонтанів... Воистину, такі чудові речі, як у саду Ашлама, є тільки в найшляхетнішому Стамбулі», — писав із певним перебільшенням мандрівник Евлія Челебі.

Але Ашлама-сарай невдовзі затмарився витонченою розкішшю іншого палацового комплексу, який

ХТО ДИВИТЬСЯ ТВ-РЕКЛАМУ?

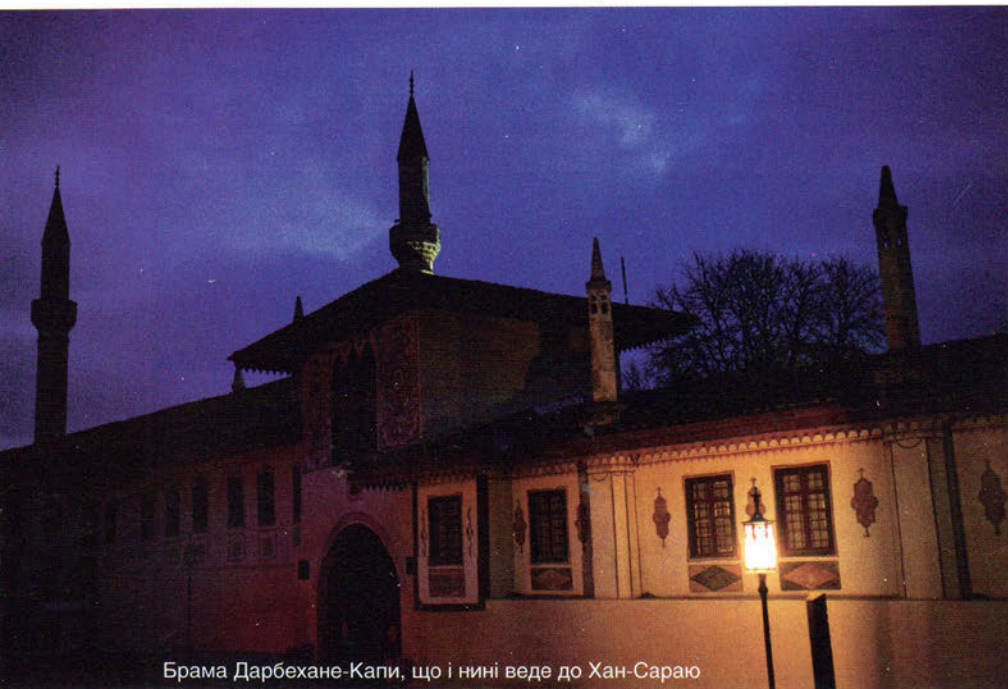

ВДОМА Ж НІКОГО НЕМАЄ!

ПрессКом® ADVERTISING

Всеукраїнський IndoorVideo оператор

www.presscom.ua

Брама Дарбехане-Капи, що і нині веде до Хан-Сараю

ФОТО: МИХАЙЛО ГЕНАДІЄВ

дав назву столиці Кримського ханату — Бахчисарай. Палац у саду (саме так перекладається назва ансамблю) розпочав будувати син засновника династії, хан Менглі-Гірей I, і кожен із його наступників протягом трьох сторіч додавав до загальної краси нові й нові споруди. Обабіч центрального парадного двору розрослося плетиво корпусів найрізноманітнішого призначення із затишними внутрішніми двориками, садами й садочками та безліччю фонтанів. На відміну від палаців європейських владик, Хан-Сарай (так конкретизовано стали називати палац, коли навколо нього виросло місто-сад) вражав уяву не надлюдськими масштабами, а багатством інтер'єрів, елегантно продуманістю кожної деталі та побутовим комфортом, про який більшість європейців не мали уявлення. Всі ці різьблені та розмальовані золотом і кіновар'ю стелі, вітражні вікна, помережані арабесками барвисті кахлі та розписні стіни, мармурові портали й підлоги, вишукані фонтанчики у двориках та приміщеннях цілком відповідали уявленню мусульман про рай. Власне образ раю і намагалися протягом віків відтворити численні майстри, котрі розбудували столичну резиденцію та насичували її розкішними ужитковими предметами — від мідного

гличика-рукомя до коштовної підставки під Коран.

СТОЛИЦЯ МРІЇ

Татари, як справжні діти степу, були байдужі до моря — і до його краси, і до економічних можливостей, які море надавало. Свої торгові справи вони вирішували через генуезькі колонії на узбережжі. А коли турки витіснили італійців із Кафи та Судака, татари, здається, не дуже переймалися. Тож морськими воротами ханату був єдиний порт — Гезлев (нині Євпаторія).

З'явився-таки хан, який забажав мати столицю своєї держави на узбережжі. У 1551 році Девлет-Гірей I повертався зі Стамбула, де отримав султанський фірман на панування в Криму. Столиця Порти вразила хана своєю величчю й особливо краєвидом, що відкривався на місто з моря. Поки галера пливла до кримських берегів, Девлет-Гірей снував плани. Йому стало затісно у тихому Бахчисарай, тож хан вирішив розбудувати Гезлев, щоб згодом перенести сюди столицю. Передумови були блискучі: місто мало порт, що вміщав до 200 суден, кілька базарів, де торгували крамом з усіх усюд, та кількакілометрове пасмо укріплень, які берегли все це добро від лихих рук. У Гезлеві було до 2 тис. дворів, а біля його стін розташовувалося усього лише медресе дєрвішів.

Амбітний хан забажав зробити з гамірного портового міста другий Стамбул — щоб звідусіль їхали купці з крамом, а команди галер, що входили у гезлевський порт, німіли від захвату, милуючись панорамою міста. Тож для початку Девлет-Гірей замовив проект головної мечеті майбутньої столиці наймоднішому архітекторові Османської імперії Ходжі Сінану. Був він за походженням греком, а прославився як реформатор турецького зодчества. Ходжа Сінан надихався архітектурною спадщиною підкореної турками Візантії. Його мечеті мають такі самі величезні куполи та яскраво освітлені й багато прикрашені інтер'єри, як і візантійські споруди. Але турецький зодчий не копіював твори християнських попередників, він удосконалював давні конструктивні схеми, надавав будівлям динаміки за рахунок пірамідальної композиції маленьких куполів, що оточували головний, та стрімких мінаретів (до Сінана ці вежі не завжди були органічною частиною мечеті, бо часто стояли осторонь). Отже, Ходжа Сінан став автором класичного типу турецької мечеті, якого старанно дотримувалися його наступники — будівничі протягом кількох сторіч. Уславлений архітектор мав повнісінько замовлень і за своє довге життя (а прожив він майже 100 років) збудував більше 300 споруд, з-поміж яких 130 мечетей. Невеличкий (порівняно з будівлями у Стамбулі та Едірне) шедевр Ходжі Сінана, мечеть Джума-Джамі, постав у Гезлеві неподалік від порту. Мечеть заклали у 1552-му, уже за рік після коронації хана.

Втім, Гезлев так і не став столицею — коштів у ханаті було замало, та й у Стамбулі дали зрозуміти, що не вітають прагнень васала впритул зайнятися морською торгівлею. Однак саме в мечеті Джума-Джамі зазвичай проголошували султанський фірман, що зводив на кримський престол чергового хана, тож будівля отримала другу назву — Хан-Джамі.

Час і людська недбалість були безжальними до татарських столиць. Але навіть сьогодні барвисті уламки давнини можуть скластися в картину давньої величі. Варто лише подивитися на них уважно та неупереджено. ■

Важкоозброєний татарський вершник, середина XVII ст.

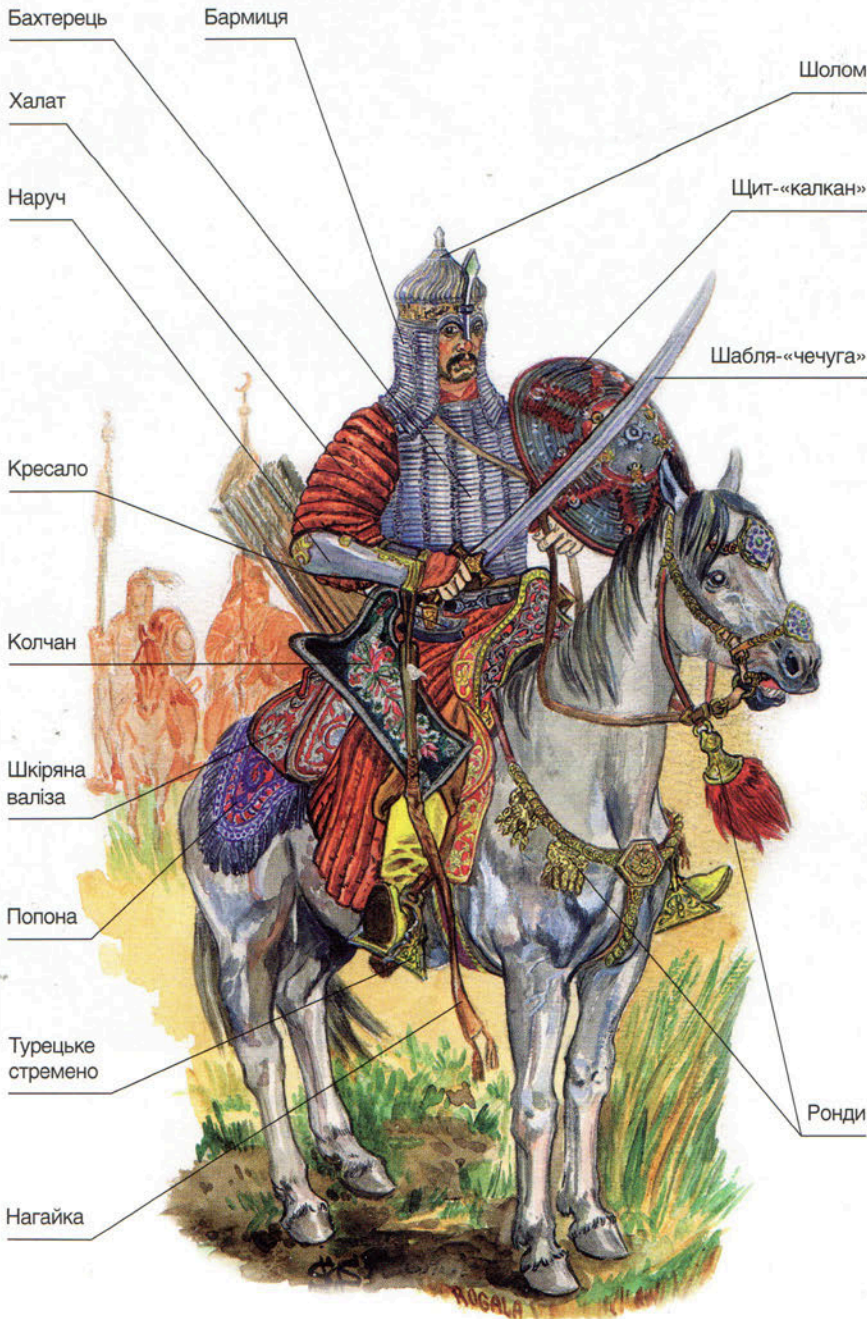
ТЕКСТ: Олексій Сокирко, МАЛЮНОК: Сергій Шаменков

Війська Кримського ханату (самоназва цієї держави — «орда» — у перекладі означає «військо») від початку Хмельниччини були постійними учасни-

ками всіх більш-менш значних воєнних подій, що відбувалися на українських землях, чи то як союзники, чи то як супротивники козацького Гетьманату. Найбільше цінувалася сво-

їми якостями кримська кіннота — рухлива, здатна до форсованих маршів і завдання раптових масованих ударів. Не в останню чергу завдяки татарській кінноті козацьке військо здобуло низку перемог над польською армією протягом перших кампаній Хмельниччини у 1648 — 1649 роках (хоча надалі татари не завжди виявляли себе як вірні союзники, приміром, у битві під Берестечком 1651 року).

Всупереч поширеному стереотипу, бойовий кістяк татарської кінноти становили не легкоозброєні вершники, а воїни, споряджені у важкі обладунки, — представники кримської аристократії з родів Ширін, Мансур, Шейхун та Даір. Родовитий татарський воїн був захищений простьобаним бавовною шовковим халатом і кольчужно-пластинчастим обладунком — бахтерцем. На голові в нього — металевий шолом роботи єгипетських майстрів, оздоблений насічкою із сурами з Корану. Вершника зображено з похідним набором озброєння: шаблею та луком зі стрілами. Решту зброї (пістолі, рушниця, списи) перевозили у таборній валці. ■

Авторські права ©
Центр ім. В. Липинського Militaria
Україна. Далі буде. Попередні публікації
колекції Militaria Ucraina дивись у
№ 39, 41, 45, 47, 49 **Тижня** за 2008 рік.

Громнищя і 12 гармат

АВТОР: Олена Чекан
ФОТО: Анатолій Белов

У Чернігові зустрілися зима, весна і **Тиждень**

І піди розберися, хто перший побачив оту фанерку, хто перший усівся й полетів крижаною ковзанкою. А далі — ледь не до сварки: кому за ким! Фанерка маносінька, тож доїжджали до низу на власному одязі. Викачалися в снігу, як дітлахи. А спочатку ж усе було цілком пристойно.

Як завиднілася на в'їзді до Чернігова козацька церква Святої Катерини, одразу вирішили, що її бароковим строям пасуватиме сніговик. А ще більше — снігова сімейка. От і взялися до роботи. Катали снігові кулі, вмощували одна на одну. А сніг вологий, тяжкий — чи не останній цієї зими. Ось і не втримали. Зірвалися кулі, покотилися, та все

швидше, швидше — і от уже ціла снігова кучугура внизу.

СКАРБИ І ДЗВОНИ

Не відпускає Чернігів. Уперше на Різдво приїжджали: водили вертеп, цілу торбу веселощів назбирали, потім були й на Водохреще, і ось — на Стрітення. Такий-от маршрут вихідного дня.

Може, скарбами приманює? Бо таки без перебільшення: в Чернігові — чверть усіх історичних пам'яток домонгольської доби нашої історії. Найдавніша — Спасо-Преображенський собор (1033—1041 рр.). Фундатор — князь Мстислав Хоробрий, син князя Володимира, хрестителя Київської Русі. В цьому соборі похований герой «Слова о полку Ігоревім», князь

Ігор Святославович. Упродовж сторіч споруда неодноразово змінювалась, її поліфонічний фасад радо вбирав відлуння історичних подій і зараз вражає незвичними гострокінцевими баштами, що навіюють думки про Індію. Кажуть, колись вони слугували сонячним годинником.

Поруч — Борисоглібський собор (1120—1123 рр.), спокійний незворушний масив оштукатуреної плінфи. Її ледь рожеву красу і прадавню міць можна роздивитися на залишених для оглядин невеличких фрагментах. А сам собор — чи не найчистіша гармонія чернігівської школи давньоруського зодчества.

Усередині храму — величні Царські врата (1702 р.), які, за легендою, відлиті зі срібла переплавленого язичницького ідола. Композиція цього шедевра, трактування аканта й фігур пророків розроблені, найпевніше, чернігівськими художниками — аналогічні прийоми можна побачити на граворах того часу, видрукованих місцевою друкарнею. А от відлили врата у Гданську.

За Борисоглібським собором — один із найоригінальніших зразків українського бароко — будинок Колегіуму (1700—1702 рр.) з церквою Іоанна Богослова, дзвіницею й каплицею, прикрашеними соковитим фантазійним декором.

Усе це в історичному центрі міста — на так званому Дитинці. Тут-таки на деснянській кручі, де колись були оборонні вали, зараз бульвар, і 12 старовинних гармат.

Якщо потрапите до Чернігова з екскурсією, вам неодмінно розкажуть, що з них ніколи не стріляли. Та я не вірю. Гарні, справжні, XVII—XVIII ст. І щоб ніколи з жодної? Натомість у те, що замість дати гарбуза, чернігівські дівчата призначають побачення біля неіснуючої 13-ї гармати, вірю. Бо знаю киянина, який саме такого облизня від красуні-чернігівчанки й отримав.

За хвилин 20 пішки від центру — Троїцько-Іллінський монастир (XVII—XVIII ст.) зі Свято-Троїцьким собором, Іллінською та трапезною церквами, дзвіницею, двома каплицями, будинком архімандрита та келіями. Тут Лазар Баранович тримав одну з перших на Русі друкарень. І раптом нам поталанило — дозволили видертися на його дзвіницю (1774—1775 рр.).

Лізли, звісно, разом із дзвонарями. От тут-то й відкрилося нам по-

Як дістатися, де зупинитися

Найкраще власною автівкою. В дорозі — годину. Можна також маршрутною «Київ — Чернігів» за 25 грн від метро «Лісова». В дорозі півтори-дві години. Приймуть готелі «Градецький», «Колос», «Слов'янський», «Десна», «Придеснянський». Номер на двох — від 100 до 500 грн за добу. У приватному секторі — 50 грн.

справжньому давнє місто. Внизу — зимове, сяєє снігами, а тут, у височині — ні, ще не весна, але таке запаморочливе передчуття весняного щастя! А як вдарили дзвонарі в дзвони — спочатку ледь торкаючись, натяком, а далі все міцніше, гучніше, та з передзвонами... Розчинилися ми в тому дзвіні і попливли за своїми й чужими мріями...

ГРОМНИЧА СВІЧА

Не хотілося спускатися з дзвіниці, та час швидко спливає. Освятили свічки, вийшли з храму — а вже й сутінки. Ліхтарі ще не запалили, тільки живі вогники розганяють морок. Несуть віряни по домівках стрітенські свічі — Громниці. Християнський символ освянення серця Духом Святим і, водночас, давній, ще язичницький знак Весни — перемоги Світла над Темрявою.

А я — в гості до пані Галини Терещенко. Колись Галя робила ремонт у нашій квартирі. Я обіцяла їй, що коли будемо в Чернігові, обов'язково зайдемо.

В центрі столу — Громниця. А ще — букетик колосків, сухих чорнобривців і пом'яничків-васильків. Перед старовинною, ще Галининої прабабці іконою жевріє вогник. Майже вся родина в зборі: батьки Галі, чоловік, син із невісткою, онук. Лише дочка не змогла приїхати, вчиться у Львівському університеті.

І тут я вгледіла в кутку чималу купу бобин із логотипом ВАТ «Чернігівське хімволокно». «Мочалки робимо з бракованих ниток. Галя в Києві на базарі продає по 20 грн», — перехопив мій погляд Галинин чоловік Іван. Він працює на капронівому заводі, так називають місцеві «Чернігівське хімволокно». Невістка ▀

ВІД ФАХІВЦЯ

Пошук нових вражень

НАТАЛІЯ ДАНИЛОВА
креативний директор,
«Перше екскурсійне бюро»

Україна стає привабливішою для внутрішнього туризму. Це пов'язано не лише із нинішньою потребою заощаджувати, переорієнтовуючи свій відпочинок із закордонного на вітчизняний. У подорож кличуть наша давня історія, визначні пам'ятки архітектури та природи, можливість віднайти своє коріння, зрозуміти історичний шлях нашого народу. А для гостей України – це пошук нових вражень та зустрічей, і не важливо, що вперше привело їх до України – цікавість чи бізнес. Щодо Чернігова. Цього року всесвітньо відомим Антонієвим печерам виповнюється 940 років. Заходи, пов'язані з цією подією, відбудуться в березні-квітні.

Катя – на камвольно-суконному комбінаті. А от її чоловік Петро перед Новим роком пішов із заводу «Радіо-прилад». «Замовлення наче й є: і з Росії, і з Білорусі, а виробництво стоїть. Мабуть, знову будуть перепродавати», – хлопець не скаржиться, бо вже влаштувався в одну зі шкіл учителем праці. В цю школу в вересні в перший клас піде і його син Павлик, єдиний поки що онук пані Галини.

«Я був бригадиром тракторної бригади, жінка на фермі», – вступає в розмову батько Галі Олесь Степанович. І розповідає, що зараз села пустіють, працювати нікому. В селі Красному майже нікого не залишилося з місцевих. Переважно живуть кияни – купили хати під дачі.

«Та всьо у нас харашо. Тіки шоб війни не було», – додає Марія Мефодіївна, мама Галини. Обоє стареньких говорять химерною українсько-російсько-білоруською мішанкою. «По селах у нас так усі розмовляють, – пояснює Галя, – в Чернігові

З дзвіниці Троїцько-Іллінського монастиря видно Десну й весну

ж спілкуються коли російською, коли українською». А от «Символ віри» і «Отче наш» Олесь Степанович промовляє чистесенькою українською. Урочисто, піднесено й зворушливо. Декілька Громниць батьки, звісно, відвезуть у Красне. Бо як без них город засівати, козу Маньку весною на пашу вести?

Аж ось бамкнули церковні дзвони. Ну, Галя й почала виставляти на стіл і печене, і варене. Зі святом!

ДО ПАРИЖА ЧЕРЕЗ КОЛИШНІ РУЇНИ

Звісно, є в Чернігові й історичний музей, і художній. Є двомовний молодіжний театр. І симфонічний оркестр «Філармонія», який створив і очолює Микола Сукач, людина шаленого темпераменту й фантастичної творчої віддачі.

А **Тиждень** завітав до Галереї сучасного мистецтва «Пласт-Арт». Сім її залів стали «Територією душі» для 37 художників України, які предста-

вили тут майже 150 творів. Петро Лебединець, Тетяна Дєдова, Анатолій Криволап, Володимир Іванов-Ахметов, Петро Бєвза, Леонід Бернат, Олександр Міловзоров... Різні, часом взаємовиключні художні стилістики, несхожі світоглядні уподобання, підкріплені національним колоритом. Недарма всю виставку вже запросили на березень до Страсбурга, а потім її можна буде побачити в Культурному центрі України в Парижі.

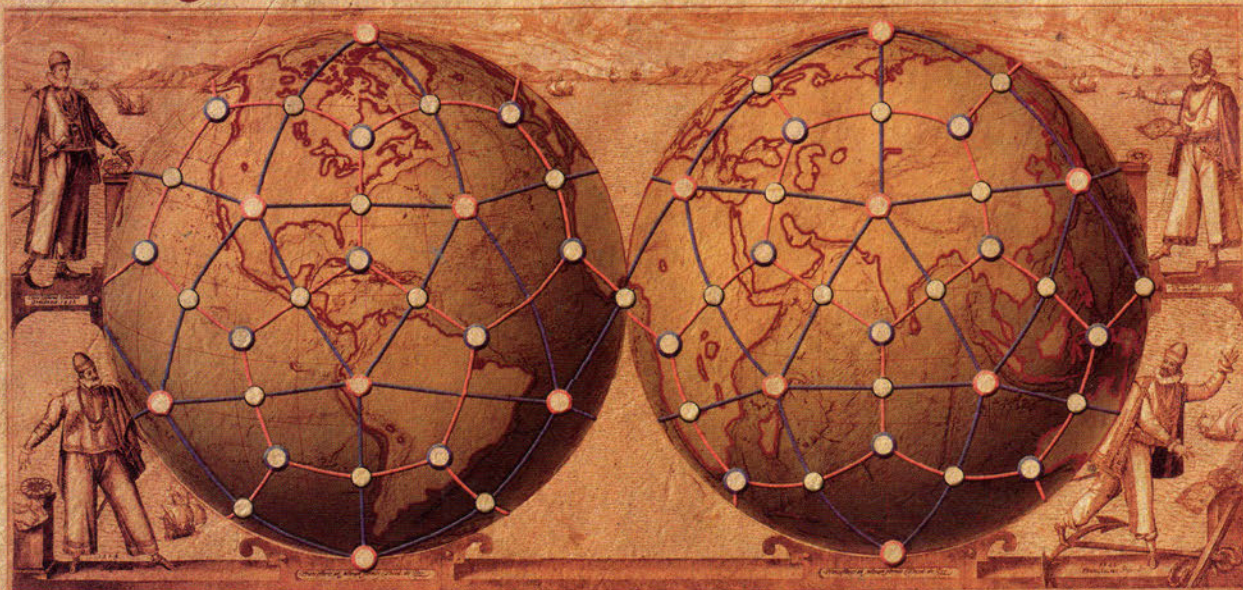
«Це колишнє приміщення жіночої гімназії кінця XIX ст. Руїни були такі, що навіть бомжі не заходили, — розповідає фундатор галереї «Пласт-Арт» художник Борис Дєдов. — Я оформив оренду, зробив ремонт: три поверхи виставкових залів. Нещодавно ми відзначили десятиріччя галереї. За цей час тут відбулося понад 120 мистецьких акцій. Для художників виставкову площу надаємо безкоштовно, і для глядачів вхід вільний. Свої роботи демонстрували в нас митці Ізраїлю, Ісландії, але більшість все ж із України».

Тиждень запитав, де художник знаходить кошти на утримання галереї. «Маю суто художнє підприємство. Десять років я робив оздоблення для камінів — це добре оплачується. Зараз працюємо над проектуванням і розробкою екстер'єрів та інтер'єрів церков у різних регіонах України. Остання робота в Криму під Алуштою — Церква-меморіал пам'яті тих, хто загинув на водах. Та я завжди відчуваю борг перед Черніговом. Я народився і виріс у цьому місті. Тут поховані мої батьки. Тут з'явилися на світ мої син і дочка», — каже пан Борис.

...Тільки-но виїхали з міста — вдарив грім. Громниця! Не розминулися зима з весною, таки зустрілися. Блискавка вихопила з темряви Катерининську церкву й наших сніговиків, та мить — і вони зникли за дощовою завісою. ■

Тиждень висловлює щирі подяку Чернігівській галереї сучасного мистецтва «Пласт-Арт» та Творчому об'єднанню «Славути» — співорганізаторам прес-туру до Чернігова

Верхи на ядрі

Так виглядає модель ікосаедро-додекаедричної системи Землі.
Вулканічна та сейсмічна активність зосереджена на ребрах багатогранників

КОЛАЖ: АНДРІЙ ЕРМОЛЕНКО

АВТОР: Тарас Литвин

Геологія стоїть на порозі революції. Теорія тектоніки плит тріщить по швах, і все більш привабливою виглядає теорія збільшення Землі

Дитячим запитанням: «Що буде, якщо зменшити глобус?» зацікавилися дорослі. Російський дослідник Андрей Склярєв за допомогою комп'ютерного моделювання зменшив земну кулю. Результат вразив: усі материкові плити, немов деталі пазла, збіглися в суцільну сушу. В єдине ціле було «склеєно» саме материкові плити, а не видимі з літака

материка, тому що певна частина плит вкрита морями.

Експеримент із глобусом став черговим доказом теорії розширення Землі. З'явилася ця теорія ще на початку ХХ ст., але її не прийняли, тому що основою тогочасної геології була теорія фіксизму та контракційна гіпотеза: розмір Землі та розташування материків не змінюються, планета охолоджується, і на ній, як на сухому яблуку, з'являються зморшки у вигляді гірських хребтів.

Згодом теорію про дрейф материків висунув німецький учений Альфред Вегенер. Він вказав на сумісність берегових ліній материків, навів палеокліматичні, палеонтологічні та біогеографічні аргументи. Вегенер припустив, що колись на планеті був один материк — Пангея, який 200 млн років тому розколовся на теперішні материка, що й далі дрейфують. Але колеги відкинули всі докази Вегенера, тому що він не знайшов «двигуна» — сили, яка рухає величезні плити. У 1960-х роках учені реабілітували Вегенера (по-

смертно), визнавши теорію про дрейф материків, або тектоніку плит, офіційно.

ВОДНЕВА БОМБА

Справу Вегенера продовжив австралійський геолог Семюел Кері. Шукаючи причину руху материків, у 1970-х він розробив власну теорію розширення Землі. У 1980-х палеомагнітолог Шмідт і Емблтон зробили висновок: 1,6 млрд років тому радіус Землі становив 55% сучасного, а всі нинішні континенти були з'єднані. Паралельно з ними працювали радянські вчені. Підсумовуючи їх доробок, російський океанолог Олег Сорохтін писав: «у палеозої радіус Землі був приблизно у 1,5–1,7 раза менший за сучасний. З тих часів об'єм Землі збільшився приблизно у 3,5–5 разів».

Геолог Євгеній Мілановський був обережнішим: «Найбільш імовірною є ідея про відносно помірний масштаб розширення Землі, за якого з раннього архею (за 3,5 млрд років) її радіус міг збільшитися у 1,5–2 рази, з пізнього протерозою

(за 1,6 млрд років) — не більш ніж у 1,3–1,5 разів, а з початком мезозою (за останні 0,25 млрд років) на 5–10%».

Недоліком теорії вчені тривалий час уважали відсутність механізмів розширення. Пояснення знайшов російський геолог Владімір Ларін. Він розрахував, що ядро Землі складається не з чистого заліза, як написано в шкільних підручниках, а з гідридів заліза. Виявляється, ці спо-

довжина екватора — на 12 см на рік. Цікаво, що прибічники офіційної теорії неодноразово реєстрували цей рух: наприклад, Атлантичний рифт розсуває материки Західної та Східної півкулі на 1 см/рік, а в тихоокеанському розломі швидкість розсування сягає 8 см/рік.

МАГІЧНИЙ КРИСТАЛ

Несподіване пояснення руху материків знайшли росіяни Валерій Мака-

що зростає разом із ростом граней кристала. Причому кристал може рости без участі зовнішніх сил.

КІНЕЦЬ СВІТУ?

Якщо Земля справді збільшується, то можливі два сценарії: I — земне ядро втратить весь водень і процес розширення закінчиться; II — водень, який виділяється з надр, розірве Землю на шматочки.

В Сонячній системі були приклади обох сценаріїв. «Мирний» приклад — це Місяць: на ньому геологічна історія вже скінчилася, там немає ні вулканічних, ні тектонічних процесів. Другий, катастрофічний приклад — це планета Фаєтон, яка нібито колись існувала між Марсом та Юпітером, а потім вибухнула і розпалася на пояс астероїдів. Але оскільки існування Фаєтона ніхто не довів, учні схильються до оптимістичного сценарію. ■

Земля збільшується в діаметрі приблизно на 2 см щороку, а довжина екватора — на 12 см на рік

луки займають менший об'єм, аніж залізо тієї самої маси без водню. Метали здатні в одному своєму об'ємі розчинити сотні й навіть тисячі об'ємів водню! Якщо з гідриду заліза вивільняється водень (наприклад, під дією високих температури і тиску), то об'єм заліза зростає — відбувається розширення зі зменшенням густини. За Склярівим і Ларінім, середній радіус Землі близько 4,5 млрд років тому становив не більше 4 тис. км, а зараз — понад 6 тис. км.

НАЙГЛИБШИЙ ДОКАЗ

Доказом високої концентрації водню у земних надрах стали геологічні зразки, добуті радянськими вченими на Кольському півострові з найглибшої у світі свердловини — 12 км 262 м. Поміж сюрпризів, які приніс колодязь-рекордсмен, було те, що породи на глибині понад 9 км — дуже пористі. Геологи виявили горизонти з підвищеним вмістом водню, а також ювенільні води, які постійно піднімаються з надр Землі на поверхню. Здивувала швидкість зростання температури: на глибині 7 км — 120°C, а на 12 км — вже 230°C. Тобто реальний температурний градієнт кори склав майже 20 градусів на 1 км, замість очікуваних 16.

Ці знахідки дали поштовх для розвитку теорії розширення Землі у роботах не лише радянських, а й західних науковців: Джанкарло Скалери, Фреда Мрозека, Джеймса Макслоу, Стівена Харрела, Ленса Ендерсбі, Вільяма Еріксона, Лоуренса Масерса. Геологи підраховали, що Земля нині збільшується в діаметрі приблизно на 2 см щороку, а

ро, Ніколай Гончаров і Вячеслав Морозов. Вони висунули припущення, що в центрі Землі є геокристал, який постійно збільшується і спричинює рух тектонічних плит. Макаров упевнений, що «еволюція кристала почалася з кристалізації в центрі розплавленого ядра на початку протерозою». Разом із розвитком планети еволюціонував і геокристал: у протерозої він був тетраедром, у палеозої — кубом, у мезозої — октаедром, а в кайнозої — ікосаедром, а зараз став додекаедром.

Автори розробили теорію ікосаедро-додекаедричної системи Землі, згідно з якою кристал формує у всій масі планети силові поля у вигляді ікосаедра і додекаедра, накладених один на одний. Теорія підтвердилася експериментально. Виявляється, вся вулканічна та сейсмічна активність зосереджена на ребрах багатогранників. На ребрах і у вузлах ікосаедра-додекаедра знайдено найбагатші родовища корисних копалин. Конфігурації додекаедра відповідає магнітне поле планети. У вузлах ікосаедро-додекаедричної системи розташовані всі світові центри максимального та мінімального атмосферного тиску, а також постійні райони зародження ураганів. З трикутними гранями ікосаедра територіально збігаються Східно-Європейська, Сибірська, Африкано-Аравійська давні геологічні платформи, Канадська та Гренландська частини Північно-Американської платформи, а також усі три частини Антарктичної платформи.

За розрахунками Макарова та його колег, поверхність кристала в центрі Землі має власний потенціал,

Бронзовий додекаедр лавньоримського похоронення

ПЛАТОНОВІ НАТЯКИ

Землю порівнювали з додекаедром ще Піфагор і Платон. Правильні багатогранники — тетраедр, куб, октаедр, додекаедр й ікосаедр — тепер називають Платоновими тілами. Можливо, Платон, а також автори дивних бронзових і кам'яних додекаедрів та ікосаедрів знали про земний кристал? Археологи не розгадали, для чого було зроблено порожні всередині додекаедри й ікосаедри, датовані II–IV ст. н. е. Близько сотні таких предметів діаметром від 4 до 11 см знайшли на території Австрії, Бельгії, Великої Британії, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини, Угорщини, Франції, Швейцарії. Може, давні люди натякали, що ядро Землі має саме таку структуру?

Мільйон у кошику

Па-де-де з балету «Київ – Маріуполь»

АВТОР: Святослав Романчук

Тиждень з'ясовував, чи на користь українському баскетболу дволіговість

Баскетбольний сезон у розпалі. І вітчизняні шанувальники цього виду спорту мають можливість стежити за баталіями водночас у чотирьох напрямках. Маріупольський «Азовмаш» змагається в Кубку УЛЄБ (до нинішнього сезону – Кубок Європи, тепер – Єврокубок), БК «Київ» – у Єврочеленджі під егідою ФІБА (інакше – Кубку

Виклику), а на теренах України вітчизняні команди ведуть боротьбу в двох автономних внутрішніх чемпіонатах.

ОБ'ЄДНАНА ЄВРОПА

Іспанські «Барселона» і «Реал», грецькі «Панатінаїкос» та «Олімпіакос», російський ЦСКА – команди, які грою й фінансами вибороли право називатися баскетбольними грандами Старого світу. Свого часу вони не захотіли грати зі слабенькими суперниками й вийшли з-під егіди Міжнародної федерації баскетбольних асоціацій (ФІБА). Власники цих клубів такі заможні, що були готові з бюджету свого дітища виділяти кошти на організацію Євроліги.

Серед найбагатших 24-х клубів українських сьогодні немає. Щоб потрапити до цієї компанії, мільйонів доларів річного бюджету замало –

потрібно ще здобути чемпіонство в Єврокубку, другому за значущістю баскетбольному євротурнірі. Найближче до заповітної мети підібрався маріупольський «Азовмаш», але його амбіції та можливості далі виходу з групи поки що не простягаються.

Нині роз'єднані переважно економічними інтересами ФІБА та УЛЄБ помирилися. Про це свідчить домовленість, що вступає в силу цього року: фіналісти Єврочеленджу здобувають право наступного сезону виступати в Кубку УЛЄБ. А переможець останнього матиме право поборотися у Євролізі. Тож зараз у Старому світі фактично наявні перша, друга і третя ліги, якщо такою вважати Єврочелендж – прихисток БК «Київ».

КРАН ПЕРЕКРИТО

Майбутнє «беків» нині виглядає туманним. Як грим серед ясного неба

пролунала заява почесного президента клубу Олександра Волкова про те, що столична команда прощається з усіма легионерами. Ще після провалу киян у Кубку УАСБ, де вони не пробілися навіть до групового турніру, від керівництва «вовків» лунали натяки на кепську гру іноземців.

Остаточно терпець чільників команди увірвався після того, як БК «Київ» у фіналі Кубка України поступився «Азовмашу». Після цього програшу шістьом легионерам показали на двері. Як вдалося з'ясувати **Тижню**, основна причина такого революційного рішення лежить поза межами суто спортивної логіки й необхідності досягати позитивних результатів. Її підґрунтя — у результатах газових перемовин між Україною та Росією, внаслідок чого значних втрат зазнав бізнесмен Дмитро Фірташ — дотепер головне джерело фінансування БК «Київ».

З достовірних джерел **Тижню** стало відомо, що середній заробіток легионерів столичного клубу становив \$0,5 млн на рік. Задоволена економією хіба українська баскетбольна молодь — наразі вихованці клубу матимуть реальну можливість проявити себе на майданчику. Проте фахівці переконані, що найближчим часом відмова від іноземних виконавців на показниках «вовків» позначиться негативно, оскільки за класом легионери доморощених бійців усе ж переважали.

ЖИТТЯ БЕЗ ЧУЖИХ

На двовладді в українській суперлізі поставлено хрест. За відсутності гідного суперника у вітчизняному чемпіонаті №1 царюватиме маріупольський «Азовмаш», який зумів зберегти свій найсильніший склад. Ще кілька років тому важко було уявити, що такий амбітний функціонер, як Олександр Волков, навіть у скрутні часи робитиме кроки у зворотному напрямі. Утім сьогодні для нього актуальніша проблема фактичного розколу баскетбольної першості, що стався саме в період перебування Волкова на посаді президента Федерації баскетболу України.

Очолована Ігорем Коломойським і Михайлом Бродським група українських бізнесменів створила окремий чемпіонат — Українську баскетбольну лігу (УБЛ). До неї увійшли всі клуби, хрещеним батьком яких називають дніпропетровського мільяр-

дера. Йдеться про дніпропетровський «Дніпро», львівську «Політехніку-Галичину», МБК «Одеса», київський «Будівельник», дніпродзержинський «Дніпро-Азот» і запорізький «Ферро-ЗНТУ». З ініціативи Бродського в УБЛ грають «Черкаські мавпи». Також до неї запросили низку команд Вищої ліги чемпіонату України, для яких виступи в УБЛ — нагода підвищити професійну майстерність.

Одна з компаній — виробник сокових напоїв, співвласником якої є Коломойський, пожертвувала на повноцінне й продуктивне проведення першості УБЛ \$5 млн. Їх мали однаковими частинами поділити між десятьма клубами-учасниками. Та деякі експерти кажуть, що цього не сталося: дебютантам дісталось на 40% менше. Критикуючи ідею нехай і такої фінансової «рівності», фахівці переконують: якби всю суму витратити на одну команду, вона могла б скласти конкуренцію «Азовмашу». А так високий клас гри клубів новоствореної ліги — поки що питання далекого майбутнього.

У ДОСТАТКУ Й БІДНОСТІ...

Керівники української та міжнародної баскетбольної федерацій УБЛ не визнали. Навіть більше — внаслідок

цього демаршу ФІБА-Європа заборонила «Політехніці-Галичині» й «Черкаським мавпам» виступити в Кубку Викилику. Ще один камінь спотикання — суддіство: усі найсильніші арбітри залишилися в суперлізі, а матчі УБЛ обслуговують рефері, які донедавна працювали у вищому та першому дивізіонах.

Вітчизняна Федерація та УБЛ поводяться, як подружжя, котре і жити разом ніби вже не спроможне, але й остаточно розлучитися сил бракує. Надто різких висловлювань із боку Федерації на адресу противника не чути: спортивна чиновницька братія чудово розуміє, що втратила потужних гравців на баскетбольному ринку. Коли всім доводиться затягувати паски, це відчувається гостріше. Крім БК «Київ», брак капіталу, зокрема, зафіксовано у баскетбольному клубі «Донецьк». Команду фінансує один із власників «Родовід Банку» Сергій Дядечко — ця установа нещодавно публічно визнала свою зацікавленість у продажу акцій державі. Наразі з-поміж усіх і в суперлізі, і в УБЛ найвільніше почуватись маріупольський клуб: про його добробут дбає великий прихильник баскетболу Олександр Савчук, який обіймає посаду голови правління ВАТ «Азовмаш». ■

ТОЧКА ЗОРУ

ОЛЕКСАНДР ВОЛКОВ

президент Федерації баскетболу України

Якщо ми хочемо пришвидшити темпи розвитку баскетболу, чемпіонат потрібно об'єднати. Це чудово розуміють обидва учасники конфлікту. Мал місія як керівника полягає у створенні однієї першості. Та я не зможу стати навколішки перед представниками УБЛ і просити їх повернутися. Вони заможні й розумні люди, проаналізують недоліки свого вчинку і зроблять так, щоб від їхнього рішення виграли і пересічні вболівальники, і український баскетбол загалом. Я в це вірю. Двері Федерації для цих добродіїв завжди відчинені. І ми заплещемо очі на те, що команди УБЛ фінансуються з одного джерела.

МИХАЙЛО БРОДСЬКИЙ

президент Української баскетбольної ліги

Ми готові розглядати можливість не повернення, а об'єднання двох повноцінних ліг, але на наших умовах. Умови ці — боротьба з ганебними явищами, які є в ФБУ: фінансова й спортивна корупція, привілейоване положення легионерів стосовно українських гравців. Перш ніж «грюкнути дверима», ми неодноразово попереджали пана Волкова: «Олександр, тобі треба піти, щоб не гальмувати розвиток баскетболу, аби ФБУ не перетворилося на закрите акціонерне товариство двох клубів». Тому нині в УБЛ, як і в НБА, існують обмеження бюджетів, що гарантує командам рівні можливості. В УБЛ на майданчику повинен грати хоча б один український баскетболіст із п'яти.

Реаліст на всі сто

СПІЛКУВАВСЯ Девід Ленс

Режисер «Темного лицаря» Крістофер Нолан про абсолютне зло, творчу ощадливість і зміну форматів

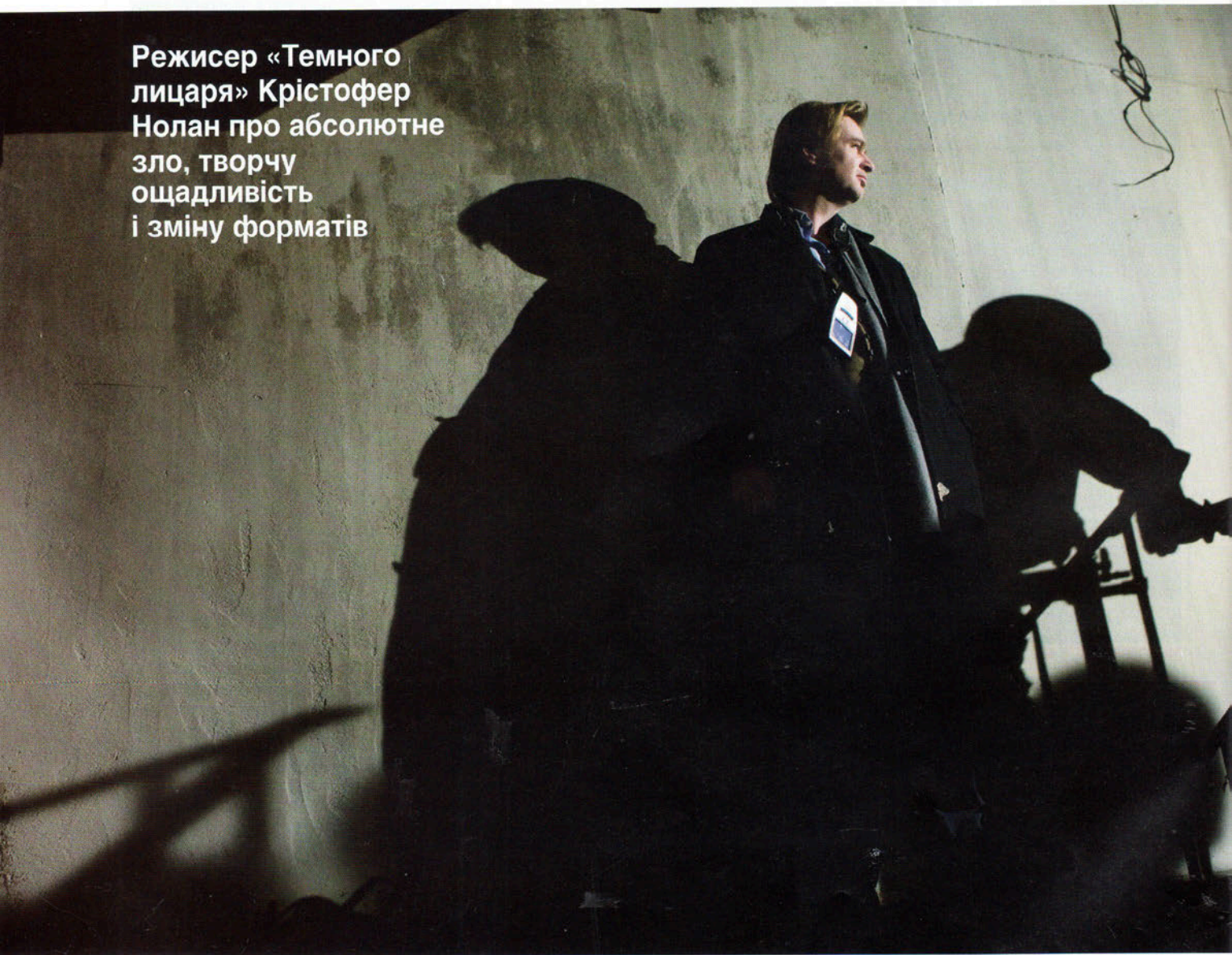

ФОТО НАДАНО WARNER BROS. PICTURES INTERNATIONAL

Торік дітище Нолана колекціонувало глядацькі захоплення й фахові оплески, підбираючись до каси в один мільярд доларів. цьогоріч процес канонізації «Темного лицаря» щасливо завершився. Протягом зими фільм збирав нагороди професійних кіноорганіза-

цій. У лютому стрічка перетнула мільярдну позначку. Здобула вісім номінацій Американської кіноакадемії, а в підсумку – двох «Оскарів». І заслужила називатися найкасовішою екранізацією коміксу, хоча її автор зробив усе можливе, щоб від жанру мальованої оповідки максимально дистанціюва-

тися. Як почувається режисер-реаліст на «фабриці мрій», Нолан розповів напередодні оскарівської церемонії.

– Як вам вдалося перебороти іконний образ Джокера, який у нашій свідомості сформувався завдяки попереднім постановкам?

— Я не сказав би, що мав намір кардинально переінакшувати цей образ. Завдання полягало в тому, щоб зберегти заданий у фільмі «Бетмен: Початок» тон, затримати те відчуття дійсності, яке там було. Коли Хіт Леджер і я вперше обдумували, яким має бути Джокер у нашому варіанті, для нас обох стало очевидно, що сама ця кінематографічна історія вимагає чогось принципово іншого — застрашливого, але відчутно реального. Наш Джокер отримує задоволення від того, що руйнує світ навколо себе — він абсолютна сила чистої анархії, нутром віддана хаосу. Це загроза, якою ми хотіли просякнути картину, й те, чого, на нашу думку, не було раніше в цьому персонажі. Та Хіт зробив навіть більше — він не просто виліпив новий кіносимвол, але домігся того, що його герой не втратив суто людських рис. І тому Джокер у такій інтерпретації ще більше лякає.

— Чи показували ви Хіту фінальний варіант стрічки?

— На жаль, він устиг побачити тільки пролог. Хіту дуже сподобалось, і я радий, що принаймні дав йому відчути смак майбутньої роботи. І хоча це нічого не змінить, сьогодні я відчуваю полегшення, що люди, очевидно, отримують від його гри саме те, що він і хотів передати.

— Чи були в процесі монтажу вирізані якісь сцени з Джокером?

— Я дуже рідко прибираю сцени з фільму, бо не можу змиритися з нерационально витраченим часом. Тобто, звісно, деякі мало-значущі частини були усунуті — для дотримання темпу чи для чистоти історії, але не цілі сцени.

— Ви знімали щось спеціально для додатків на DVD?

— Ні. Я фанат кінофільму. Це те, що я роблю і чим хочу займатися надалі. DVD — чудовий спосіб архівації, не більше. І мені над усе до вподоби, коли люди бачать готову роботу в кінотеатрах.

— Але диск «Бетмен: Початок» містить додаткові матеріали...

— На DVD потрапила та сама стрічка, яку демонстрували на широкому екрані. Для мене це важливо. Інші спеціальні бонуси мо-

жуть приваблювати людей, які цікавляться виробничими механізмами й процесами. Та, я вважаю, варто боротися за остаточну версію. І не купуватися на обіцянки продюсерів на кшталт «нам доведеться прибрати цей шматок із фільму, але ти зможеш видати його на DVD».

— Ви схильні працювати з однією й тією самою командою. Мабуть, ви пишастесь, як люди з вашого оточення щоразу вирішують усе складніші творчі питання?

— Ми пишемо на пару з моїм братом Джонатаном, але він не єдиний, кого я знаю давно (*усміхається*). З оператором Воллі Пфістером і виробничим дизайнером Натаном Кроулі ми разом росли. Це напрочуд приємно, коли для них новим є те, що й для мене як режисера. І що певні речі для всіх нас становлять виклик, на який ми разом відгукуємося.

— Чи не була для вас часом комічною вся та секретність, яку потрібно було зберігати довкола виробництва фільму?

— Певною мірою. Але ця таємничість організаційно виправдана, якщо ти хочеш уберегти створене. Що важливо — свіжа ідея, нове бачення, точне втілення задуму. Все це краще до часу тримати під покровом, поки не буде готовий завершений і цілісний продукт. Я вважаю несправедливим, коли люди намагаються підняти завісу таємничості занадто рано — тим більше, що в нашу технологічну добу це багато розуму не вимагає. З «Темним лицарем» ми вчинили так само, як зробив би, наприклад, нормальний музикант у прагненні захиститися від «піратів».

— До речі, про музику. У титрах значаться одразу двоє відомих композиторів — практика не надто поширена. Чому так сталося? ▣

Перемога Джокером

АВТОР: Наталія Петринська

З 19 лютого в українському прокаті «Темний лицар» з'явився вдруге

Крістофер Нолан обдурих аудиторію принаймні один раз — погодившись знімати нібито продовження коміксу про Бетмена. Судячи з результату, якраз ще однієї версії про істоту з кумедними вушками і великим серцем режисер не планував. Світ Готем-сіті він показав ще більш жорстоким і безнадійним, ніж це зробили його попередники — Тім Бартон і Джоель Шумахер. Так у фільмі постав майже справжній Нью-Йорк — сучасне місто в усій своїй технологічній красі й антигуманності. Позаблений виняткових рис супергерой-кажан натомість набув тренувальних навичок. А його опонент, Джокер, звільнився від будь-якої демонічності: психопат — він і в Африці психопат.

Образ лиходія з гримасою людини, яка сміється, Хіт Леджер скомпонував із панк-ідола та літературного персонажа — лідера гурту Sex Pistols

Сіда Їшиза і Алекса з «механічного апельсина» відповідно. Ударність цього міксу доводять не так кількість зароблених стрічкою коштів або частотність катарсисів у публіки в кінотеатрах, як те, що Джокер за силою власної харизми поклав на лопатки своїх екранних колег по фільму — темних і світлих, реальних і вигаданих, явивши ідеальне втілення зла як усеосяжної стихії.

Свою чергою, Крістофер Нолан став на вже биту деякими голлівудськими авторами стежку руйнування підвалин «фабрики мрій» — головного постачальника кіноказок. Режисер надіслав Бетмена біографією, чим пояснив його мотиви, але знекровив ілюзію. Цей крок — із розряду демаршу Джеймса Бонда в «Кванті милосердя», коли на пропозицію випити улюблену горілку-мартіні, герой Деніела Крейга відповідає: «А мені по барабану».

Чому люди не літають, як птахи?
Ось так махнув би крилами...

ФОТО НАДАНО WARNER BROS. PICTURES INTERNATIONAL

— По-перше, Ганс Циммер та Джеймс Ньютон Говард разом працювали над музикою для стрічки «Бетмен: Початок». По-друге, вони давні друзі. Тому коли я звернувся до Ганса з пропозицією, він відповів ствердно, але зазначив, що писатиме музику в тандемі з Джеймсом.

Наразі ж таку можливість нам було надано, й ми нею скористалися. Тим більше, що я обстоював власний реалістичний погляд, відтак і фільм потрібно було робити в масштабах справжнього світу. Бо натура — хай це буде вуличний екстер'єр чи інтер'єр каюти ко-

валося мені божевіллям. Тому ми вирішили знімати наші головні екшн-епізоди такими камерами. Вони дуже великі, важкі й незграбні. Довелося чимало часу присвятити тому, аби навчитися ними маніпулювати так само, як звичними 35-міліметровими.

Найкращі ті історії, в процесі перегляду яких симпатії публіки коливаються, немов на шальках терезів

Як на мене, рішення було вдалим і тому, що кожен із них привніс у картину своє, відмінне звучання. Загалом спільна праця композиторів посунулася навіть далі попереднього здобутку в «Бетмені...» — їхній саунд не просто підкреслює ті чи інші почуття, а й загалом посилює емоційне життя фільму.

— Ви більше знімали на натурі, ніж у декораціях. Чому?

— Друга стрічка розвиває почате в першій, і відповідальність за її добротність була ще вищою. В «Бетмені...» ми знімали чимало на натури, але не так багато, як хотіли.

рабля, наприклад, — реальність іншого масштабу, якого в студії просто не досягнути.

— Що, на вашу думку, стрічкою «Темний лицар» ви привнесли принципово нового в кіно?

— Я задоволений, що нам вдалося застосувати режим IMAX. Ще дитиною я ходив дивитися документальні фільми в Чиказький музей науки та індустрії, де показували зроблені в цьому кіноформаті картини. Цей режим — найчіткіший та найяскравіший з усіх. Але в голлівудських фільмах він ніколи раніше не використовувався, що зда-

— Ваші фільми — це здебільшого екшн, але в них навдивовижу об'ємні та глибокі герої. Як вам це вдається?

— Мене завжди тягнуло до історій, в яких персонаж не відразу постає готовою особистістю, а де конкретні дії формують героя. На мій погляд, це — найсильніший спосіб творення персонажів. Його часто можна побачити, зокрема, в нуарі та жанрах із перехресними сюжетами. В процесі перегляду фільму глядач поступово формує оцінку характеру дійової особи. Який це персонаж? Гарний хлопець чи ні? Варто йому симпатизувати чи слід засуджувати його? Я вважаю найкращими ті історії, в процесі ознайомлення з якими симпатії публіки коливаються, немов на шальках терезів. ■

Матеріал надано ТОВ «Кіноманія»

jazz КОЛО

10
березня
19:00

«Український дім»
вул. Хрещатик, 2

Максим Гладецький.

Юрій Толстолуцький, Костянтин Іоненко,
Микола Рожнов, Валентин Корнієнко, Ігор Закус

Родіон Іванов, Наталія Лебедева, Ілля Єресько, Артем Менделенко, Павло
Шепета, Валерій Волков, Алік Фантаєв, Дмитро Коваленко, Олег Марков

BASS KOLO

ІГОР
ЗАКУС

Тиждень

942

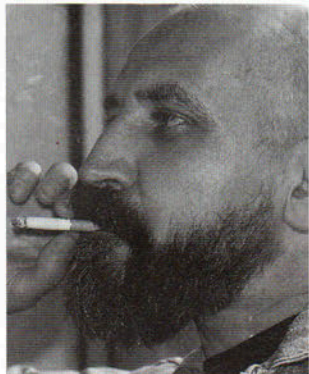
КВИТКИ ПРОДАЮТЬСЯ В ТЕАТРАЛЬНИХ КАСАХ ТА В КНИГАРНІ

ВУЛ. ЛИСЕНКА, 3

СВЯТО ОМАНИ

АВТОР: Мар'яна Прут

Хочеш розбагатіти – створи власну релігію. Хочеш прославитися як митець – створи міф

МИКОЛА МАЦЕНКО
генератор ілюзій

Особи, які плачуть вітчизняну ниву contemporary art, звісно, відрізняються від традиційного мистецького загалу. Хто – відвертою хворобливістю, хто – хімічно чистим цинізмом, хто – приступними хіба патологоанатомам мареннями. Та навіть на їхньому тлі Микола Маценко видається дивним. Його креативні пошуки ґрунтуються на іронії – в усьому розмаїтті можливих відтінків. Він не глузує, але тонко знущається. Іноді занадто тонко – так, що глядач починає йому довіряти. А саме це і є базовою метою митця – сформувати нову

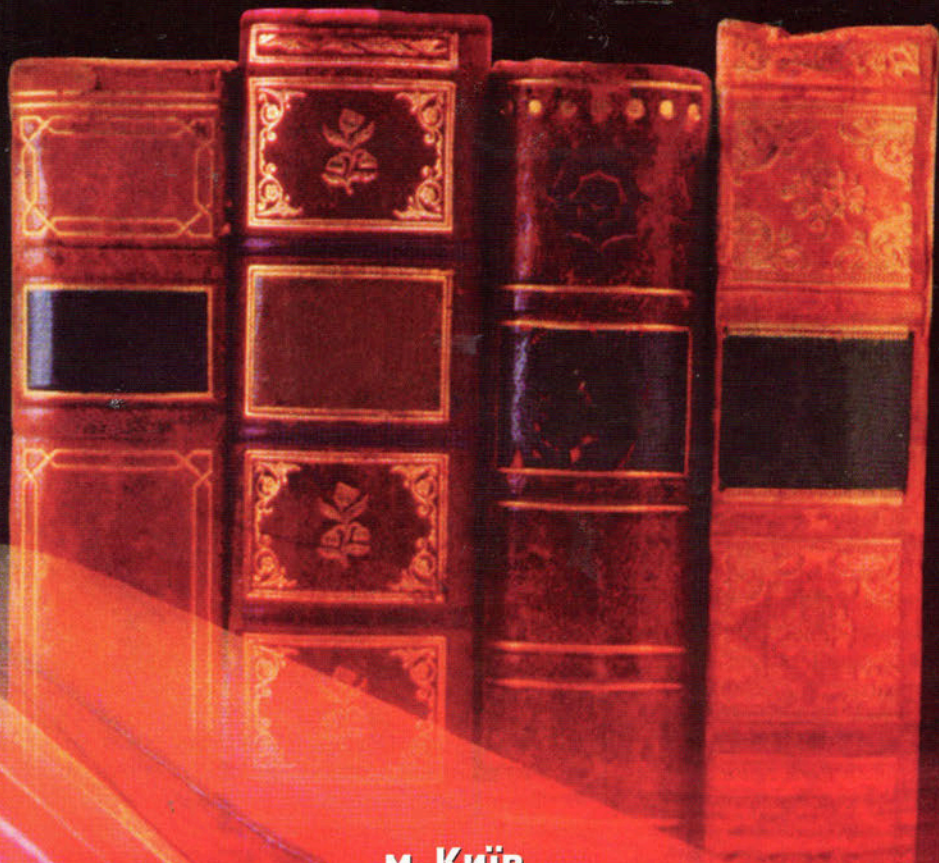
«Культура праці», полотно, олія

«дійсність», новий міф. Зрозумілий усім, бо він збудований із цеглин масових штампів.

Трафарет, інформативна матриця – ось той клінічний матеріал, яким залюбки користується художник, складаючи зі старих уламків культмасового Франкенштейна. І

тішитися, коли люди сприймають його зусилля на повному серйозі, бо їм здається, що вони десь уже таке бачили. Гроші, герби, портрети президентів, магазинні вивіски – формально уніфіковані речі, тому й упізнаються автоматично. На цьому ефекті засновані всі проекти Маценка –

«Українські гроші», «Музей архітектури», «Купуй українське!», «Геральдика». Пародіюючи цивілізаційні знаки та символи епох, митець продукує досконалі обманки. З них постає химерний паралельний світ – терени псевдотериторії, де ніби все справжнє, поки не роздивишся деталі. ■

м. Київ,

вул. Лисенка, 3

(м. «Золоті Ворота»)

тел.: +38 (044) 235 88 54

м. Володимир-Волинський,

вул. Ковельська, 6

тел.: +38 (03342) 2 19 57

м. Івано-Франківськ,

вул. Незалежності, 31

тел.: +38 (0342) 72 25 02

інтернет-магазин: www.book-ye.com

сайт мережі: www.book-ye.com.ua

- Книжки українською та іноземними мовами
- **НАЙНИЖЧІ ЦІНИ**
- Місця для читання
- ПРЕЗЕНТАЦІЇ книжок та зустрічі з письменниками
- Музика та фільми
- Дитячий куточок
- Безкоштовний доступ до Wi-Fi™
- Подарункові видання
- Карти, атласи, путівники

К Н И Г А Р Н Я

Працюємо з 9 до 21 БЕЗ ВИХІДНИХ

CD

Діти-квіти

Перші три альбоми Oasis з'явилися на маленькому незалежному лейблі й 15 років тому зняли в рок-середовищі відчутну бучу. Левова частка цього успіху — результат активності тодішнього власника лейблу й продюсера Алана МакГі, який найбільше постраждав від драматичного протистояння двох монстрів британського року середини 1990-х — Oasis і Blur. Один куток музичного рингу займав Oasis — парубки з мозолястими руками, другий — Blur: естети, студенти арт-коледжу, вихідці із середнього класу. Само по собі тривалі суперечки братів Галахерів з фронтменом візаві Деймоном Албарном родичі зажили слави невинуватих скандалістів, а невдовзі провалили дебютний комерційний тур по США, влаштувавши бійку з журналістами. Подолавши чорну смугу невдач, на початку 2000-х група змінює звучання на користь різких нервово-енергійних опусів з нігілістичними текстами. А наприкінці 2008-го виринає з альбомом «Відкопай свою душу». І знову повернення — завдяки зусиллям досвідченого продюсера Дейва Сарді, який раніше працював з Primal Scream. На думку британської музичної преси, новий диск виявився вельми «нахабним і помпезним». Голос лідервокаліста Ліема Галахера набув холодно-президентського відтінку, а поруч з традиційно сильними баладами привертають увагу брутальні номери в дусі «гаражного буті» та стадійних рок-гімнів. Усе виглядає так, наче на дворі початок 1970-х, а самі музиканти — реінкарновані хіпі. Тільки без яскравої біжутерії й квітів у волоссі.

Олександр Євтушенко

Oasis. Dig Out Your Soul. — Big Brother, 2008.

КІНО

Крізь рожеві окуляри

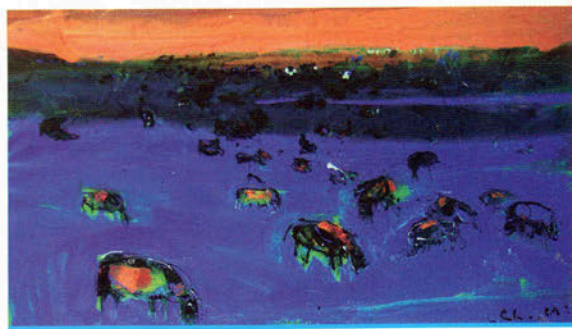
Після стрічки «Сніданок у Тіффані» режисер Блейк Едвардс зняв не менш легендарне кіно — комедію «Рожева пантера». Колізія довкола викрадення величезного діаманта й розслідування незграбного інспектора Клузо вийшла у 1963 році й одразу сподобалась публіці. Хоча основним фаворитом глядачів став не

режисер, а британський комік Пітер Селлерс, який зіграв роль кумедного правоохоронця. Титри до фільму Едвардс замовив у Фріца Фреленга. Відомий мультиплікатор студії «Дісней» намалював видовжену рожеву кішку — перед тим, як полювати на маленького детектива, вона вистрибує з гігантського діаманта. Згодом

ВИСТАВКА

Природні інтереси

У львівському училищі імені Івана Труша Сергій Савченко опановував фах художника по металу. За його власними словами, обрав це відділення завдяки захопленню музикою heavy metal. Зовсім інша пристрасть у майбутнього романтика олії, полотна та пензлів з'явилася після студентських вправ із аквареллю — Савченко полюбив колір і цьому почуттю відтоді не зраджує. Про який би жанр — портрет, натюрморт чи пейзаж — не йшлося. Дотепер ландшафти у творчості львів'янина не домінували. Та все змінилося із переїздом митця до замської майстерні. Свіжа виставка «Лісова, 44», з якою художник завітав до столиці, — це й буквально відображення адреси, і фіксація іншого тематичного вектора. «Ліс», «Поле», «Корови» — проза життя в несподіва-

ній гаммі, де безроздільно панують відтінки синього. Проте місто, швидше за все, Савченка так легко не відпустить. Адже за ідилічними краєвидами на обрії все ж іноді з'являються вогні мегаполіса.

До 11 березня
Галерея «Триптих»
(Київ, Андріївський узвіз, 34)

Ася Трошина

КНИГА ВІД КНИГАРНІ «Є»

Хворі на любов

Біолог, програміст і письменник — головні спеціальності польського літератора Януша Вишневського, якими він жонгує напрочуд вправно. Для збірки оповідань «Коханка» знадобилися перша й третя — лейтмотивом кожного твору автор обрав фізичні й душевні недуги, хоч якось пов'язані з коханням. І запакував у книжку, де кожен елемент структури вивірений до молекули: починаючи від окремо взятої теми й закінчуючи довжиною опусів. Тон задає мініатюра «Аритмія»: характерний запах лікарні, люди в білому, невдала операція. Резюме — дозволивши померти пересічному пацієнтові, ескулап автоматично «вбив» і його половинку. Підхоплює лейтмотив збірки «Синдром прокляття Ундини», зворушлива історія про дівчину із особливою немічно на нервовому ґрунті через важке дитинство й батька — офіцера Штазі. За чистою звування чи не найвдалішою вийшла новела «Anorexia nervosa» — на протигагу центральному твору «Коханка», де сенти-

ментальність перетворюється мало не на повинь і загрожує затопити здоровий глузд.

В усіх текстах збірки, крім одного, письменник використовує випробуваний хід — делегує голос оповідачці, ніби захищаючись від звинувачень у перебільшеній чутливості. Іноді допомагає — оповідання «Шлюбна ніч», зокрема, набуло б поволоки фальші, якби Вишневський спробував розповісти про останній день Магди Гьоббельс зі своєї дзвіниці. А так і вівці, й вовки задоволені: перша дама Райху перед тим, як убити власних дітей і накласти на себе руки, зі швидкістю кулемета плюється плітками про фюрера та Єву Браун. Справжня жінка, що поробиш.

Вікторія Поліненко

Януш Леон Вишневський. Коханка. — Х.: «Фоліо», 2009.

анімаційним персонажам продовжили життя у серії німих короткометражок, «озвучених» лише музикою Генрі Манчіні. Кілька спроб повернути граційну тварину за допомогою мультсеріалів успішними так і не стали. Зрештою франшизи зійшли нанівець, а рожева пантера перетворилася на незалежний образ і стала частиною масової культури.

2006-го режисер Шон Леві реанімував історію про коштовний камінь і пришепелуватого інспектора. В ролі останнього — американський актор Стів Мартін. У «Рожевій пантері-2» правоохоронець-нездар шукає грабіжника музеїв Торнадо. Протягом фільму незграбний поліцейський постійно перечіплюється, падає, комічно танцює й верзе нісенітницю. Словом, поводить себе відповідно до вимог «фізіологічної» комедії, при перегляді якої сміх виникає швидше як рефлекс, ніж усвідомлена реакція.

У кінотеатрах України
з 19 лютого

Наталія Петринська

ТЕАТР

Спочатку був бунт

П'еса Ісідора Штока «Божественна комедія» написана в 1960-ті роки спеціально для відомого лялькового театру Сергея Образцова. З текстом Данте Аліг'єрі — нічого спільного, хіба назва. Кращою основою для лялькового дійства автор визнав біблійну оповідку про створення світу й людини, про її гріхопадіння і вигнання з раю. У сучасній київській виставі Юрія Сікала «Божественна комедія» (в режисерському перекладі українською і з прекрасною музикою Івана Карабиця) діють потішні монстрики з людським тілом і ляльковими кінцівками. Це Бог і його ангели. Бог-дідусь, як йому і годиться, сидить на хмарці, звисивши ніжки. Нудиться. І хоча за свої шість робочих днів він

наводить космічний порядок, серед його найближчого оточення мало ладу.

Назріває ангельський бунт, за ним — спокушання людини, і пішло-поїхало. Сакральна історія розказана в пародійному ключі, присмачена су-

часними українськими соціально-політичними алюзіями, правда, вже дещо застарілими. Бог капризує й наказує. Ангели славлять Творця та інтригують позаочі. Адам і Єва, яких грають актори вже в людській подобі, навпаки, схожі радше на ангелів. Незрозуміло одне: чому над ними знущається цей добрий дідусь з-за хмарки, чого від них, зрештою, хоче? Але головна настанова цього жартівливого, трохи наївного спектаклю для тих, хто родом з дитинства, — «не створи собі кумира» — питань не викликає. Вона актуальна як в атеїстичному, так і в релігійному контекстах.

Державний театр ляльок
(Київ, вул. Грушевського, 1а)

Наталія Шевченко

ВИСТАВКА

КЛАСИКА

КІНО

ЛІТЕРАТУРА

ЗМІНА МАСТІ

ЖИВОПИС Кожен новий цикл робіт Влади Ралко — результат пережитого в певній точці часу й простору. Після дачного відпочинку з купою старих жіночих журналів було явлено виставку «Мас Бунца» — список штамтів з обов'язкового «дамського набору». Тепер художниця намалювала пережиті курортні враження: експозиція «Військовий санаторій» наповнена загадками-спалахами на кшталт полотен «Гарячий душ» та «Удвох». Зважаючи на межовий суб'єктивізм, не дивуюся, що головній героїні цих картин — жінці з рисами самої мисткині — Ралко не зрадила — фірмові фрагментарні портрети перекочували й до нової виставки. А от улюбленого рожевого значно поменшало. У більшості випадків домінують кольори тла — на зміну білому прийшли чорний та яскраво-зелений. Вони і раніше деколи просочувалися до робіт художниці, проте цільними пластами стали вперше.

До 9 березня

Галерея «Ательє Карась»
(Київ, Андріївський узвіз, 22а)

НА ОРБІТІ

Десять років тому п'ятеро латвійських поетів вирішили, що писати вірші поодиноці їм нудно. Об'єднавшись у творчу групу «Орбіта», вони розпочали спільну мультимедійно-літературну подорож. Згодом відео-арт із зафіксованими читаннями в різних ландшафтах прибалти доповнили візіями, де тексти вступають у складні ігри із фото.

28 лютого, 20.00

Клуб «Вихід»
(Одеса, вул. Буніна, 24)

ВЕРШИНИ

КОНЦЕРТ Нова програма Національного симфонічного оркестру витримана в душі репертуарної політики його диригента. Передусім восьма симфонія Антона Брукнера. Серед пріоритетів маестро Володимира Сіренка цей австрійський композитор XIX ст. поступається хіба що Густаву Малеру. І першому, і другому за час своєї кар'єри маестро приділив чимало уваги: чого тільки варті резонансні київські ретроспективи симфонічних творів класиків. І навіть зараз, коли керований Сіренком колектив зайнятий виконанням «Страстей» Йоганна Себастьяна Баха, диригент знаходить час, щоб знову долучитися до підкорених колись симфонічних «Гімалаїв». Врівноважити драматичне полотно Брукнера планують Концертом для флейти та арфи з оркестром до мажор Моцарта. Солисти — арфістка Наталія Ізмайлова та концертмейстер групи флейт Олег Шеремета.

5 березня, 19.00

Національна філармонія України
(Київ, Володимирський узвіз, 2)

СПИСОК КУЧЕРА

Один з найяскравіших музикантів середнього покоління, віолончеліст Іван Кучер, повний рішучості довести, що його ім'я увійде до золотого фонду української педагогіки. У циклі «Педагог та його учні» відбудеться концерт, де поруч зі вчителем виступатимуть молоді лауреати міжнародних конкурсів. У програмі — Куперен, Бах, Гендель, Боккеріні.

28 лютого, 19.00

Національна філармонія України
(Київ, Володимирський узвіз, 2)

ЛИШЕ НАТЯКАМИ

ДРАМА Стрічку «Сумнів» Джон Патрік Шенлі вивів на широкий екран, наче субмарину із заповненої мінами акваторії. Бо ж увязя за потенційно небезпечну тему — розслідування неповнолітніх у нью-йоркській католицькій школі в 1960-х. Інтригу закручено навколо прогресивного священика (Філіп С. Гоффман) і обережної директорки, сестри Алоїзії (Меріл Стріп), яка не впевнена, але підозрює, що отець Флінн домагається афроамериканського учня. Аби розв'язати сумніви, вона розпочинає справжнє розслідування, яке приводить до несподіваних результатів. За якість фільму Шенлі відповідає не тільки як режисер, але й як автор однойменної п'єси, за яку чотири роки тому відхопив Пулітцерівську премію. Не надто досвідчений у кінематографі, він побудував драматургію картини виключно на діалогах. Тому найбільше оплесків від критиків і глядачів дісталося блискучим виконавцям головних ролей.

У кінотеатрах України

з 26 лютого

АРТ-ОДИССЕЯ

Всередині гори Таврос, що на південному березі Криму, колись розміщувався завод підводних човнів. Тому й розташована поруч Балаклава була закритим містом. Знову відкрити її світові взяли європейські митці, які 2006-го провели тут фестиваль медіа-арту й перформансу. Про цю імпрезу — документальний фільм «Балаклава Одиссей».

27 лютого, 19.00

Гете-Інститут (Київ, вул. Во-
лоська, 12/4)

ДОБРИЙ РАНОК

ДИТЯЧІ ЧИТАННЯ Як кожна по-справжньому творча людина, Мар'яна Савка перебуває в постійному пошуку, котрий веде її від театру до віршування, від літератури до джазу, від музики до видавничої та перекладацької справи. Вона — авторка дитячих книжок «Лапи і хвости», «Корова кольорова» та «Чи є в бабуїна бабуся?», а також перекладач віршів автора саги про Вінні-Пуха Алана Олександра Мілна. Поетеса з відкритою душею та акторським талантом цього ранку читатиме казки й навчатиме дітлахів робити витинанки. Прохання до батьків приносити із собою матеріали — кольоровий папір і ножиці. Малеча до шести років зможе зображати почуте, тому для найменших варто прихопити папір для малювання, олівці й фломастери (попередня реєстрація за телефонами 8 (066) 182 18 87 або (044) 235 88 54).

28 лютого, 12.00

Книгарня «Є»
(Київ, вул. Лисенка, 3)

8 БЕРЕЗНЯ

До Дня міжнародної солідарності жінок у боротьбі за економічне, політичне й соціальне рівноправ'я восьмеро поетес влаштують гендерно дискримінаційні читання. Римовані потоки супроводжуватимуть перформанси та відео-арт. Учасниці переосмислять це свято відповідно до сучасних бачень ролі жінки у світі.

6 березня, 18.00

Центр культури
та дозвілля «Лис Микита»
(Львів, вул. Університетська, 1)

ДЖАЗ

МІКС

РОК

ПОЧУТИ КЕЙКО

ГАСТРОЛІ Японська піаністка Кейко Матсуї живе на два міста – Токіо і Лос-Анджелес. До України вона зазвичай прибуває з американського континенту – саме там зараз епіцентр її популярності. Києву за останні десять років японка приділяла увагу досить часто. Тут вона щоразу презентує свіжі альбоми й демонструє нові ампула: переходить від акустики до електроніки, від східної прозорості до західної гостроти подачі, від трансової медитативності до яскравих джазових аранжувань. Цього разу піаністка виконуватиме тільки найкращі свої композиції. Гарного присмаку цим музичним вершам додасть супровід джазового оркестру «Либідь». Нещодавно 18 музикантів цього колективу акомпанували під час українських гастролей німецькому джазовому гурту DePhazz. Для Кейко Матсуї – цілком відповідне партнерство.

4 березня, 19.00

Національний палац «Україна» (Київ, вул. В. Васильківська, 103)

ПИТАННЯ РУБА

Черкаський джазовий квінтет запитує: «We Like Funky-Jazz, and You?». Гастролери, які назвали так свій вечір, певна річ, зроблять усе для того, аби відповідь аудиторії була ствердною. У програмі – класичний хард-боп 1950–1960-х, твори Лі Моргана, Хораса Сільвера й обробки джазових стандартів у стилі хард-боп.

3 березня, 19.00

Джаз-клуб «Birdland» (Миколаїв, вул. Леваневців, 25)

СИНТЕЗИ

ПРОЕКТ 2008 року в Ужгороді здійснили першу масштабну спробу підібратися до унаочнення ідеї художнього синтезу. З метою популяризації молодого українського мистецтва понад 30 поетів, живописців і музикантів злилися в креативному екстазі, щоб, нехай і на короткий час, утворити гармонійне середовище для однодумців. Наприкінці лютого 2009-го дослід продовжать проектом «Екле-2». Кількість учасників скорочено до 20-ти, але сутність дійства від цього, як обіцяють організатори, не постраждає. За літературний напрям відповідальність на себе візьмуть переважно київські та львівські поети, найвідоміші з яких – слемери Остап Сливинський та Павло Коробчук. Арт-вектор забезпечать здебільшого художники Закарпаття. А музичним наповненням перейматиметься гурт «Асфікс».

27 лютого, 19.00

Палац дітей та юнацтва (Ужгород, наб. Студентська, 8)

ПРОТЕСТ

Літературно-мистецьку акцію «МамаДеЯ» присвячено боротьбі із різними видами соціального психозу, наприклад, зомбуванням громадян рекламою. На прохання піднімуться письменники, актори й рок-музиканти. Останніх представлятимуть гурти «Годо» із інструментальним електро-психо-ф'южном і Stinx, який практикує суміш рокабілі та панку.

27 лютого, 18.00

Хмільний Дім Роберта Домса (Львів, вул. Клепарівська, 18)

ОСОБИСТЕ

ПРЕЗЕНТАЦІЯ Святослав Вакрчук порівняв свій музичний проект «Вночі» з концентрованою емоцією. На його думку, жодну з 11-ти пісень, які склали однойменну збірку, не можна віднести до якогось конкретного музичного стилю. У них відбулися й джазові імпровізації, і фолькова екзотика, і аскетична акустика, в яку вривається ритміка реггі. Однак альбом сприймається цілісно завдяки характерній для Вакрчука манері співу. Головним музичним продюсером виступив клавішник «Океану Ельзи» Мілош Єліч. Він також диригував Національним симфонічним оркестром під час запису композиції «Чайка» і запросив до співпраці іранських колег для створення саунду пісні «Не йди». Окрім іноземців, у проекті відзначилися саксофоніст Богдан Гуменик, гітарист Олексій Морозов і перша скрипка квартету «Колегіум» Кирило Шарापюк.

6 березня, 19.00

Національний палац «Україна» (Київ, вул. В. Васильківська, 103)

ІДОЛИ МЕТАЛУ

За 25 років існування треш-метал гурту Sepultura продано близько чотирьох мільйонів копій їх платівок. Комерційний успіх колективу, який популяризує екстремальний музичний напрям, і досі вважається феноменом. До Києва Sepultura завітає вперше в межах світового туру на підтримку збірки «A-Lex», присвяченої «Механічному апельсину».

5 березня, 19.00

Клуб «Бінго» (Київ, пр-т Перемоги, 112)

КАЛЕНДАР ТИЖНЯ

«РОК-УДАР»

Міні-фестиваль за участі команд «Транс-формер», «ДМЦ», «Арахнофобія», «Онейроїд», «Нове покоління», «Майжеколір».

28 лютого, 18.00. Обласна філармонія (Полтава, вул. Гоголя, 10)

«ПЕРЕДЧУТТЯ МИНИ МАЗАЙЛА»

Комедія за п'єсою Миколи Куліша «Мина Мазайло» в режисурі Віталія Малахова – дотепне зображення архетипу українського кар'єриста.

1, 3 березня, 19.00. Театр на Подолі (Київ, Контрактова пл., 4)

«ВІДКРИТИЙ АРХІВ»

Зустріч із польським художником та арт-критиком Гжегожем Ковальським – презентація майстерні «Ковальня», показ відео й відповіді на запитання.

2 березня, 18.30. Національний центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса (Київ, вул. Володимирська, 23в)

ДО ШЕВЧЕНКОВИХ СВЯТ

Відкрита лекція доктора філософії Євгена Сверстюка «Тарас Шевченко і християнська віра».

4 березня, 19.00. Києво-Могилянська академія (Київ, вул. Сковороди, 2)

«ПРОЩА ДО ТАРАСА-2009»

Благодійний тур рок-гуртів «Дель-Тора» і «Сад» до 195-ліття з дня народження Кобзаря.

4 березня, 17.00. Педагогічний університет (Полтава, вул. Остроградського, 2)

6 березня, 16.00. Національний університет ім. Б. Хмельницького (Черкаси, б-р Шевченка, 81)

«ТЕРОРИЗМ»

Презентація збірки «Тероризм» закарпатського поета Андрія Любки. Модератор вечора – Тарас Прохасько.

5 березня, 18.00. Арт-клуб «Химера» (Івано-Франківськ, вул. В. Чорновола, 23)

MAGIC PARIS

Програма французьких короткометражних фільмів – учасників і призерів міжнародних кінофестивалів. З 5 березня. «Кіностанція» (Дніпропетровськ, б-р Зоряний, 1а)

ГРОШІ НА ЖИТТЯ У переході сивий дідусь просив милостину. Казав, що треба на ліки синові, який лежить у реанімації. Стояв і плакав. Проходячи повз нього, аж мурашки бігли по шкірі. Люди кидали йому копійки — по 10, щонайбільше по 50. Один чоловік зупинився і поклав у капелюха 10 гривень. «Чого так мало? — обурився дід. — Зажав грошей, багатію, щоб життя врятувати людині?» Чоловік зняковів і мовчки пішов далі. А дід щось ще кричав навздогін. Ось так дякують за допомогу. А може, він на пляшку збирав? ▮

▲
ВЕРОНІКА КІФІЧАК

НАТАЛІЯ ПЕТРИНСЬКА

▼ **ПОДІЛИТИ НА ДЕСЯТЬ** На цьогорічному «Оскарі» фаворитом вважався фільм Девіда Фінчера «Загадкова справа Бенджаміна Баттона». Тригодинна історія про аномальну людину була представлена у 13-ти номінаціях. Однак стрічка отримала лише три нагороди: за декорації, спецефекти і грим. Американська кіноакадемія проігнорувала не тільки режисуру Фінчера, а й гру Бреда Пітта. Натомість «Мільйонера з нетрів» Денні Бойла відзначили у восьми з десяти категорій. Англо-індійський фільм став справжнім триумфатором на церемонії вручення. А тепер трохи цифр: бюджет «Баттона» сягнув \$150 млн, а «Мільйонер» обійшовся продюсерам у \$15 млн. Десятикратна різниця вкотре засвідчила, що великі гроші й зірки у головних ролях не є запорукою стовідсоткового успіху фільму. ▮

ПТАШИНА ЛАЗНЯ З вікна моєї кухні видно жовтий двоповерховий будинок. Я живу трохи вище, тож можу спостерігати його густо засипаний снігом дах. Зараз на ньому цілими днями сидять граки, по шию в снігу. Цілюються. Іноді просто ходять дахом, а потім розправляють крила, лягають на сніг і скочуються похилою поверхнею, як човники. Часом не втримуються на даху і скочуються зовсім, аж падають, підхоплюються на крила і злітають знову. Отак годинами можу спостерігати за цією пташиною лазнею, пташиною радістю. Сніг, виявляється, велика втіха не лише для дітей і дитинних дорослих, а й для птахів. ▮

▲
ІННА ЗАВГОРОДНЯ

ДМИТРО ГУБЕНКО

▼ **ТРАМВАЙНИЙ КИЇВ Тиж-день** переїхав до нової редакції, і тепер у мене є нагода час від часу їздити трамваем. Я взагалі люблю трамваї! Так, вони повільні й дуже шумлять. Але сидючи, наприклад, у маршрутці, дуже важко подумки перенестися років на сто назад. А ось у трамваї, що їде київським Подолом, — спокійно! Так ось, минулого тижня їхав трамваем після десятої вечора, якийсь відтинок маршруту я був у вагоні сам. Повз мене проїжджали інші трамваї, де сиділи по дві-три особи. Невже трамваем оголосили бойкот? На вулиці Глибочицькій водій визирнув зі своєї кабіни й запитав, куди їхати. Я автоматично відповів: «До метро». Невже можна було домовитися, щоб завезли трамваем просто додому? ▮

НІЧНА ЗАМАЛЬОВКА Ніч, Київ, бульвар Давидова. Крокую від метро додому. Наздоганяю здорового пса якоїсь бійцівської породи. Збираюсь обійти його, та бачу, що собака геть старий, ледве плентається. Він дивиться на мене великими сумними очима. Напевне, це його остання зима. Трохи далі стоїть його хазяїн, невисокий кремезний дідок. До дідка чіпляється молодик напідпитку. Дідок кидає його через стегно і методично добиває кросівками. «Шановний, ви того, не вбийте людину!» — встряю я. Дід зупиняється, побитий люмпен тікає. Старий пес лопотить язиком сніжинки. ▮

▲
АНДРІЙ ЛАВРИК

БОГДАН БУТКЕВИЧ

▼ **В ПОЛОН НЕ БРАТИ** Днями переглянув в інтернеті дуже цікаву стрічку про найбільшу битву в історії Громадянської війни у США — під невеличким містечком Геттисберґ у Пенсильванії. Фільм під однойменною назвою «Геттисберґ». На той час битва була однією з найкривавіших в історії взагалі — втрати обох сторін сягали 50 тис. воєнків. У фільмі є знаковий момент — під час рішучої атаки «янкі» (Північ) багато «джонні» (Південь) здаються в полон. І, попри жорстокість і напруження бою, їх шляхетно беруть у полон. Так справді було на полі бою під Геттисберґом — історичні книжки це підтверджують. Подумалося: чому, коли українці воювали з українцями, полонених зазвичай ніхто не брав... ▮

НОВИЙ
БЕЗ
ПАРАБЕНІВ

*Миттєве сяяння,
одним дотиком пензля*

Виноперфект маска для сяяння обличчя

CAUDALIE
PARIS

Ексклюзивний представник в Україні
ТОВ Глобаль Дистрибьюшн Україна
тел/факс 8 044 206 61 38
global.info@post.com.ua

Готовий тримати удар

500 безкоштовних хвилин щомісяця
Плата за з'єднання на всі напрямки — відсутня

У часи кризи з акційним тарифом Бізнес 2009*

www.mts.com.ua

* Тарифи акційного пакета Бізнес 2009 відповідають тарифам Бізнес Новорічний 2009.
Центр обслуговування корпоративних абонентів:
8 (044) 240 0001, 8 (050) 462 0001
(детальні умови; вартість дзвінка — згідно з тарифами Вашого оператора)
ЗАТ «УМЗ», м. Київ, вул. Лейпцизька, 15

оператор бізнесу

